

T.C.
GAZIANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**HALİKARNAS BALIKÇISI'NIN ROMANLARINDA
ŞAHIS KADROSU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şükran ATALAY

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ahmet ÖZPAY

GAZIANTEP
Aralık 2017

T.C.
GAZIANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

HALİKARNAS BALIKÇISI'NIN ROMANLARINDA ŞAHİS KADROSU

Şükran ATALAY

Tez Savunma Tarihi: 29.12.2017

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Zekiye ANTAKYALIOĞLU

SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Prof. Dr. Hülya ARSLAN EROL
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Ahmet ÖZPAY
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

Yrd. Doç. Dr. Ahmet ÖZPAY (Jüri Başkanı)

Doç. Dr. Mehmet SOĞUKÖMEROĞULLARI

Doç. Dr. Fatih KANTER

İmzası

_____

_____

_____

ÖZET

HALİKARNAS BALIKÇISI'NIN ROMANLARINDA ŞAHIS KADROSU

ATALAY, Şükran

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı ABD

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ahmet ÖZPAY

Aralık 2017, 131 sayfa

“Halikarnas Balıkçısı'nın Romanlarında Şahıs Kadrosu” adlı bu çalışmanın amacı; yazarın hayat hikâyesini, hayat hikâyesinin romanlarına ve şahıslara yansımalarını, sanat anlayışı bağlamında romanlarındaki şahıs kadrosunu incelemektir. Birinci bölümde, yazarı ve eserlerini daha iyi kavrayabilmek için 1900-1925 yılları arasındaki siyasi ve edebi gelişmelerle birlikte Tanzimat'tan Halikarnas Balıkçısı'na Türk edebiyatında roman hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde yazarın hayatı, mizacı ve sanatı ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise roman tanıtımları yapılmış, kişiler fonksiyonlarına ve tiplerine göre incelenmiştir. Romanlardaki şahıs kadrosunun tasnifi yapılmış, kişilerin olay örgüsü içindeki konumu ve katkısı belirlenmiştir. Kişi sunumlarında anlatıcının fonksiyonuna ve yazarın tutumuna değinilmiştir. Sonuç kısmında ise genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Halikarnas Balıkçısı, roman, kişiler

ÖN SÖZ

Bu çalışmada Türk edebiyatına yadsınamayacak yenilikler katmış; yazarlığının yanı sıra tarihçi, botanikçi, filolog gibi çok yönlü ilgi ve becerisiyle hizmet etmiş Cevat Şakir Kabaağaçlı, namı diğer Halikarnas Balıkcısı'nın romancı kimliğine ve romanının yapı unsurlarından şahıs kadrosunun analizine yer verilmiştir. Yazarın romanları üzerine tematik çalışmalar yapılmasına karşın kişiler üzerinde fazla durulmaması "Halikarnas Balıkcısı'nın Romanlarında Şahıs Kadrosu" adlı bu çalışmanın ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Çalışma, Tanzimat'tan Halikarnas Balıkcısı'na Türk romanı, 1900-1925 yılları arasındaki siyasi ve edebi gelişmelerin ele alındığı birinci bölümü; hayatı, sanatı ve mizacı ile ilgili bilgilerin verildiği ikinci bölüm; son olarak roman tanımlarının ve şahıs analizlerinin bulunduğu üçüncü bölüm şeklinde üç ayrı kısımdan oluşmaktadır.

Balıkcı'nın altı adet romanı bulunmaktadır. Son romanı *Bulamaç* yazarın ölümünden çok sonra, Demokrat İzmir gazetesinden tefrika edilenlerin derlenmesiyle oluşturulmuş ve Şadan Gökova tarafından yayına hazırlanmıştır. Romanlardaki şahısların analizi yapılırken yazarın yaşadığı yerin ve dönemin koşulları dikkate alınmıştır.

Uzun ve yorucu bir çalışma sonucu ortaya çıkan bu tezin, edebiyat dünyasına yararlı olmasını temenni eder; çalışmanın ortaya çıkmasında yardımlarını ve kütüphanesindeki kaynaklarını benden esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Ahmet ÖZPAY'a ve her zaman her koşulda yanımda olan sevgili eşim Ümit KIRIK ve kızım Toprak Ece KIRIK'a teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Şükran ATALAY

Gaziantep 2017

KISALTMALAR

s.	: Sayfa
ss.	: Sayfa Sayısı
c.	: Cilt
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
Akt.	: Aktaran
t.y.	: Tarih yok
y.y.	: Yazar yok
Çev.	: Çeviren

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
ÖN SÖZ.....	iii
KISALTMALAR.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. TÜRK SİYASİ VE EDEBİ TARİHİNDEKİ GELİŞMELER(1900- 1925)...	1
1.2. TANZİMAT'TAN HALİKARNAS BALIKÇISI'NA TÜRK EDEBİYATINDA ROMAN.....	5

İKİNCİ BÖLÜM

HAYATI, MİZACI VE SANATI

2.1. HAYATI	9
2.1.1. Doğumu, Ailesi, Çocukluğu ve Eğitimi	9
2.1.2. Evlilikleri.....	12
2.1.3. Baba Katiliği - Cinayet	13
2.1.4. Sürgün Hayatı	14
2.1.5. İlgi Alanları / Meslekleri	15
2.1.5.1.Tarihçi.....	16
2.1.5.2.Rehber.....	16
2.1.5.3. Filolog.....	17
2.1.5.4. Botanikçi / Bitki bilimci	18
2.1.6. VEFATI.....	18
2.2. MİZACI- SANATI.....	18

2.3. ESERLERİ.....	21
--------------------	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HALİKARNAS BALIKÇISI'NIN ROMANLARINDA ŞAHIS KADROSU

3.1. ROMANLARIN TANITIMI

3.1.1. Aganta Burina Burinata.....	24
3.1.2. Ötelerin Çocukları.....	25
3.1.3. Uluç Reis.....	26
3.1.4. Turgut Reis.....	28
3.1.5. Deniz Gurbetçileri.....	29
3.1.6. Bulamaç.....	31

3.2. ŞAHIS KADROSU

3.2.1. Fonksiyonlarına Bakımından Roman Kişileri.....	32
3.2.1.1. Birinci derecedeki kişiler (başkişi)	32
3.2.1.2. Hasım veya karşı gücü temsil eden kişiler ve kavramlar.....	49
3.2.1.3. İstenilen veya istenilmeyen kişi ya da obje.....	56
3.2.1.4. Yönlendirici(verici) kişiler.....	59
3.2.1.5. Alıcı kişiler.....	65
3.2.1.6. Yardımcı kişiler.....	68
3.2.1.7. Dekoratif unsur durumundaki kişiler ve kavramlar.....	73
3.2.2. Tipleri Bakımından Roman Kişileri.....	78
3.2.2.1. Toplumsal tipler.....	78
3.2.2.1.1. Kadın tipler.....	78
3.2.2.1.1.1. Varlıklı ve koruyucu kadın tipi.....	78
3.2.2.1.1.2. Yiğit kadın tipi.....	79
3.2.2.1.1.3. Varlıklı bencil kadın tipi.....	85
3.2.2.1.1.4. Düşmüş kadın tipi.....	86
3.2.2.1.1.5. İdealist genç kadın tipi.....	88
3.2.2.1.1.6. Çaresiz genç kadın tipi.....	89
3.2.2.1.1.7. Yüzeysel genç kız tip.....	92
3.2.2.1.1.8. Fettan genç kız tipi.....	94
3.2.2.1.2. Erkek tipleri.....	95
3.2.2.1.2.1. Genç erkek tipi.....	95

3.2.2.1.2.2. Çaresiz erkek tip.....	99
3.2.2.1.2.3. Olgun erkek tipi.....	102
3.2.2.1.2.4. Kişiliksiz koca tipi.....	106
3.2.2.1.2.5. Züppe erkek tipi.....	109
3.2.2.1.2.6. Duygulu erkek tipi.....	110
3.2.2.1.3. Tüccar tipi.....	112
3.2.2.1.4. Çocuk tipi.....	113
3.2.2.1.5. Fırsatçı tipi.....	114
3.2.2.1.6. Çeşitli meslek tipleri.....	116
3.2.2.1.6.1. Din adamı tipi	116
3.2.2.1.6.2. Sanatçı tipi.....	117
3.2.2.1.6.3. Avcı tipi.....	118
3.2.2.1.6.4. Bürokrat tipi.....	118
3.2.2.1.6.5. Aydın tipi.....	119
3.2.2.2. Psikolojik tipler.....	120
3.2.2.3. Tarihten alınan tipler.....	121
3.3. Kişi SUNUMU.....	123
SONUÇ.....	125
KAYNAKLAR.....	127

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1.TÜRK SİYASİ VE EDEBİ TARİHİNDEKİ ÖNEMLİ GELİŞMELER (1900-1925)¹

Türk siyasi, edebi, sosyal ve kültürel tarihinin çok köklü ve uzun bir geçmişi vardır. Türkler farklı zaman dilimlerinde, dünyanın değişik coğrafyalarında varlıklarını her daim sürdürmüşlerdir. Siyasi anlayışları –özgürlük tutkusu, esarete boyun eğmeme- sosyal yapılarını dolayısıyla edebi ve kültürel kimliklerini de doğrudan, kısmen de dolaylı olarak etkilemiştir. Bu kimliğin en önemli parçası olan yazarları şekillendiren de yaşadıkları dönemdir.

Cevat Şakir Kabaağaçlı, 1890 yılında Osmanlı Devleti'nin hâkimiyeti altında bulunan Girit'te dünyaya gelir. Türk edebiyatına damgasını vuran Halikarnas Balıkcısı'na dönüşmesi de 1925 yıllarına denk gelmektedir. Bu yıllarda altı yüzyıllık imparatorluğun sonu ve yeni Türk devletinin küllerinden yeniden doğuşu gerçekleşmiştir. İlginçtir ki Osmanlı topraklarında dünyaya gelen Balıkcı, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde son nefesini verecektir.

Yazarın doğduğu yıllarda tahtta padişah II. Abdülhamit bulunmaktadır. 1900 yılında ilim ve fen alanında gelişmeleri takip etmek, yetkin kişiler yetiştirmek için Darülfünun açılmıştır. 1901'de Türk edebiyatı tarihine belli bir dönem yön veren Edebiyatı Cedide topluluğu, Servet-i Fünun Dergisi'nin kapatılmasıyla dağılmıştır. Siyasi çalkantıların olduğu bu dönemde Abdülhamit, imparatorluğun dağılmasını engellemek için 1908'de II. Meşrutiyeti ilan etmiştir. Temmuz 1908'de basına sansür uygulaması kaldırılmıştır. Yine aynı yıl Bulgaristan bağımsızlığını ilan etmiştir.

---

¹ Bu başlık altında yazılmış olan açıklamalar aşağıda yer alan kaynaklardaki bilgilerden derlenerek hazırlanmıştır: Abdullah Özkan. (2011). *A'dan Z'ye Kurtuluş Savaşı ve Atatürk Dönemi*. c. III, Morpa Ofset, İstanbul, s.s626-886; Genel Türk Tarihi- 20. Yüzyıl Türk Tarihi Kronolojisi- .<http://www.tarih.gen.tr> (11.09.2017); AlimÖztürk.(2010). *T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük I Ders Notu*. MEB, Ankara, s.s113-188; Mustafa Kemal, Atatürk. (2007). *Nutuk*. 3. Baskı, YKY, Ankara; F. Georgeon. (2006). Osmanlı-Türk modernleşmesi 1900-1930 seçilmiş makaleler. A. Bertkay (Çev.). İstanbul: YKY, ss. 1-23.

1909'da tarihe, rejime karşı ilk isyan olarak geçen 31 Mart Olayı gerçekleşmiştir. 27 Nisan 1909'da Abdülhamit tahttan indirilmiştir. 20 Mart 1909 da kurulan Fecri Atı topluluğu, 1912'de dağılmıştır. Ağustos 1911'de İstanbul'da M. Emin Yurdakul, Yusuf Akçura ve Ziya Gökalp gibi birçok milliyetçi isimi bir araya getiren "*Türk Yurdu Derneği*" kurulmuştur. Aynı yıl zaman zaman kesintilerle beraber günümüze kadar varlığın sürdüren "*Türk Yurdu*" dergisi çıkmaya başlamıştır. 1911 yılında İtalya, Trablusgarp'ı işgal etmiş;1912'de de Balkan Savaşları başlamıştır. 1913'te Balkan Savaşı'nın ilki bitmiş kısa süre içinde ikincisi de başlamış ve sona ermiştir. Osmanlı, Balkanlarda da büyük kayıplar vermiştir. 1914 İngiltere Kıbrıs'a el koymuştur. Dört bir yanı yangın yerine dönen Osmanlı Devleti, 1914'te I.Dünya Savaşı'na girmiştir. Dört yıl süren savaşın ardından ağır yenilgiye uğramış, sonunda Mondros Mütarekesi'ni imzalamıştır. 1915'te Mustafa Kemal ve kahramanları, Çanakkale Savaşı'nda destan yazmıştır. Mayıs 1915'te Sevk ve İskân Kanunu çıkarılmıştır. 1918'de Vahdettin tahta çıkmıştır. 1918 yılında Trabzon'da *İstikbal*, Giresun'da *Işık* adlı milli gazete çıkmaya başlamış. 1919 hızlı bir değişimin, önemli gelişmelerin olduğu bir yıl olmuştur. Bu yılda Paris Barış Konferansı'nda Türkler,haklı mücadelelerini uluslararası platformda kanıtlanmaya çalışmıştır. İzmir işgal edilmiştir. İstiklal Savaşı'nın ilk kıvılcımı Amasya Genelgesi yayımlanmıştır. Mustafa Kemal, Samsun'a çıkmış ve kurtuluş mücadelesi başlamıştır. Sivas ve Erzurum Kongreleri toplanmıştır. *İrade-i Milliye* gazetesi çıkmıştır. Amasya Tamimi gerçekleşmiştir.1920 Ankara'da *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesi basılmıştır.İstanbulemperyalist güçler tarafından işgal edilmiş; Osmanlı Devleti, Sevr Antlaşmasını imzalamıştır. Eylül 1920'de İstiklal Mahkemeleri kurulmuştur. 1921 yılındaI. İnönü Savaşı, Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, Londra Konferansı'nın toplanması; İstiklal Marşının kabulü, İkinci İnönü Savaşı, Kütahya-Eskişehir Savaşları, Başkomutanlık yasasını kabulü, Sakarya Meydan Muharebesi,Fransızlarla Ankara Antlaşması'nın imzalanması gibi Türk siyasi tarihinin önemli olayları gerçekleşmiştir. Aynı yılın Ağustos ayında milli mücadele yanlısı *Türkoğlu* gazetesi yayınlanmıştır. 1922'de ise 33 sayılık yayın hayatı olacak *Küçük Mecmua* adlı dergi çıkmıştır. Büyük Taarruz ve Mudanya Ateşkes Antlaşması da bu tarihte yapılmıştır. 1923 ve sonrasında büyük devletlere karşı kazanılan askeri zaferlerin yerini, diplomatik ve hukuki başarılar almıştır. Böylece Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde güvenle siyasi, sosyal ekonomik ve kültürel anlamda inkılâplar gerçekleştirmiş

böylelikle yeni düzentanzim edebilmiştir. Lozan Antlaşması imzalanmış ardından Cumhuriyet ilan edilmiştir. 1924'te Halifelik ilan edilmiş, halife ve Osmanlı hanedanı üyeleri yurt dışına çıkarılmıştır. 1925 yılında tekke ve zaviyeler kapatılmıştır. Bu dönem Şeyh Sait İsyanının yaşanmasıyla ülkede yeniliklere, değişimlere kısa bir süre ara verilmek zorunda kalınmıştır.

Kuşkusuz bir önceki düzenle tamamen farklı olan bu yeni oluşum, büyük mücadele ve sabrın ürünüdür. 1907 yılında Osmanlı Devleti zor zamanlar yaşamakta iken Cevat Şakir Kabaağaçlı, Robert Kolejinden mezun olmuştur. Ardından Oxford Üniversitesinde öğrenim görmek için yurt dışına çıkmıştır. Ülkeye tamamen dönüş tarihi 1918'dir. Bu tarihten sonra başından geçen korkunç bir talihsizlik yüzünden yedi yıl cezaevinde kalmıştır. Aradan geçen bunca zaman göz önünde bulundurulacak olursa aslında bir asker çocuğu olan ve iyi eğitim görmüş yazar, döneminin siyasi ve toplumsal birçok gelişmesinden kopuk kalmış denilebilir. Büyük bir isyanın patlak verdiği zor bir dönemde, toplumsal hassasiyeti çok iyi yakalayamamış bu nedenle 1925 yılında yayımlanan bir hikâyesinden dolayı askeri isyana teşvik etme suçundan sürgün edilmiştir. Aynı durum, yıllarca ABD'de kalmış ve orada öğrenim görmüş, hikâyenin yayımlandığı derginin sahibi Zekeriya Sertel için de geçerli denilebilir. Sertel, Matbuat Umum Müdürü olduğu günlerde başta Mustafa Kemal, İnönü ve içişleri bakanı Ferit Bey'le karşı karşıya gelmiştir. Milli mücadele yıllarında önemli işler başaran *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesi için yenilik yapmayı planlayan Mustafa Kemal, bu amaçla Sertel'i yanına çağırır. Kendisine refakat eden İsmet Paşa'nın gazeteyi nasıl buluyorsunuz sorusuna tepeden bakan bir eda ile tanımıyorum yanıtını vermiştir. Bu yanıt kısa sürede Mustafa Kemal'in kulağına gitmiştir. Ertesi gün Ruşen Eşref, Hakkı Tarık gibi önemli kişilerinde katıldığı toplantıda gazete için tasarı hazırlamaları istenmiştir. Sertel'in hazırladığı tasarı Ankara'nın o yıllardaki atmosferine yabancı ve biraz da hayalci bulunur.²

Cevat Şakir'in yurt dışına gittiği yıllarda yani 1908'den sonra milliyetçilik hareketi, "*Türkçülük*" adı altında önce tamamıyla kültürel, Balkan Savaşından sonra siyasi anlamda yayılarak dernekler ve yayın organları kurarak teşkilatlanmaya başlamıştır.³ Milli edebiyat döneminde *Türk Yurdu*, *Türk Ocağı*, *Türk Derneği* gibi yayınların çıkması bu kolektif ruhu destekler mahiyettedir. Bu dönemde her alanda

² Memmet Ergün. (t.y). Kendinden kurtulmak isteyen adam. *Evrensel Kültür*, 128:45 <http://www.earsiv.edu.tr>. (13.09.2017).

³ Kenan Akyüz.(1995). *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923*: Millî edebiyat devri. İnkılâp Kitabevi, İstanbul, s.165.

olduğu gibi dilde ve edebiyatta da millileşme görülür. Yaşadıkları dönem; roman, hikâye, tiyatro, şiirlerinde ele aldıkları konuları dikkate almak gerekirse Ömer Seyfettin, Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Halide Edip Adivar, Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul gibi isimler millileşme sürecine büyük katkı sağlamışlardır. Mizah ve hiciv türü de bu dönemde oldukça gelişmiştir. Bu devirde şahsi unsurlardan kurtulan mizah siyasi ve sosyal konulara yönelmiştir. Konu çeşitliliği açısından zenginleşmiştir. Neyzen Tevfik(1879-1953), Halil Nihat Boztepe(1882-1949), İhsan Hamami(1884-1948), Hüseyin Rıfat Işıl(1880-1954), Abdülbaki Fevzi Uluboy(1885-1954) mizah ve hiciv alanında ürünler veren önemli isimlerdir.⁴

1908 öncesi Meşrutiyet dönemi etkili olan Osmanlılık fikir akımı yerini milliyetçiliğe bırakmıştır. Yazar ve şairlerin çoğu bu milli şuurla eserlerini vermiş; savaşın ağır şartlarını kaldıran Türk insanının sesi ve yol göstericisi olmuşlardır.

Halikarnas Balıkcısı ise yaşadığı dönem ve ele aldığı konular dikkate alınırca edebiyat tarihi içinde Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı periyodunda değerlendirilebilir.

---

⁴ Kenan Akyüz. (1995). Modern Türk edebiyatının ana çizgileri 1860-1923: Millî edebiyat devri. İnkılâp Kitabevi, İstanbul, s.190.

1.2.TANZİMAT'TAN HALİKARNAS BALIKÇI'SINA TÜRK EDEBİYATINDA ROMAN⁵

Roman, Latince'den "romanice" sözcüğünden türemiş Romalılar dilinde anlamına gelmektedir. XII. yy.dan sonrabu dil adı, edebi bir tür adına dönüşmüştür. XIV. yy da manzum serüven romanlarına, XV. yy mensur olarak kaleme alınan şövalye romanlarına rastlanılır. XVII. yy.da ise bugünkü edebi türün adı olmuştur.

Türk edebiyatında X-XIX. yy. arasında türlü anlatı zenginliği bulunmaktadır. Türk romancısının hem batı edebiyatı hem de doğu İslam edebiyatı beslenme alanıdır. Özellikle ilk dönemlerde doğu edebiyatının manzum ya da mensur hikâye geleneği Türk romanı üzerinde önemli bir etki payına sahiptir. Mesneviler, Farsçadan Türkçeye çevrilen Kul Mesut'un *Kelile ve Dimne* çevirisi ve Arapçadan Türkçeye çevrilen *Elf Leyle ve 'l-Leyle* yani *Binbir Gece Masalları* önemlidir.

Türk edebiyatında Batılı roman, 1860'tan sonra başlar.Fransız romanlarından çevrilen örneklerin tekniği kısa zamanda yerli yazarlar tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Türk edebiyatında ilk çevri romanı olarak kabul edilen Fransız yazar Fénelon'un *Telemak* eseri aslında bir hikâye ve roman örneği değil devlet idaresiyle ilgili bir ahlak kitabı olarak çevrilmiştir.*Telemak*'tan sonra Victor Hugo'nun *Sefiller*'i *Hikâye-i Mağdurin* adıyla çevrilerek Ceride-i Havadis'te tefrika edilmiştir. Daha sonra tam çevirisini Şemsettin Sami yapmıştır. Daniel Defoe'nun

---

⁵ Bu başlık altında yer verilen açıklamalar aşağıdaki kaynaklardan derlenerek hazırlanmıştır:
 Kenan Akyüz. (1995). *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, İnkılap Yayınevi, İstanbul, s.s66-69, 107-110, 140-146, 161,179-190.
 Nurullah Çetin.(2009). *Roman Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitap, Ankara, s.s.34-69.
 Cafer Gariper vd.(2004). *Yeni Türk Edebiyatı 1839-2000*. Grafiker Yayıncılık, Ankara, s.s52-55.
 Betül Özçelebi. (2003). *Cumhuriyet Döneminde Edebi Eleştiri(1923-1938)*. MEB, İstanbul, s.133.
 Ali İhsan Kolcu.(2007). *Milli Edebiyat II Nesir*. Salkımsöğüt Yayınevi, Erzurum, s.11.
 Yunus Balcı vd. (2015). *Türk Edebiyatı Tarihine Bir Bakış - Yeni Türk Edebiyatı*. Kurgan Edebiyat, Ankara, s.s.41-50.
 Nesime Ceyhan vd. (2015). *Türk Edebiyatı Tarihine Bir Bakış - Yeni Türk Edebiyatı*. Kurgan Edebiyat, Ankara, s.s.333-364.
 Ramazan Gülemdam vd.(2015). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. Akçağ Yayınları, Ankara, s.s.423-425.
 Yakup Çelik vd. (2015). *Türk Edebiyatı Tarihine Bir Bakış - Yeni Türk Edebiyatı*. Kurgan Edebiyat, Ankara, s.448.

Robinson Crusoe'su (1864), Alexandere Dumas Pére'in *Monte Kristo*'su(1871), Chateabriand'ın *Atala*'sı(1872) gibi dünyaca tanınmış yazarlarla Türk aydını bu dönemde tanışır. Tanzimat devrinin sonuna kadar tercüme romanlar büyük bir verimlilikle devam etmiştir. Duygulu ve macera romanları da yine bu dönemde ilgi gören türlerindedir.

Tanzimat döneminde tanışılan romanın Batı romanından yapılan tercüme öncesi taklit, nazire, sonra telif ardından da terkip aşamalarını geçirek bugünkü olgun seviyesine ulaşmıştır. 1850-1910 yılları arasında çok sayıda Batılı roman Türkçeye çevrildi. Bu çevirileri yapanların neredeyse hepsi aynı zamanda Ahmet Mithat Efendi, Şemsettin Sami, Faik Reşat, Rezaizade Mahmut Ekrem gibi Türk edebiyatının ilk ve önemli romancılarıdır.

1870'ten sonra ülkedeki siyasi durum sosyal yaşamı etkilediği gibi edebi hayatın yönünü de değiştirmiştir. Dönemin baskıcı yönetimi hikâye ve roman yazarlarını sosyal ve siyasi konulara uzak durmalarına sebep olmuştur. Tanzimat döneminde etkin olan zengin hayaller ve duygularla beslenmiş romantizm, Servet-i Fünun romancılarında da görülmeye devam etmiştir. Ancak 1880'den sonra Türk edebiyatına girmeye başlayan realizm akımının getirdiği etkileri de yavaş yavaş görmek mümkündür. Yetişme çağları, 1880 ile 1890 arasına denk gelen Servet-i Fünun romancılarının ilk denemelerinde bu iki tarih arasındaki eğilimlerin etkisinde kalması doğal bir sonuçtur. Bu dönem romancıları modern bir tekniğe sahip olabilmişlerdir. Olaylar sadece İstanbul ve çevresinde geçmektedir. Dönemin ağır siyasi ortamı yazarları daha çok iç gözleme, kahramanların sadece iç hayatlarını anlatmaya iter. Sosyal hayat, sadece bir tasvirten ibaret kalır. Bu dönem yazarlarının en kusurlu yönü dili ve üslubudur. Sanatlı üslup anlayışlarında sözlüklerden unutulmuş Arapça ve Farsça kelimeler bulup çıkarma, ikili üçlü hatta dördü tamlamalarla yapılan istiareler büyük bir anlam karışıklığı meydana getirmiştir. Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Rauf, Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Safveti Ziya dönemin önemli romancılarıdır. Yine aynı dönemde yaşayan ancak Servet-i Fünun topluluğu içinde olmayan Hüseyin Rahmi Gürpınar, Ahmet Rasim, Mehmet Celal, Mustafa Reşit, Fatma Aliye, Mehmet Vecihi, Safvet Nezihi, Güzide Sabri Aygün gibi önemli ve tanınmış kişiler roman ve hikâye örnekleri vermişlerdir.

1909-1913 yılları arasında Türk edebiyatında kısa bir süre etkin olan Fecr-i Âti döneminde roman ve hikâye alanında Cemil Süleyman Alyanakoğlu ve İzzet Melih Devrim başarılı örnekler vermiştir.

1911-1923 edebiyat dünyasında Millî Edebiyat devri olarak adlandırılır. Bu dönemde Osmanlı Devleti parçalanma sürecine girmiştir. Değişken siyasi olayların ve Trablusgarp, Balkan ve I. Dünya Savaşlarının olduğu ortamda Millî mücadele bütün şiddetiyle yaşanmış ve yeni bir devletin temelleri atılmıştır. Bu dönemde dilde, fikirde ve eylemde milliyetçilik siyasal erk tarafından da desteklenmiştir.

1911 yılında *Genç Kalemler* mecmuası ile başlayan Millî Edebiyat devri Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin ve Ali Canip'in başını çektiği bir dil hareketi temeli üzerine kurulmuştur. Bu dönem, dili ve muhtevası bakımından kendisinden önceki edebi devirlere bir tepki niteliği de taşır. Karmaşık ve kristalize edilmiş dil anlayışı ile birey merkezli edebi hareketlerden sonra dilde sadeleşme konusunda da toplumsal olana yönelme eğilimi gerçekleşmiştir. Halide Edip Adivar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Fecri Âti ile edebiyat dünyasına giren 1917 yılında Milli Edebiyat Hareketi'ne katılan Refik Halit Karay, Aka Gündüz, Ömer Seyfettin, Reşat Nuri Güntekin, Raif Necdet Kestelli, Müfide Ferit Tek, Halide Nusret Zorlutuna, Şükûfe Nihâl, Falih Rıfkı, Faruk Nafiz Çamlıbel, Mithat Cemal Kuntay, Halit Fahri Ozansoy, Orhan Seyfi Orhon, Ahmet Hamdi Tanpınar bu dönemin önemli hikâye ve roman yazarlarıdır.

1923 yılından sonra Cumhuriyet'in ilanı, siyasi, sosyal ve kültürel alanda yeni bir anlayış getirdiği gibi edebiyata da pek çok yenilik katmıştır. Konu çeşitliğinde artış en büyük yenilik olarak kabul edilir. I. Dünya Savaşı'nın açtığı yaralar, Kurtuluş Savaşı sonrasında kurulan yeni devletin şekli, yapılacak olan inkılaplar romanlarda görülen yeni konulardan bazılarıdır. Konular yenilenince kullanılan anlatım yöntem ve tekniklerde de çeşitlenmeler olmuştur. Cumhuriyet'in ilk yılları, Türk romancısının Tanzimat'tan bu yana en ağır görevi yüklendiği dönemdir. Yazarlar, insanını ve ülkesini yabancı kalmakla eleştirilir. Bir yandan değişen insan söz konusudur, ümmet bilincini bırakıp milli bilinçle donanan yeni bir insan vardır. Konu çeşitliliği, değişime uğrayan bu yeni insan tipinin doğal bir sonucudur. Eleştirilere rağmen Cumhuriyet'in ilk yıllarında romanlarda sayıca ve nitelik bakımında bir artış gözlenmiştir.

II. Meşrutiyet sonrası hürriyet ortamında edebiyat dünyasına adım atan yazarlardan bir kısmı, Cumhuriyet sonrasındaki Türk edebiyatının oluşumunda etkili olmuştur. Bunlar Halide Edip Adivar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin, Refik Halit Karay gibi önemli kalemlerdir. Bu yazarlar Cumhuriyet dönemi ve önceki devir arasında bir köprü görevi görürler.

İKİNCİ BÖLÜM

HAYATI, MİZACI VE SANATI

2.1. HAYATI

2.1.1. Doğumu, Ailesi, Çocukluğu ve Eğitimi

Cevat Şakir Kabaağaçlı, 17 Nisan 1890'da Girit'te doğar. Babası, Osmanlı komutanlarından ve tarih yazarlarından Kabaağaçlızadelerden Mehmet Şakir Paşa, annesi Sare İsmet Hanım'dır.⁶ Şakir Paşa, döneminin önde gelen isimlerindedir. Genç yaşta sadrazamlık yapan, parlak bir yaşamı ve ikbali olan Cevat Paşa'nın kardeşidir.

Ahmet Cevat Paşa 1850'de Şam'da doğar. Babası Afyonkarahisarlı Asım Bey annesi Zehra Hanım'dır.⁷ Askeri liseden sonra Harp okulunda okur, 1871'de akademiye yüzbaşı olarak tamamlar ve görevinin ilk dönemlerinde sarayın dikkatini çeker, kendisine binbaşılık rütbesi verilir.⁸ Sultan Abdülaziz'in Yaver-i Harb-i Şehriyarlığı, Erkan-ı Harbiye Mektebi ve Mülkiye Mühendis Mektebi Riyaziye Muallimliği, Karadağ elçiliği gibi birçok görevde bulunur.⁹ Ma'lumatü'l-Kafiye fi Memaliki'l-Osmaniye, Tarih-i Askeri Hülasası, Fabre, Sema yahut Kozmografya, Tarih-i Osmani, Mısır Mesalihine Dair İradat-ı Seniyye, Mecmu'atü's-Sanayi, Yadigâr(dergi), Tarih-i Askeri-i Osmani önemli eserlerindedir.¹⁰

Şakir Paşa, 1855 yılında doğar.¹¹ 1880'de kurmay yüzbaşı olarak orduya katılarak başarılı geçen askerlik hayatını, korgeneral rütbesindeyken emeklilikle

⁶ İ.H. Orman. (2005). *Merhaba Halikarnas Balıkcısı*. Bilgi Yayınevi, Ankara, s.11.

⁷ A.H Çoban. (2009). *Ahmet Cevat Paşa'nın tarih-i askeri-i osmani (Kitab-ı Rabi') adlı eserinin transkripsiyonlu metni*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon, s.3.

⁸ Sadi Borak. (2002). *Halikarnas Balıkcısı ve Bir Duruşmanın Öyküsü*. 2. Baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara, s.100.

⁹ Çoban, a.g.t., s.5.

¹⁰ Çoban, a.g.t., s.5.

¹¹ Sadi Borak.(2002). *Halikarnas Balıkcısı ve Bir Duruşmanın Öyküsü*. 2. Baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara, s.101.

noktalar.¹²Biyografileri incelendiğinde iki kardeşin birçok ortak yönü olduğu görülür. Cevat Paşa ile Şakir Paşa modern, sanata meraklı ve eğitimli kimselerdir. İkisi de yetenekli asker, yazar ve tarihçi; ikisi de altı dili ana dili kadar iyi bilmektedir. Türkçe, İspanyolca, Rumca, Arapça İtalyanca ve Fransızca. Yine ikisi fotoğrafçılıkla ilgilenmiş hatta Şakir Paşa, 1903'te Paris'te bir resim yarışmasında ikincilik ödülüne layık görülmüştür.¹³ Kabağağaçlı ailesinin başarıları bunlarla sınırlı kalmaz. Şakir Paşa'nın çocukları ve torunları sanat ve edebiyat alanında dünya çapında ün kazanmışlardır. Ressam Fahrünnisa Zeyt, ressam Aliye Berger, ressam, seramik sanatçısı Füreya Koral, ressam Nejat Devrim, tiyatro sanatçısı Şirin Devrim ve Cem Kabağağaçlı ailede yetişmiş önemli sanatçılardandır.¹⁴

İlk çocuk olarak dünyaya gelen Halikarnas Balıkcısı, ismini amcasından alır. Cevat Şakir'in de amcası ve babasıyla benzer yönleri bulunur. O da tarihle yakından ilgilenir. Rumca, Fransızca, İtalyanca, İspanyolca, Latince ve İngilizce dillerini çok iyi bilir.¹⁵

Cevat Şakir'in çocukluğu, babasının işi nedeniyle beş yaşına kadar Atina Faleron'da geçer. Daha sonra İstanbul Büyükkada'ya yerleşirler.¹⁶Çocukluğunda özel mürebbiyeler eşliğinde iyi bir eğitim alan Kabağağaçlı, ilkokulu Büyükkada'da mahalle mektebinde okur.¹⁷Daha sonra öğrenimine Robert Kolejinde devam eder. Burada çok başarılı bir öğrencilik dönemi geçirir. O yıllarda gazete ve dergiler için karikatürler, resimler çizmiş; hikâyeler yazar, çeviriler yapar.¹⁸Öğreniminin devamı için İngiltere'ye gönderilen yazar, Oxford Üniversitesi Yakın Çağlar Tarihi Bölümünde öğrenim görür.¹⁹

Şakir Paşa ailesi; tiyatro, resim, seramik gibi birçok sanat alanında adını duyurmuş entelektüel, aydın kimselerden oluşmuştur. Halikarnas Balıkcısı'nın sanata meraklı, edebiyatçı kimliğinin oluşumunda yetiştiği çevre ve aldığı eğitimin yanı sıra genetik faktörün de etkili olduğu söylenilebilir.

¹² a.g.e., s.101.

¹³ Aileler ve İnsanlar, Çılgın aileden bir yıldız kaydı. *6 Gazete Pazar*, 31.08. 1997.

¹⁴ İ. H. Orman. (2005). *Merhaba Halikarnas Balıkcısı*. Bilgi Yayınevi, Ankara, s.11.

¹⁵Naci Sadullah Daniş. (1973). Sana benden de bir merhaba. *Yeditepe*, 206.

¹⁶ İ. H. Orman, a.g.e., s.11.

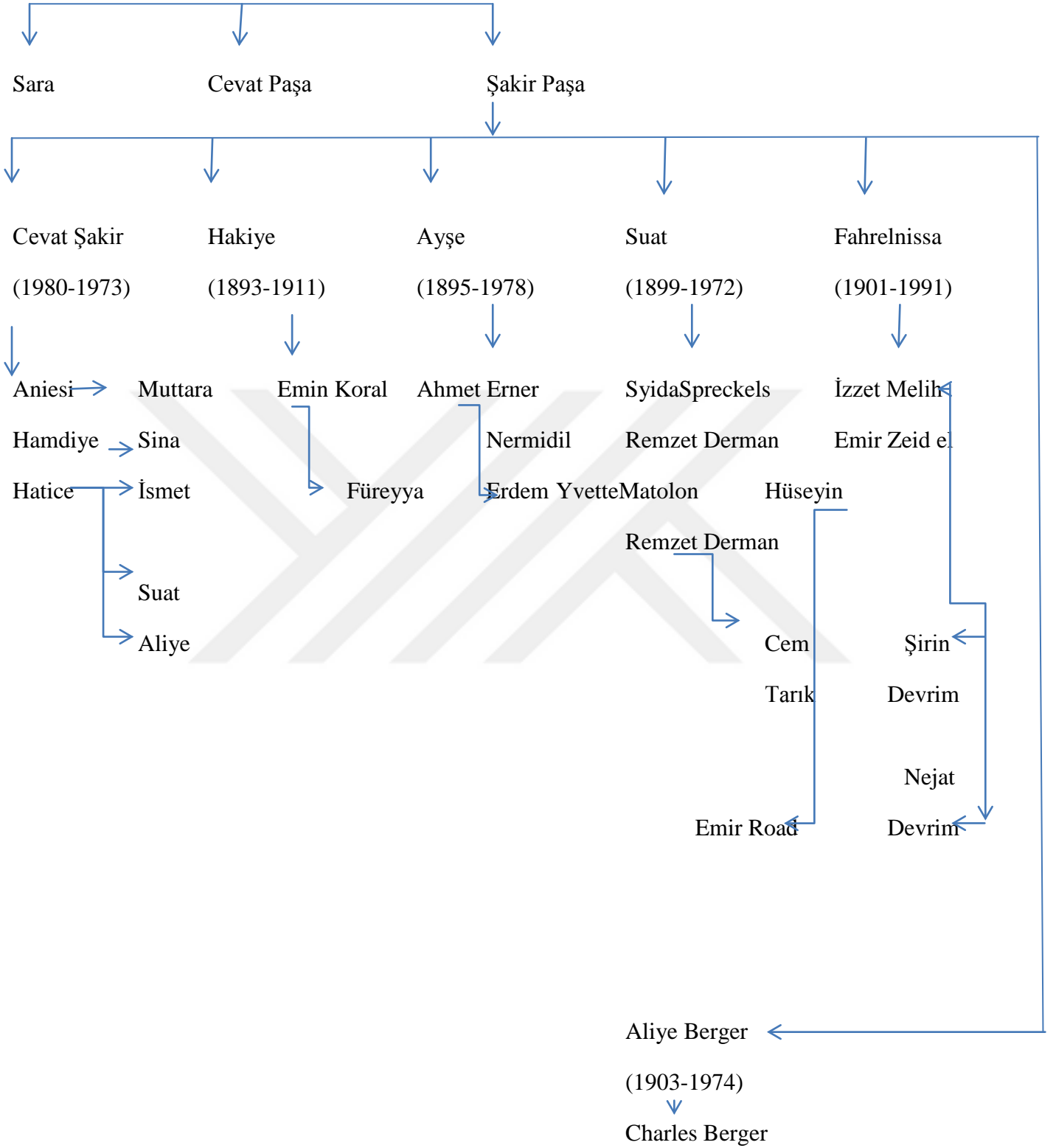
¹⁷ Sadi Borak .(2002). *Halikarnas Balıkcısı ve Bir Duruşmanın Öyküsü*. 2. Baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara, s.102.

¹⁸ Şadan Gökova. (1972). Türk turizmde balıkçı ya da Anadolu'nun savunması. *Dost*, Halikarnas Balıkcısı Özel Sayısı. 80(2).

¹⁹ İ.H. Orman, a.g.e., s.12.

ŞAKİR PAŞA AİLESİ

Mustafa Asım

¹¹ Aileler ve insanlar, çılgın aileden bir yıldız kaydı, 6GazetePazar,31.08.1997.

2.1.2.Evlilikleri

Cevat Şakir, tam bir aşk insanıdır. Yaşam öyküsü incelendiğinde şair ruhuna uygun bir şekilde yaşadığı, aşkı tüm yaşamına sindirdiği görülür. Yaşamı ve insanları sevmesi aşkın ön koşulu olmuş gibidir. Yazar, seksen üç yıllık yaşamında üç kez evlenir. Bunun dışında birkaç hanımefendi ile gönül ilişkisi kurar.

İlk evliliğini İtalya’da 1903 yılında Agnesia Kaferia adlı İtalyan modelle yapar.²¹ Çok güzel ve mağrur bir kadın olan Agnesia, Cevat Şakir’in İtalya’da gittiği resim kursunda modellik yapar. Bu sırada yazarla tanışır ve evlenir. Daha sonra Büyükada’ya gelin gelir.²² Sonu bir skandalla noktalanacak olan bu evlilikten yazarın Muttara Agustina²³ adında bir kızı olur.

Pilar adlı bir kadınla da evlilik dışı bir birliktelik yaşayan yazarın bir oğlu olur ve bu çocuk, İspanyol iç savaşında ölür.²⁴

İkinci evliliğini hapisneden çıktıktan sonra, Hamdiye Hanım’la yapar. Bu evlilikten de oğlu Sina Kabağağaç dünyaya gelir.²⁵ Yazarın Bodrum’daki sürgün süresi bitince 1929 yılında, Cevat Şakir, eşi Hamdiye Hanım’dan da ayrılır.²⁶

Cevat Şakir’in son eşi Giritli göçmen bir ailenin kızı olan Hatice Hanım’dır.²⁷ Bu evlilikten Aliye, Suat ve İsmet adında üç çocuğu dünyaya gelir. Bunun dışında Halikarnas Balıkçısı ünlü araştırmacı Azra Erhat ve Fecri Ati çevresinden İzzet Melih’in kızı Remide Hanım’la da büyük aşk yaşamıştır.²⁸

Azra Erhat’la olan birliktelikle ilgili yazarın kızı İsmet Kabağağaçlı Noonan şöyle açıklama yapar:

“Annem Azra Erhat’ı biliyordu. Onunla konuştuğumuzu da; annemden gizlimiz yoktu. Olanların farkında olduğu halde onurluydu. Suskundu bu konuda. Annem gururla dimdik ayakta duran bir kadındı. Babam gibi deli-dahi bir insanla bu kadar uzun bir yaşam sürmek zordu! Ama babam da tercihini hep annemden, Hatice’den yana kullandı.”²⁹

Halikarnas Balıkçısı, uzun ve dolu dolu yaşadığı ömründe birden fazla yol arkadaşı seçmiş ve yaşamına, anılarına ortak etmiştir.

²¹ İ.H. Orman. (2005). *Merhaba Halikarnas Balıkçısı*. Bilgi Yayınevi, Ankara, s.12.

²² İsmet Kabağağaçlı Noonan. (2010) *Halikarnas Balıkçısı’nın Kızından Anılar Akın Akın*. 3. Baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara, s.246.

²³ İ.H. Orman, a.g.e.,s.12

²⁴ Sadi Borak.(2002). *Halikarnas Balıkçısı ve Bir Duruşmanın Öyküsü*.2. Baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara, s.103.

²⁵ İ.H. Orman, a.g.e., ss.13-14.

²⁶ İsmet Kabağağaçlı Noonan, a.g.e.,s.13

²⁷ a.g.e., s.13.

²⁸ Nebil Özgentürk. Bir insan bir hayat, cinayet, sevda, bodrum. *Sabah*,03.09.1995,s.12.

²⁹ İsmet Kabağağaçlı Noonan, a.g.e.,s.276.

2.1.3. Baba Katillği- Cinayet

Cevat Şakir'in hayatındaki ilk kırılma noktası babasının vefatıdır. Şakir Paşa oğlunun silahından çıkan bir kaza kurşunu sonucu hayatını kaybetmiştir. Bu ölümün nedeni cinayetin oluş şekli, yıllarca konuşulmaz ve büyük bir sır olarak kalır. Nitekim bu konu araştırıldığında, her yerde birkaç benzer varsayımdan başka bir şeyle karşılaşılmaz. Yazarın savurganlığı ya da ilk eşi Agnesia ile babası arasında olan bir yasak aşk iddiası gibi. Belli ki yazar bu konuyu hep saklı tutmak ister. Ta ki 1957'de Azra Erhat'a yazdığı ve yayınlama müsaadesi verdiği mektuba kadar. Mektupta cinayet gecesine ait önemlibir ayrıntı, aşağıda aktarılmıştır:

“Gelelim fatal (ölümcül) geceye...

Eh canım münakaşa pek karışık konular üzerineydi ve pek şiddetliydi. Babam çiftlikte her zaman suikasttan korktuğu için yanına tabancalar ve silahlar bulundururdu. Münakaşa öyle bir raddeye vardı ki benim üzerime ateş etti. Ben rastgele oradaki bir tabancayı alarak ona doğru nişan almadan ateş ettim. İlk onunki –hemen sonra- benim ki. Bu münakaşa götürmez yoksa ölen ben olurum. Hayır, o öldü. Ben de ölümden beter oldum.”³⁰

Yazarın başından geçen bu korkunç olay sonrası sessiz kalması Agnesia iddiasının doğruluk payını artırır. Cevat Şakir ise sessizliğinin nedenini şöyle açıklamaktadır:

“Kimseye söylemedim kavgayı hangi konular üzerinde yaptığımızı. Neye yarardı? Anlatsaydım, babasını bir kez daha öldürüyor demeyecekler miydi? Sustum. Hapishanede hep çocukluğumun rüyalarını görür ter içinde uyanırdım. Çocuk olmadığımı sevinirdim. Vicdan azabı duymadım hiç.”³¹

Bu olayın ardından yazarın hapishane ile ilk tanışması gerçekleşmiştir. Ancak bu, son olmayacaktır. On dört yıllık cezasının yarısını çektikten sonra verem hastalığı sebebiyle serbest kalmıştır.³² Cevat Şakir, işlediği suçun ağırlığını atmak için manevi dünyasını zenginleştirmeye çalışmıştır. Bunun için Rufai tekkesine de girmiştir.³³ Tekkede ne kadar süre geçirdiği, riyazete uyup uymadığı konusunda net bilgilere ulaşılmaz.

³⁰ Aileler ve insanlar çılgın aileden bir yıldız kaydı. 6GazetePazar. 31.09.1997.

³¹ Sadun Tanju. Miho gibi bir adamdı, Halikarnas Balıkçısının yaşam öyküsü. Extra Gazete. 01.10.1978.

³² İ.H. Orman. (2005). *Merhaba Halikarnas Balıkçısı*. Bilgi Yayınevi, Ankara, s.13.

³³ Sadi Borak. (2002). *Halikarnas Balıkçısı ve Bir Duruşmanın Öyküsü*. 2. Baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara, s.19.

2.1.4 Sürgün Hayatı

Hapishane sonrası zor günler geçiren Cevat Şakir, Zekeriya Sertel'le³⁴ tanışır. Sertel, o dönem *Resimli Ay*³⁵ dergisinin başındaki isimdir. Halikarnas Balıkcısı, bu dergide çalışır; desen karikatür ve çeşitli yazıları yayımlanır. Yazarın hayatındaki son belki de en önemli kırılma noktası, bu dergide yayımlanan bir öyküyle olur. Öykü, *Resimli Hafta* dergisinin 35 numaralı 13 Nisan 1925 günlü sayısında Hüseyin Kenan takma adıyla yayımlanır.³⁶ “Hapishanede idama mahkûm olanlar bile bile ölüme nasıl giderler?” adlı öykünün yayınlandığı tarihe dikkat edilecek olunursa ülkenin zor zamanlardan geçen bir döneme denk geldiği fark edilebilir. Yıl 1925. Şeyh Sait İsyanı nedeniyle çıkarılan Takrir-i Sükûn Kanunu (4 Mart 1925) yürürlükte ve İstiklal Mahkemeleri görev başında.³⁷ Öykünün genel anlamı şu sıralar halkı askerlikten soğutmaya hizmet eden bir nitelikte ve seferberlik aleyhine kasıtlı olarak yazılmış, kamuoyu huzurunu bozmayı amaçladığı anlaşıldığı için öykünün yazarı, Hüseyin Kenan takma adıyla Cevat Şakir, İstiklal Mahkemelerince yargılanır.³⁸ Öyküde Kunduzlu Mehmet, Karaçörenli Koca Yunus, Balta Mahmut ve Aşıklarlı Himmet adlı askerlerin kaçtıkları için darağacına gönderilmesi anlatılmıştır. Öykünün geneline bakıldığında aslında masum ve kasıt içermeyen bir muhtevası olduğu söylenebilir. Cevat Şakir nam-ı diğer Halikarnas Balıkcısı, I. Dünya Savaşı ve Mütareke yılları boyunca süren tutukluluk günlerinin gözlem ve izlenimlerini bir dizi öykü şeklinde yazmış bunları da *Resimli Ay*'da yayımlatmıştı. Bu öykü de onlardan biridir işte.³⁹

³⁴ Mehmet Zekeriya Sertel, 1890 yılında Selanik'te doğdu. Asıl adı Zikri'dir. İlk öğrenimini doğduğu yerde orta öğrenimini Selanik ve Edirne Lisesinde tamamlamıştır. Selanik Hukuk Fakültesine devam eden yazar, öğrenimine sonra İstanbul'da Darülfünunda tamamlamıştır. 1913 yılında Maarif Nazırlığının eğitim için yurt dışına gönderdiği öğrenciler arasında yer almış ve Paris Sorbonne Üniversitesinin Sosyoloji Bölümünde Durkheim'in öğrencisi olmuştur. Birinci Dünya Savaşı sonrası ülkeye geri dönmüştür. 1923'te eşi ile birlikte ABD'ye gitmiş orada gazetecilik eğitimi almıştır. Ülkeye döndükten sonra *Tuna* ve *Resimli Ay* dergilerini çıkartmıştır. Halikarnas Balıkcısı'yla birlikte üç yıl kalebentliğe mahkûm edilir. Bir buçuk yıl Sinop'ta kalır. Akt. A. U. Özdemir, (1995). İkinci Dünya Savaşı yıllarında Serteller ve Tan gazetesi (1939-1945). <http://www.dergiler.ankara.edu.tr>, (11.09.2017).

³⁵ 1 Şubat 1924 tarihinde ilk sayısı çıkar. Basın hayatına halkın kültür seviyesini yükseltmek amacıyla atılmıştır. 1926'dan sonra dergi *Sevimli Ay* adıyla çıkmaya başlar. Ocak 1931 tarihinde son sayısını çıkararak yayın hayatına veda eder. Akt. U. Değirmenci. (1996). *Resimli Ay Mecmuası*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, ss.2-8.

³⁶ Sadi Borak, a.g.e., s.24.

³⁷ Memmet Ergün. (t.y). Kendinden kurtulmak isteyen adam. *Evensel Kültür*, 128 :44. <http://www.earsiv.sehir.edu.tr>. (13.09.2017)

³⁸ Sadi Borak, a.g.e., s.45.

³⁹ Memmet Ergün. (t.y). Kendinden kurtulmak isteyen adam. *Evensel Kültür*, 128:46. <http://www.earsiv.sehir.edu.tr>. (13.09.2017)

“Onlar, öldüklerine değil, gürültüye gittiklerine yanyorlardı. Hapishanede hakiki katiller keyif sürerken onların öldürülmesi... İşte zavallıları öldüren manevi azap asıl buradaydı. Fakat gittiler, bir daha gelmediler. O gece hapishane onların matemini tuttu.”

Öykünün bu son satırlarının altı İstiklal Mahkemesi’nce çizilmiştir.⁴⁰ Bu noktadan bakıldığında dönemin ağır koşulları da dikkate alınırsa mahkemenin debakış açısı daha kolay anlaşılabilir. Cevat Şakir ve derginin sahibi Zekeriya Sertel 28 Nisan 1925’te idam cezası beklerken üç yıllık sürgün cezasına çarptırılmıştır.⁴¹

Aslında bu karar Türk edebiyatına Halikarnas Balıkcısı’nı kazandırmış tarihi bir karardır. Kararın ardından Zekeriya Sertel, Sinop’a Cevat Şakir ise Bodrum’a sürgün edilir.⁴²Yargılanma süresince sancılar içinde kıvranan sanatçı gittiği Bodrum’da Halikarnas Balıkcısı olarak tekrar doğar. Bu doğumu yazar “Gözlerimden yaşlar akıyordu. Kurtuluyordum. Doğuyordum. Kendi ellerimle kendi göbeğimi kesiyordum. Bundan sonra ne gelecekse makbulümdü.”⁴³sözleriyle anlatmıştır.

Halikarnas Balıkcısı,Bodrum’da hapishaneye ya da kaleye kapatılmaz. Kaymakamın izniyle şehir sınırlarında serbestçe dolaşır ve kendine ev kiralar. Sürgün olarak gittiği Bodrum’da Halikarnas Balıkcısı olarak tam yirmi beş yıl yaşar.⁴⁴

2.1.5.İlgi Alanları/Meslekleri

Halikarnas Balıkcısı, hemen hemen birçok konuda bilgi sahibi ve çok yönlü bir kişidir. Yazar, çok küçük yaşlarda eğitim görmeye başlamış kendisini birçok alanda geliştirmiştir. Hayatı incelediğinde önce kitaplardan sonra da yaşadığı her şeyden,herkesten bir şeyler öğrendiği görülebilir. Bu deneyimleme, yazarın güçlü gözlemlerinin de bir ürünüdür. Gözlemleri, hikâye ve romanlarına yön veren en önemli unsurdur. Gözlemleri ve kişiliği birleşince ilgi alanları kendiliğinden meydana çıkmıştır.

⁴⁰ Sadi Borak. (2002). *Halikarnas Balıkcısı ve Bir Duruşmanın Öyküsü*. 2. Baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara, s.31.

⁴¹ a.g.e., s.67.

⁴² İ.H. Orman. (2005). *Merhaba Halikarnas Balıkcısı*. Bilgi Yayınevi, Ankara, s.15.

⁴³ Sadun Tanju. Miho gibi bir adamdı, Halikarnas Balıkcısının yaşam öyküsü. *Extra Gazete*, 01.10.1978.

⁴⁴ İ.H. Orman. a.g.e., ss.16-19.

2.1.5.1. Tarihçi

Yazar, tam bir tarih âşığıdır. Üniversitede bu alan üzerine aldığı eğitim, maddi imkânlar, Oxford ortamının sağladığı koşullar sayesinde kendisini bilgiyle donatabilmiştir. Halikarnas Balıkcısı'nın yaşadığı dönem, Türk tarihinin en sancılı dönemlerinden biridir. Osmanlı Devleti'nin altı yüz yıllık ömrü sona ermek üzeredir. İmparatorluğun bünyesindeki etnik topluluklar, Fransız İhtilali etkisiyle bir bir uluslaşıp ayrılınca Türklerin ne olacağı, tarihinin çizgileri nasıl çizileceği şeklindeki sorunlarla karşılaşma kaçınılmaz olur. Yazar, tarihimizin hangi çağa hangi uygarlığa dayatılması gerektiği üzerine düşünen, oluşmakta olan ulusumuzun yapısını araştıran bir düşün adamı kişiliğini de taşımaktadır.⁴⁵ Romanlarına ve hikâyelerine Anadolu (İyonya) kültürü, Arşipel (Ege Denizi) kaynaklık eder. Anadolu'nun dünya uygarlıklarının beşiği Roma, Yunan ve Batı Avrupa uygarlıklarının temeli olduğunu, Homeros ve Herodotos'la ortak bir geçmişinin olduğu yazardan öğrenilir.⁴⁶ Aynı şekilde bugünkü Batı bilimi ve pozitif düşüncenin kaynağının Anadolu olduğunu ileri süren Halikarnas Balıkcısı, bunu eserleriyle benimsemeye ve benimsetmeye çalışmıştır.⁴⁷ Yazar sürgün edildiği Bodrum'daki beraberinde Ege'deki tarihi eserlerini koruma çabası da dikkate değerdir.

2.1.5.2. Rehber

Halikarnas Balıkcısı, Bodrum yıllarında başta Cova (Gökova) Körfezi olmak üzere, Güney Ege ve Batı Akdeniz'in tüm kıyılarını defalarca dolaşır; her yeri her görüşünde hayretler içinde kalıp büyük bir hayranlık duyar.⁴⁸ Bu yerleri sadece gezmez, gelen turistlere de gezdirir. Yazar, Türkiye'nin Türkiye Cumhuriyeti uyruklu ilk turist rehberidir.⁴⁹ Üstelik bu konuda da ünü, ülke sınırlarını aşmıştır. Pompideu, "Balıkcı ne zaman bana rehberlik edebilecekse Türkiye'ye o zaman gelirim." demiştir. Fransız yazar Louis Boyle ise "Tanıdığım rehberlerin en bilgisi ve en coşkulu" demiştir.⁵⁰ Şüphesiz yazarın bu alandaki başarısı birden çok dili iyi bilmesi ve konuşmasıyla yakından alakalıdır. Bir turist grubuna rehberlik yaptığı

⁴⁵Melih Cevdet Anday. Olaylar ve Görüşler, Alt yapı- Üst Yapı. Cumhuriyet, (t.y.) s.2. <http://earsiv.sehir.edu.tr>. (21.11.2017).

⁴⁶İsmet Zeki Eyüpoğlu. Olaylar ve Görüşler, Halikarnas Balıkcısı. Cumhuriyet, 17.10.1973, s.2.

⁴⁷Vedat Günyol. Halikarnas balıkcısına merhaba. 1979.Taha Toros Arşivi. <http://www.earsiv.sehir.edu.tr>. (15.10.2017).

⁴⁸Gökova, Ş.(t.y.) Olmadığı yerde olabilen adam Halikarnas Balıkcısı. Kapak/Deniz, s.s45-46

⁴⁹İ.H. Orman. (2005). *Merhaba Halikarnas Balıkcısı*. Bilgi Yayınevi, Ankara, s.34.

⁵⁰İ.H. Orman a.g.e., ss.34-35.

sırada yaşlı bir Fransız kadının merakına yenik düşüp “Ne iş yapıyorsunuz?” sorusuna, yazarım ama kazanmak için yazan değil yaşamak ve yazmak için yazan cevabını vermiştir.⁵¹ Halikarnas Balıkcı’nın gözüyle yaptığı rehberlik ise şöyledir:

“Sen Jan olurdum; Lizimak, Scipio, Africanus Mark Antuan, Terence olurdum; eh anasına yandıgımın cins değiştirir Kleopatra olurdum. Başlardıbizim dalgacılarfotoğraf makinelerini çıkartmaya, etrafın fotoğrafını çekmeye, keyiflenirdim; ölesiye yorgun döndüğüm evimde o keyifle kendimi yazıya vururdum.”⁵²

Yazar renkli kişiliğiyle bütünleştirdiği rehberliğiyle tarihe, yazdıklarıyla da edebiyatımıza hizmet etmiştir.

2.1.5.3. Filolog

HalikarnasBalıkcısı dilin doğuşu, evrimi, kültürler arası etkileşimi konusunda çok fazla düşünen bir yazardır. Latince, Farsça, İngilizce, İtalyanca, İspanyolca, Fransızca gibi dünya dillerini konuşabilmesi diller arasındaki alışverişi ve etkileşimi tespit etmesinde kolaylık sağlar.⁵³ Dil konusunda bir gramer ustası gibi çalışmalar da yapar. Ömrü vefa etmediği için tamamlayamadığı, dolayısıyla yayımlayamadığı “*Anlamdaş ve Karşıt Sözcükler Sözlüğü*⁵⁴” bunlardan biridir.

Halikarnas Balıkcısı ayrıca Sümer dili ve Türkçedeki bazı sözcüklerin, köklerinin benzerliği konusuna da dikkat çeker; bu benzerliğin dayanak noktasını da ses taklidi olarak gösterir.⁵⁵ Bu alanda o kadar çok kafa yorar ki bulunduğu yerin adının kökenini bile sorgular. Halikarnos’un Rumca aldığı asos, osos, isos ekleriyle biten teknik isimlerin Anadolu’nun unutulmuş bir dilinden geldiğini savunur.⁵⁶ Yazar bu noktadan Anadolu ve Yunan kültürünün etkileşimine ve iki medeniyet arasındaki bağa vurgu yapar.

⁵¹ Atıf Sakar.(t.y.) Efesten notlar, Halikarnas Balıkcısı ve kara yolları. *Türksesi Dergisi*.Taha Toros Arşivi

⁵²Sadun Tanju. Miho gibi bir adamdı, Halikarnas Balıkcısının yaşam öyküsü. *Extra Gazete*. 01.10.198.

⁵³Gökovalı, Ş.(t.y.) Halikarnas Balıkcısı ve dil. İstanbul Şehir Üniversitesi e-arşiv Kayıtları, Taha Toros Arşivi, s.571 [http:// www. earsiv.sehir.edu.tr](http://www.earsiv.sehir.edu.tr). (22.11. 2017).

⁵⁴ a.g.m., s.573.

⁵⁵ a.g.m., s.571.

⁵⁶ Erdal Öz. Ölümünün birinci yılında Halikarnas Balıkcısı. *Cumhuriyet*,1974, s.6.

2.1.5.4. Botanikçi/ Bitki bilimci

Halikarnas Balıkcısı üç yıl sürgün cezası olarak gittiği Bodrum'a sayısız hizmetlerde bulunur. Bugünkü Bodrum'u Bodrum yapan Halikarnas Balıkcısı'dır. Bodrum'a tohumlar getirtip fideler yetiştirir. Grapfruit, Washington, Novel, Valencia portakalı, çiçek, yemiş ve palmiye diker.⁵⁷ Bodrum'da binlerce narenciye bahçesi kurdurur, halkı narenciye dikmeye teşvik eder. Bir bahçıvan gibi hepsiyle tek tek kendi ilgilenir.⁵⁸ Yazar, yaşama sevincini ve yaşama bağlılığını sadece insanla sınırlı tutmaz; onun sevgisi hayvanları, özellikle de tabiatı da kutsar.

Bunların dışında Halikarnas Balıkcısı balıkçılık, süngercilik ve yazarlık da yapmış karikatür, desen de çizmiştir.

2.1.6. VEFATI

1946 yılına kadar Bodrum'da yaşayan Halikarnas Balıkcısı, çocuklarının eğitimi için İzmir'e taşınır ve son nefesine kadar burada yaşar. 13 Ekim 1973 yılında seksen üç yaşında, hayata gözlerini yumar. Mezarı, Bodrum'u tepeden gören Saldırşah mevkiindedir.⁵⁹

2.2. MİZACI-SANATI

Halikarnas Balıkcısı'nın hayatı mizacı ile ilgili birçok ipucu verir. O, yaşamı, insanları, tabiatı, tarihi, sanatı ve en önemlisi maviyi seven biri olarak okuyucularına çıkar. Öğrenmeyi, öğretmeyi görev bilen, yeniliklere, değişimlere, dönüşümlere açık ve çabuk adapte olabilen biridir. Mütevazı ve anlayışlı bir karaktere sahiptir. Zira bir paşa çocuğu olarak dünyaya gelmiş, özel mürebbiyeler eşliğinde büyümüş, yurt dışında tahsilini tamamlamış entelektüel bir aydınının basit bir kasabada sade bir yaşamı tercih etmesi ve sevmesi bunun en güçlü kanıtıdır. Hayatı hakkını vererek yaşayanlardandır. Bu dünyaya yazmak için değil yaşamak için gelmiş gibidir.⁶⁰ Öyle ki sürgününü mavi bir cennete dönüştürebilmiştir. Bu başarısının sırrı coşkunu yaşama arzusundan gelmiş olmalıdır. Özgürlüğüne düşkündür. Sabahattin Eyüpoğlu, Halikarnas Balıkcısı'nı anlatırken şöyle der:

⁵⁷Sadun Tanju. Miho gibi bir adamdı, Halikarnas Balıkcısının yaşam öyküsü. *Extra Gazete*. (01.10.1978).

⁵⁸İ.H. Orman. (2005). *Merhaba Halikarnas Balıkcısı*. Bilgi Yayınevi, Ankara, s.32.

⁵⁹Nebil Özgentürk. Bir insan bir hayat, cinayet, seveda, bodrum. *Sabah*, 03.09.1995, s.24.

⁶⁰İlhan Berk. (1981). Halikarnas Balıkcısı. *Türk Dili*, 42: 592.

“Sesin rengi olsaydı Balıkçı’nın mavi olurdu. Arşipel mavisini en büyük tutkusuydu. Gökova, Bodrum en büyük aşklarıydı. Mausoleium’u örttüğü için Bodrum Kale’sini hiç sevmeydi. O bir doğa ve tarih dostuydu. O bir özgürlük savaşçısıydı. Bu nedenle çizgili kâğıda hiç yazı yazmazdı. ‘Başkalarının çizdiği çizgiden gitmek özgürlüğüme dokunuyor.’ derdi. Evine ve özellikle çalışma odasına tutkuluydu. Çalışma odasının duvarlarını not defteri gibi kullanırdı.”(Milliyet Kültür Sanat Eki, 1997)

Çok okumuş, yatırımını cebine değil kendi belleğine ve Türk edebiyatına yapar. Yazar için sürüp giden yaşama tutunmanın tek yolu, daima yeni şeyler öğrenmekten geçer. Bu yüzden son nefesini verinceye kadar üretmeye çalışır, ölümünün ardından tamamlanamamış işler bırakır. Bu yüzden bazı eserleri ölümünden sonra derlenip başkaları tarafından basılır.

Halikarnas Balıkçısı’nın sanatçı kişiliğinin oluşumunda ailesinin ve yetiştiği çevrenin etkisi büyüktür. Aile fertlerinin birçoğu, sanatla uğraşmış entelektüel kimselerdir.

Cevat Şakir’in ilk yazma deneyimi, daha Robert Koleji yıllarında başlar. İlk yazıları, *İkdam* gazetesinde çıkar. Henüz kolejdeyken Mesnevi’nin bazı bölümlerini ve Ömer Hayyam’ın rubailerini Farsçadan İngilizceye çevirir.⁶¹ İngiltere’den dönükten sonra *Resimli Ay*, *Resimli Hafta*, *Diken* ve *İnci* dergilerinde yazı yazar karikatür ve desen çizer.⁶² Kabağağaçlı’nın hayatını ve yazarlığını iki tarihsel dönem içinde değerlendirmek mümkündür. 1925’ten öncesi ve sonrası aynı kişi, iki farklı insan olarak var olur. Önce Cevat Şakir sonra bambaşka biri Halikarnas Balıkçısı.

Halikarnas Balıkçı Türk edebiyatına denizi ana mesele olarak yerleştiren ilk yazardır. Deniz, -özellikle Arşipel- Anadolu kültürü onun fikir dünyasının değişmez unsurlarıdır. Onunla aynı yıllarda yaşamış ve yazarlık yapmış Sait Faik Abasıyanık da denizi öykülerde işlemiş bir yazardır. Ama iki yazar arasında anlatım tarzı farklılığı olduğu gibi anlattıkları deniz de farklıdır. Balıkçı’nın denizi Ege ve Akdeniz’dir. Sait Faik’in ki ise Marmara, Adalar, Burgaz kıyıları, Hayırsız’dır.⁶³ Yazarın öykülerinde ve romanlarında ana konu hep denizdir. Olaylar kişiler onun etrafında şekillenir.

Mizacındaki coşku üslubuna da yansır. Eserlerindeki şiirsel söyleyiş onu diğer yazarlardan farklılaştıran bir başka etkendir. Nazım Hikmet, onun için “büyük

⁶¹ Gökovalı, Ş.(t.y.) Halikarnas Balıkçısı ve dil. İstanbul Şehir Üniversitesi e-arşiv Kayıtları, Taha Toros Arşivi, s. 571 <http://www.earsiv.sehir.edu.tr>. (22.11.2017).

⁶² Ayşegül Kılıçarslan. (2010). Halikarnas Balıkçısı hikâyesi ve romanlarında mitolojik unsurlar. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.6.

⁶³ Oktay Akbal, Balıkçı Üzerine. <http://www.earsiv.sehir.edu.tr> (22.10.2017)

şairdir” der. Halikarnas Balıkçı’sı yağmurda, tavanı akan evi ıslanmasın diye sızan yere koydukları sefertasına gülerek “*Ama yahu güzel bir görüntü değil miydi, şiirli değil miydi ya?*”⁶⁴ diyerek yokluğu, güzelliğe çevirmeyi başarır. Aslında yazarın yaşama bakış açısı şair tarafını da besler.

Cevat Şakir’in en çok kafa yorduğu mesele, Yunan ve Roma uygarlığı Batı Avrupa medeniyeti temelinin Anadolu olduğudur. Bu savı zaman zaman da hem dilsel hem de tarihsel açıdan kanıtlamaya da çalışır. Bunun sonucunda edebiyatımızda *Mavi Anadoluculuk* adlı bir etki, bir hareket görülmeye başlar. Mavi Anadoluculuk’un özünü hümanizma oluşturur. Hümanizmin merkezinde ise insan vardır. İnsan, evrenin de merkezidir. Pico della Mirandola’nın insanın şerefi üzerine yazdığı yazısı *De Hominis Dignitate*’de(1486) Tanrı insana şöyle seslenmiştir:

“İnsan, tarihsel süreç içinde dönüşürken kendine ait bir dil dolayısıyla uzun bir geçmiş biriktirmiştir. İşte hümanizm bu noktada devreye girerek kaybolmuş klasiklerin yeniden keşfi ve filolojik canlandırılışının yanı sıra yeni bir ahlak, modern bir tarih bilinci geliştirmiştir.”⁶⁵ Bu etkinin Türk edebiyatındaki yansıması, Mavi Anadoluculuktur. Muhtar Enata, Orhan Burian, Cevat Şakir Kabaağaçlı, Sabahattin Eyüboğlu, Vedat Günyol ve Azra Erhat gibi sınırlı bir aydın topluluğu ile ifade edilebilecek Mavi Anadoluculukların edebiyat ilgisi aynı zamanda hümanizmin Türk entelektüelleri arasında macerasının bir özeti olarak değerlendirilebilir.⁶⁶ Bu hareketin en önemli temsilcisi Cevat Şakir’dir. Ona göre Anadolu topraklarının kültürü, Batı kültürünün özünü oluşturur. Batı kültürünün kaynağı Atina ve İyonya olmak üzere iki ayrı kanaldan oluşur. İyonyadaki barışçı ve akılcı hümanizm Thales ve Demokritos gibi düşünürlerce Anadolu’da kurulur. Özgürlükçü ve akılcı olmayan Atina’daki kültür, İyonya kültürünü metafizik öğeleri katarak batıya taşır. Klasik kültürün gerçek taşıyıcıları Anadolu halkıdır. Çünkü o kültür Anadolu’da doğup gelişir.(Kabaağaçlı,1995:9-10)⁶⁷ Yazar, düşüncesinin merkezine Anadolu’yu alır. Bugünkü Batı medeniyetinin, kültürünün temelleri burada atıldığı için Anadolu’nun tümünü kucaklar. Bu hareketin etkisi, 1950 yıllarına görülmeye başlansa da Kabaağaçlı’nın yazarlığa adım attığı yıllarda, yazdığı bazı yazılarda bu anlayışla

⁶⁴Mehmet Doğan ve Turgay Gönenç. (1972). Bir soy şair- balıkçının şiirleri. Dost(Halikarnas Balıkçısı Özel Sayısı), 80(2):8.

⁶⁵Gürsel Aytaç. (1999). *Genel Edebiyat Bilimi*. 1. Baskı, Papirüs Yayınları, İstanbul, s.170.

⁶⁶Ergül, S.T.(2014). Dil, siyaset ve edebi eleştiri bağlamında mavi Anadolu hareketi. *Tarih Okulu Dergisi*, (20), ss.1-22.

⁶⁷Özçelebi,B.(t.y.).Türk edebiyatında hümanist eleştiri anlayışının temelleri.<http://www.ayk.gov.tr>(21.09.2017)

aralarında bir bağ tespit edilir. Örneğin *İnci* dergisinde çıkan Yakup Kadri'nin *İlahi Komedy*a çevirisinin eleştirisinde, “*Ömer Hayyam: Şarkın Volteri*” başlıklı yazısında Hümanist yöntemlere rastlanır. Yazar burada yerlilik vurgusu yapar.⁶⁸ Halikarnas Balıkcısı yeni bir tarih bilinci oluşturmaya çalışırken bazı eleştiri ve yoruma açık yerler bırakır. Örneğin sınırları Anadolu/ İyonya olarak çizmesi Türklerin Orta Asya ile bağlantısının göz ardı edilmesi gibi. Oysa Türkler, büyük Malazgirt zaferiyle Anadolu'ya gelir. 1071-1078 yıllarında Sivas, Kayseri, Konya, Ankara, Alaşehir, İzmir, Ayasluk'u alarak İznik'e yerleşirler. Melikşah devrinde bütün Kapadokya, Lidya, İyonya, Bitinya yani Anadolu'nun yaklaşık dörtte üçünü alırlar.⁶⁹ Bunun için medeniyetin ve kültürün kökenini Anadolu olarak sınırlamak, Orta Asya geçmişimizle bağımızın koparılması anlamına gelir.

Halikarnas Balıkcısı yaşamı boyunca dil, edebiyat, tarih, tabiat gibi birçok alanla ilgilenmiş çok yönlü, zengin bir kişiliktir.

2.3.ESERLERİ

Romanları

- Aganta Burina Burinata(1946),
- Ötelerin Çocukları(1956),
- Uluç Reis(1962),
- Turgut Reis(1966),
- Deniz Gurbetçileri(1969),
- Bulamaç(1996).

Hikâye Kitapları

- Ege Kıyılarında(1939),
- Merhaba Akdeniz(1947),
- Ege'nin Dibi(1952),
- Yaşasın Deniz(1954),
- Gülen Ada(1957),
- Ege'den(1972),
- Gençlik Denizlerinde(1973).

⁶⁸ Ergül, S.T.(2014). Dil, siyaset ve edebi eleştiri bağlamında mavi Anadolu hareketi. *Tarih Okulu Dergisi*, (20), ss. 1-22.

⁶⁹M. Fuat Köprülü. (1980). *Türk Edebiyatı Tarihi*. Ötüken Yayınları, İstanbul, s.207.

İnceleme Kitapları

- Anadolu Efsaneleri(1954),
- Anadolu Tanrıları(1955),
- Anadolu'nun Sesi(1971),
- Hey Koca Yurt(1972),
- Mektuplarıyla Halikarnas Balıkçısı(1976),
- Merhaba Anadolu(1980),
- Düşün Yazıları(1981),
- Altıncı Kıta Akdeniz(1983),
- Sonsuzluk Sessiz Büyür(1983),
- Arşipel(1992).

Anı/Yaşamöyküsü

- Mavi Sürgün(1961).

Demokrat İzmir gazetesinde 1948 yılında tefrika edilen *Bulamaç* adlı roman yazarın ölümünden sonra 1996'da yayımlanır. Ayrıca "*Dalgıçlar*" hikâye kitabı da 1949'da yine aynı gazetede tefrika edilen hikâyelerin toplanmasıyla oluşturulur, 1991 yılında da basılır.⁷⁰

Halikarnas Balıkçısı, çok üretken bir yazardır. Ölümünden bir yıl önce Orhan İlhan'a verdiği röportajda "Anadolu için çok şey yazdım ama henüz istediğimi söyleyemedim."⁷¹ demiştir. Şadan Gökovalı "*Merhaba Anadolu*" kitabının önsözünde bulunan "Halikarnas Balıkçısı ve Merhaba Anadolu Üstüne" adlı yazısında yazarın yayımlanmamış çalışmaları hakkında şunları söylemiştir:

Çoğu cep kitabı olmak üzere çeşitli dillerden Türkçemize aktardığı kitapların sayısı yüze yakındır. Bunların arasında Bernad Shaw'dan 'İnsan-Üstün İnsan' ve 'Garip Bir İntikam', Upton Sinclair'den 'Sanayi Kralı'(iki cilt) ve 'Tabiatın Kadını', Washington Irving'ten 'Uykulu Kuytu Menkıbesi' ve Rip van Winkle', Prosper Merimee'den 'Karmen', Boccacio, D'Annuncio vb.'den 'İtalyan Hikâyeleri', çeşitli yazarlardan 'Şeytanın Kaynanası' ve 'İspanyol Hikâyeleri', Guy de

⁷⁰ Ayşe Gül Kılıçarslan. (2010). Halikarnas Balıkçısı hikâyesi ve romanlarında mitolojik unsurlar. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.8.

⁷¹ Orhan İlhan. Röportaj. Milliyet Sanat, 08.12.1972, s.10.

Maupassant'dan 'Kazazede', H.N.Finger'den 'Kristof Kolomb', Pirandello'dan 'Sütnine', Clemend Wood'tan 'Roma Tarihi' ve 'İspanya'da Engizisyon' sayılabilir. Balıkçı ayrıca Dante'nin *İlahi Komedyası*'sını tek ciltte Türkçe söylemiş; Hayyam'ın *Rubailer*'ini ve Mevlana'nın *Mesnevi*'sini Farsça asıllarından İngilizceye çevirmiştir. Bunların dışında '*Bulamaç*', '*Mersin-İstanbul Postası*', '*Ege Dalgıçları*', *Torguato Tasso*, '*Tarihte ve Mitologyada Bira*' gibi inceleme ve romanlarıyla binlerce yazısı, çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanır. Birçok çalışması, not ya da taslak olarak evindeki kitaplığında durur. Dolayısıyla, şu rahatlıkla söylenebilir: Halikarnas Balıkçısı'nın yayımlanmamış kitapları yayımlanmış olanlardan az değildir.⁷²

Yazar, seksen yıllık yaşamına sayısız çalışma sığdırır.

**“Ey Güneyin büyük ozanı, sen
Ey bütün okyanusların ölümsüz dili”
Edip Cansever**

---

⁷²Nermin Yazıcı. (1998). Halikarnas Balıkçısının eserlerinde tabiat. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.33-34.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HALİKARNAS BALIKÇISI'NIN ROMANLARINDAŞAHİS KADROSU

3.1. ROMANLARIN TANITIMI

3.1.1. Aganta Burina Burinata

Cevat Şakir Kabaağaçlı'nın 1945'te yayımlanan ilk romanıdır. Milli Eğitim Bakanlığının 100 temel eseri arasına girmiş olan bu romanın adı bile Halikarnas Balıkçısı'nın deniz tutkusunu, apaçık ortaya koymaktadır. Aganta, zincir veya halatın kısa süre için elde tutulup bırakılmaması anlamına gelmektedir. Aganta iskota veya aganta burina burinata şeklinde de ifade edilebilir.⁷³

Eser, Mahmut adlı bir denizci etrafında şekillenir. Bu genç denizcinin tüm baskı, itiraz ve sonu hazin biten denizci öykülerine rağmen deniz insanı olma mücadelesiyle deniz tutkusu anlatılır. Anne ve babasının korkularına engellemelerine rağmen deniz tutkusu günden güne artar. Deniz ve denizcilikle ilgili ne varsa öğrenmek için yanıp tutuşur. İlk deniz macerasını mahalle mektebinden arkadaşı Fatma sayesinde yaşar. Fatma'nın babası da yörede yaşayan birçok erkek gibi balıkçıdır. Onunla birlikte denize açılırlar. Dönünce anne ve babasının azarlamalarına rağmen denize olan tutkusu her geçen gün artar. Mahmut, küçük amcası Hakkı Reis'in gemisinde zor çalışma şartlarını kabul ederek amcasına annesini ikna etmesi için yalvarır. Ardından gemici tezkeresi alarak tayfalığa adım atar. Annesinden gelen mektupla babasının da denizde boğulduğunu öğrenir. O da artık amcası Serdümen Davut gibi denizin koynunda yatmaya başlar. Kurban verdiği yakınları bile denize olan bağlılığını koparmaz. Aradan geçen zamanla Fatma'ya ve yaşadığı yere olan özlemine dayanamaz Bodrum'a döner. İşler düşündüğü ve hayal ettiği gibi gitmez. Kara insanı Ayşe'yle evlense de denizin çağrısına kulak verir. Yerleşik yaşamında neye sahipse hepsini arkasında bırakıp dönmek üzere sefere çıkar.

⁷³ Denizcilik terimleri. <http://www.samsunyelken.com.tr> (19.09.2017).

Aganta Burina Burinata yapı bakımında dayanıklı temelleri olan bir eser değildir. Romandan çok uzun bir hikâyeye benzer. Kişilerin konumu net değildir. Mekân olarak Ege maviliği geniş yer kaplar.⁷⁴ Anlatıcının sıcak ve akıcı üslubu romana genel geçer bir kabul özelliği kazandırır.

3.1.2. Ötelerin Çocukları

Halikarnas Balıkcısı'nın 1956 yılında yayımladığı ikinci romanıdır. *Ötelerin Çocukları* Bodrum, Milas, Sisam Adası gibi Ege bölgesinin cennet mekânlarında yaşayan denizcilerin ve yöre halkının hayat mücadelesinin anlatıldığı çarpıcı bir eserdir. Romanda serim, düğüm, çözüm şeklinde klasik bir olay örgüsü sıralaması yoktur. Birbirinden bağımsız gibi görünen ayrı ayrı kişilerin yaşamları anlatılmış gibi dursa da olaylar birbirine küçük detaylarla kişiler, ahabap tanıdık ilişkisiyle bağlanmıştır. Bu nedenle romanda birden çok hikâye olduğu için birden fazla başkışisi de vardır. Anlatıcının bu kişilere biçtiği kader, hikâyenin en başında sezilir ve akıbetleriyle ilgili bilgiyi genellikle ilk satırlarda okuyucuyla paylaşır.

“Oysa o sağken gün geçmezdi ki, denizde gezenlerin birinden biri onu, mutlaka Datça'nın güneşle parıldaayan kumsallarını kıyılarıken, sarp dağlarla kilitli Şehiroğlu adasının durgun sularının üzerinde kayarken...”(s.10).

Romanın ilk sayfalarında yer alan bu paragraftaki “O sağken” ifadesi okuyucuya Kerimoğlu'nun öleceğini düşündürür.

Romanda ilk dikkat çeken nokta Halikarnas Balıkcısı'nın kişileri isimlendirirken *Aganta Burina Burinata*'nın hâlâ etkisinde olduğudur. Danacıların Hanife, Gâvur Ali, Aliş, Ateşoğlu farklı hayatlarla okuyucunun karşısına çıksa da *Aganta Burina Burinata* romanındaki kişilerle adaştır. Eser bünyesinde birden fazla hayat hikâyesi barındırır. Balıkcı, romandaki bazı öyküleri *Ötelerin Çocukları*'ndan önce ve sonra hikâye şeklinde yazıp yayınlamıştır. “*Hoşbulduk Selim Dede, Son Fırtına, Deccal ve Değirmenci Ateşoğlu Nasreddin*” bunlardan bazılarıdır.⁷⁵ Romandaki anlatım içten ve sürükleyici olduğu için kişiler ve anlatılanlar, tanıdık gelir. Şiirsellik anlatımla bütünleşir. Kişi, mekân ve olay betimlemeleri çok fazla olmasına rağmen yazarın şiirsel dili, okuyucuyu romana sıkı sıkıya bağlar.

Yazar kendi çağına tutkundur, onun malı ve kölesidir; onun en değersiz uşağıdır. Bir zincirle sıkıca ve kopmamacasına ona bağlanmış, ona en yakından

⁷⁴Fethi Naci. (2002). *Yüzyılın 100 Romanı*. Adam Yayınları, İstanbul, s.81.

⁷⁵Halikarnas Balıkcısı. (2010). *Ötelerin Çocukları*. Bilgi Yayınevi, Ankara, s.7.

hükümlüdür.⁷⁶ Halikarnas Balıkçısı da çağına, yaşadığı bölgeye hayrandır. Yaşamı ve eserlerinin olmazsa olmazı Arşipel⁷⁷'in esiridir. Denizin maviliğine yürekten bağlıdır. *Ötelerin Çocukları* 'nda bu sadakati görmek mümkündür.

3.1.3. Uluç Reis

Halikarnas Balıkçısı'nın 1962'de yazdığı üçüncü romanıdır. Daha öncekilerden tarihi nitelikleri olması bakımından ayrılır. *Aganta Burina Burinata*'dan sonra Milli Eğitim Bakanlığı'nın 100 temel eser kapsamına alınan ikinci romanıdır.

Tarihte yaşamış, denizlerde Osmanlı Devleti adına da hizmet etmiş Uluç Reis'in hayatı anlatılır. Romandaki gelişmeleri Turgut Reis'ten önce, Turgut Reis'ten sonra şeklinde ikiye ayırmak mümkündür. Önce Uluç Ali'nin doğumu, çocukluğu, ilk evliliği kısaca yaşamı ile ilgili olaylar anlatılırken Turgut Reis'le karşılaştıktan sonra asıl olay, Osmanlı denizcilerinin savaşlarına, mücadelelerine dönüşür. Ağırlıklı olarak deniz savaşlarıyla ilgili ayrıntılı, dağınık yer yer de kafa karıştıran bilgilerle doludur. Yazar, verdiği bilgilerin doğruluğunu kanıtlamak için sık sık Kâtip Çelebi'den alıntı yapar. Dolayısıyla roman ileri sayfalarda bilgi ve belgelerle donatılmış bir araştırma kitabına dönüşür. Halikarnas Balıkçısı belli ki bunun farkındadır. Çünkü birçok yerde parantez içi notlarla okuyucuya açıklama ihtiyacı duyar.

“Aynı zamanda bir düşman gemisinin bayrağını indirenlere ve yüksek kale duvarları üzerinden kumbara(yani hambire veya barutla yapılan bir çeşit bomba ki Türk bahriyesinin bir icadı olarak ilk defa Rodos adasının fethinde kullanıldı.)aşranlara belli bir mükâfat verildi” (s.154).

Bilgilere ve açıklamalara o kadar geniş yer verir ki olayın akışında aksamalar gerçekleşir. Özellikle yapıtın ikinci bölümünde yazar, neredeyse Ahmet Mithat Efendi düzeyine iner.⁷⁸ Öyle ki Türkler ve Venedikliler arasında yapılacak deniz muharebesinin ön hazırlığı sayısal verilerle desteklenir.

“Keşif filosu – Don Juan di Kardona	7 gemi
Öncü filosu – Jan Dorya kumandasında	52 gemi
Merkez filosu – Don Juan d'Otris	64 gemi
Artçı filo – Agostino Barbariko	46 gemi

⁷⁶Elias Canetti. (2007). *Edebiyatçılar Üzerine*. Gürsel Ayaç (Çev.). 1. Baskı, Payel Yayınları, İstanbul, s.11.

⁷⁷Ege Denizi'nin İlkçağlardaki adı.

⁷⁸ A.Refik Yoksulabakan. (1981). Halikarnas balıkçısı ve romanları üzerine görüşler. *YAZKO Edebiyat*, 14 (2): 125.

Savaş öncesi düşman filosuyla ilgili bilgiler de yer alır. Olayın geri planda kaldığı bu bölümde yazar, kişilerin yorumlarına ve duygu dünyalarına yer verirken tekrara düşer.

“Türk bahriye erleri(azepler) ve leventler Fransızların on iki kadırgası yanaşırken Fransız gemilerindeki uzun saçlı şövalyeleri görünce ‘Bu avrat zenneleri neye kadırgalarına aldılar?’ diye birbirlerine sordular.”(Turgut Reis, s.255)

“Barbaros’un gemilerindeki bazı yeniçeriler uzun saçlı Frenk gemici ve subayları sifteh gördükleri için onları uzaktan hep kız sanmışlar ve ‘Savaş gemilerinde bu zenneler ne yaparlar.’ diye sorup sorduğuşlar” (Uluç Reis, s.318).

Halikarnas Balıkçısı düşüncelerini apaçık ortaya koyan cesur bir kalemdir. Bu romanda kişilere ve detaylara genişçe yer verdiği için düşünce ve duyguların aktarımının yazarın kontrolünden zaman zaman çıkması doğaldır.

“Ne var ki iki filo hareketlerine başladıklarının onuncu günü, Fransız filusunun barutu tükendi. Barbaros’tan barut isteyip duruyorlardı. Barbaros’un bu hale canısıkıldı,yanındakilere ‘Bu adamlar gemilerine şarap dolduracaklarına barut alsalardı ya’ diye dert yandı.(Uluç Reis,s.318)

“Barbaros barutu verdi fakat ‘Gemilerine şarap dolduracaklarına barut doldurmalıydılar. Yoksa savaşmaya değil de eğlenceye mi çıkıyoruz sanıyorlardı?’ demekten kendini alıkoyamadı.” (Uluç Reis, s.342)

Benzer tekrarlar ara ara okuyucunun karşısına çıkar.

Uluç Ali’nin yaşamının anlatıldığı bölümler oldukça akıcı ve heyecan vericidir. Yalnız ikinci eşi Hatçe’nin ölümüyle ilgili büyük bir belirsizlik vardır. Çok isteyerek ve severek yaptığı bu evliliği nasıl biter; karısı, çocukları nasıl ölür. Büyük bir muammadır. Okuyucu, karısının öldüğünü üçüncü eşi Arabella de Madriyaga ile karşılaşınca anlar. Tüm bu tespitlerle denilebilir ki Halikarnas Balıkçısı roman kişisi olarak Uluç Reis’i kolundan tuttuğu gibi okuyucu karşısına çıkarır. Şiirsel dili ile onu ete kemiğe büründürür. Kuşkusuz o bir yazın adamı, bir yaratıcıydı; geçmişi istediği gibi yorumlayabilir, yaratmalarında onu bir esin kaynağı olarak kullanabilirdi. Bütün sanatçılar, ozanlar, yazarlar için tartışılmaz bir haktır bu, yanlış olup olmadığı araştırılmaz.⁷⁹ Yazar ilham kaynağı olarak Uluç Ali’yi seçer. Onu tarih sahnesinden günümüze etkileyici bir şekilde taşır.

⁷⁹Melih Cevdet Anday.Olaylar ve Görüşler, Alt yapı- Üst Yapı. Cumhuriyet, (t.y)s.2. <http://www.earsiv.sehir.edu.tr>. (21.11.2017).

3.1.4. Turgut Reis

1966 yılında Halikarnas Balıkcısı “*Turgut Reis*” adlı ikinci tarihi romanını yayımlar. Bu roman, yazarın aynı zamanda akademik eğitimini de aldığı tarih alanında ne kadar geniş bilgi birikimine sahip olduğunun en büyük kanıtıdır. Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman döneminde Akdeniz’de fırtına gibi esen ünlü Türk denizci Turgut Reis’in yaşamı anlatılır. Biyografik lezzette olan bu yapıt, Uluç Reis’e kıyasla daha nizamidir.

Yazar, bu esrinde tarihçi gözlüğünü takarak kolları sıvar. O, hem bir tarihçi gibi konuya çok hâkimdir hem de bir romancı gibi kişilerin duygu dünyalarına da dokunur; olayların ruhlarında ve hayatlarında etkilerini irdeler. Okuyucu, *Turgut Reis*’te Emine’nin evlat acısını yüreğinde hissedebildiği gibi, gece kıyı köylere yapılan baskınlara, dönemin sancılı siyasetine de göz atabilir. Tarihi roman yazan biri, romanın birtakım olay ve kişilerden tarih sayfalarındaki bilgilerden öte bir şey olduğunu düşünerek hareket eder. Bunu yapmıyorsa o eser, tarihi vesika özelliği taşır. Tarihin tarih diliyle anlatılmasıdır ya da incelenmesidir. Türün adı romansa o zaman bize bir ressamın özgür fırçası da gereklidir.⁸⁰ Balıkcı bu romanda hesabını kitabını iyi yapar. O, Turgut Reis’in hayatındaki kritik noktaları –esaret hayatı, savaşları, fetihleri, ölümü- okuyucuyla paylaşırken tarih dilini iyi kullanır. Köydeki insanların Emine, Kör Ali’nin acıklı hikâyelerinden ve Nimet, Nuh, Musa, Suna’nın sevgi dolu yüreklerinden bahsederek renkli fırça darbeleriyle romanı şekillendirir.

Halikarnas Balıkcısı, Turgut Reis’in yaşamını anlatarak tarihi yeniden yazar, beraberinde Paho, Sarı Hamdi gibi farklı hayatlar, farklı insanlar yaratır. Romanda dönemin siyasi, dini ve sosyal yapısı da aktarılır ki okuyucu, kişilerin neyi niçin yaptıklarını daha iyi anlamlandırabilsin. Bu durumun önemini Milan Kundera iki soru iki cevapla şöyle açıklar:

Soru: Romanlarınızı anlamak için Çekoslovakya’nın tarihini bilmek önemli midir?

Cevap: Hayır, bilinmesi gereken her şeyi romanın kendisi anlatır.

Soru: Romanın okunması için hiçbir tarihsel bilgi gerekmez mi?

Cevap: Avrupa tarihi vardır. Bin yıldan günümüze kadar tek bir ortak serüvendir bu.

Hepimiz onun bir parçasıyız ve bireysel, ulusal tüm eylemlerimiz ancak ona göre konumlanırsa tam olarak açıklanabilir.⁸¹

⁸⁰Sevinç Çokum.(2013) Tarihi romanda yaşanmışlık- II.milletlerarası tarihi roman ve romanda tarih sempozyumu,7-9 Kasım, İstanbul, ss.50-58. <http://www.academia.edu.tr> 21.10.2017.

⁸¹Milan Kundera.(1989). *Roman Sanatı*. Afa Yayıncılık, İstanbul, ss.49-50.

Bu perspektiften bakılacak olursaromanın kendisi ünlü denizciyle ilgili bilinmesi gerekenleri anlatır. Okurun, Turgut Reis’le ilgili hiç bilgisi olmasa da romanı anlayabilir. Ama o dönemin siyasi yapısını, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman dönemi Osmanlı-İspanya ilişkilerini, Akdeniz politikalarını bilmezse olayların neden sonuç ilişkilerini görebilmede, kişilerin tavırlarını anlamlandırmada zorluklar yaşayabilir. Kısacası aklında bazı taşlar yerinden oynayabilir. Halikarnas Balıkçısı, tarihi bilgileri romanda malzeme olarak kullandığı için dönemin deniz seferlerini, Akdeniz kıyı ülkeleriyle ilişkilerinden de siyaset zemininden de ayrıntılı olarak bahseder. Romanın temelinde Batılı sömürü güçlerine karşı tavrını onların karşısında Osmanlı gücünü koyarak belirler. İspanya, İtalya’da Akdeniz’de haçlılar tarafından yapılan zulümlerin, tecavüzlerin intikamını bir şekilde Türk neferler alır.

Yazar tarihsel gelişmeleri, Batı ile ilgili kişisel fikirlerini bir hayatın çerçevesinde roman kişileriyle okuyucuya aktarır.

3.1.5. Deniz Gurbetçileri

Halikarnas Balıkçısı’nın *Deniz Gurbetçileri* romanı 1969 yılında yayımlanmıştır.

Romanın ismi için yazar, Enginin Arayıcıları, Derinlerin Arayıcıları, Akdeniz’in Gurbet Kuşları, Enginin Gurbet Kuşları, Enginin Oğulları, Deniz Garipleri⁸² gibi birçok alternatif düşünmüştür. Belli ki yeni doğmuş eserine isim babalığı yaparken titiz davranır. Deniz Gurbetçileri adında karar kıldığı bu romanda diğerlerinden farklı olarak deniz ve denizcilikle alakalı terimleri açıklayıcı dipnotlar ve yazarın özellikle bu yapıt için hazırlamış olduğu özel teknikle hazırladığı sembol resimler eklenmiştir.

Bu romanda ilk defa deniz o tanrısal mistik niteliklerinden öte ekonomik, toplumsal ilişkilerin oluşturduğu bir ortam olarak ele alınır.⁸³ Yani özgürlüğün, ikbalin, kader biçiciliğinin dışında bir de ekmek teknesi özelliğinde okuyucuya sunulur. Denizin bu pragmatik özelliği roman kişilerinin kaderiyle bütünleşir. Diğerlerinde olduğu gibi bu romanda da etkin unsur denizdir. Hatta

⁸² Halikarnas Balıkçısı. (2008). *Deniz Gurbetçileri*. Bilgi yayınevi, Ankara, s.7

⁸³ A. Refik Yoksulabakan.(1981). Halikarnas Balıkçısı ve romanları üzerine görüşler. YAZKO edebiyat 2(14):24-25.

denizciliği öğrenmek isteyenler için bir el kitabı özelliğindedir denilebilir. Diğer bir farklılık da anlatıcının kendisidir.

“19. yy romancılarının sık sık ‘sevgili okur’ sözleriyle dinleyiciye seslenircesine okura seslenmeleri bu şaşkınlıklarının kanıtıdır; karşısında bir yerde dinleyici topluluğu olduğunu sanan yazar, bu sözleriyle kendine anlatısını her biri kendi sessiz dünyasına kapalı okura aktardığını anımsatır”.⁸⁴

Halikarnas Balıkçısı, karşısında varsaydığı sessiz dinleyicileri, yani okuyucuları için romanın akışı içinde birtakım hatırlatmalar yapma gereği duyar.

“Ateşoğlu Murat Reis’in denizcilerinin Kara Hacer’in torunu Aliş’i tayfa olarak aralarına alıp Bodrum’dan Palamut bükü açıklarındaki gizli sığa gitmek üzere ayrıldıkları çok önce anlatılmıştır”(s.151).

Buna benzer müdahalelerle yazar, sık sık kendi varlığını hissettirerek okuyucuyu yönlendirir. Balıkçı’nın, okuyucuya karşısında suskun dinleyiciler varmış gibi seslenmesi meddahlık geleneğini hatırlatır. Bu yönüyle Halikarnas Balıkçısı, Ahmet Mithat Efendi ile benzerlik gösterir. Zira Ahmet Mithat Efendi, özellikle *Letaif-i Rivayat* adlı eserinde sık sık okuyucuya seslenir. Olay akışı içinde hadiseleri yorumlar ve okuyucuya malumat verir.⁸⁵

Deniz Gurbetçileri romanının belki de en önemli özelliği deniz insanlarının batıl inanışlarına ve masal unsurlarına yer verilmesidir. Masal motiflerine sık sık yer verilmiştir.

Roman kişilerinden Selim Dede’nin fokların deniz kızına dönüştüğünü görmesi ve bu deniz kızlarından biriyle evlenmesi, İhtiyar Garip Memiş’in başına vurup yaraladığı foklarla, kopan bir fırtınada sığındığı bir adadaki kulübede insan olarak karşılaşması masal öğelerine; denizcilerin seferdeyken deniz gurbetçisi dedikleri bir kuşa rastlamalarını uğur, deniz kaplumbağası görmelerini de uğursuzluk getireceğine inanmaları da batıl inanışlarına örnektir.

Romanda dikkat çeken bir diğer husus da yazarın toplumsal sorunlara, sosyal olaylara siyasi ve bürokratik düzenin çarpıklığına çokça yer vermesidir. Romanın birçok yerinde eleştiri yapar. Yine *Deniz Gurbetçileri*’nde deniz insanı-kara insanı, şahıs kadrosunun keskin bir ayrımını oluşturur.

⁸⁴ W. J. Ong, (1995). *Sözlü ve Yazılı Kültür*. S. P. Banon (Çev.). Metis Yayınları, İstanbul, s.174; R. Altinkulaç Demirdağ. (t.y.). Anlatıcı ve bakış açısı bağlamında Halikarnas Balıkçısı’nın *Deniz Gurbetçileri* romanı. (Akt.). ss.102-103 <http://www.turkishstudies.net> (17.10.2017).

⁸⁵ Taner Namlı vd. (2014). *Tanzimat Edebiyatı (Şiir- Roman)*. Kesit Yayınları, İstanbul, s.268.

3.1.6. Bulamaç

Halikarnas Balıkcısı'nın 1996 yılında yayımlanan son romanı *Bulamaç* 1 Ocak- 12 Mayıs tarihleri arasında *Demokrat İzmir* gazetesinde tefrika edilmiştir. Konusu diğer romanlarıyla özellikle *Ötelerin Çocukları* romanıyla benzerlik gösterir. Çünkü bazı kısımlara hiç dokunulmadan doğrudan tefrikadan *Ötelerin Çocukları*'na aktarılmıştır. ⁸⁶Bu nedenle şahısların isimlerinde karışıklık olay örgüsünde ise kopukluklar bulunur. Dolayısıyla kişilerin eserdeki konumlarında ve fonksiyonlarında da belirsizlikler meydana gelmiştir. *Bulamaç*'ta olay örgüsünde tek bir kanaldan ilerleyen hadiseler zinciri olamamakla birlikte konu bütünlüğü, hikâyelerle genişletilmiştir.

Romanda Haşmet Bey, Martı, Asım Kaptanadlı roman kişilerinin Bodrum ve İzmir çevresindeki yaşamlarının ve Handan adlı tütün işçisi genç kızın yoksulluktan bıkip hayatını değiştirme çabası uğruna harcadığı ömrünün anlatıldığı, birbirinden bağımsız iki ayrı ana hikâyeye bulunur. Doktor Muammer, Nakliye ambarı sahibi Raif Bey ve evlendirme memuru Nihat Bey'in entelektüel sohbetleri; Ethem Reis, Şaban Kaptan gibi denizcilerin seferleri sırasında yaşadıkları ve yaşamlarının bir bölümünün anlatıldığı kısımlarla konu bütünlüğü sağlamayan bu iki ayrı olay örgüsü desteklenir.

Romanın Karaoğlan adlı bir boğanın can derdiyle oradan oraya koşuşturup ortalığı yıkması sonucu korkuttuğu, olay örgüsü içinde bağımsız duran Arap Selma, Zehra ve Dalgıç Hüseyin gibi roman kişileriyle de karşılaşılır.

Badi Badi Nuri, Ethem Reis, Haşmet Bey *Ötelerin Çocukları*'nda da *Bulamaç*'ta da yer alan, aynı kişilerdir. Sadece Haşmet Bey'in yaşamı *Bulamaç*'ta daha ayrıntılı olarak verilir. Ayrıca dalgıçlar arasında bulunan vurgun yiyerek felç geçiren Sadık ile *Ötelerin Çocukları*'nda Öteğillerin Aliş aynı kimsedir.

Konu ve şahıs kadrosunun birçok bölümünde benzerlikler olsa da Martı ve Handan'ın yaşamlarının anlatıldığı kısımlar dikkat çekicidir.

3.2. ŞAHIS KADROSU⁸⁷

Halikarnas Balıkcısı'nın romanlarında kişi kadrosu oldukça kalabalıktır. Yazar, roman kişilerini Aganta Burina Burinata'nın ilk sayfasında kategorize

⁸⁶Halikarnas Balıkcısı.(1996). *Bulamaç*. Bilgi Yayınevi, Ankara, s.8.

⁸⁷Şahıs kadrosu, Etienne Souriaux'nun tasnifi doğrultusunda incelenmiştir.

etmektedir. “Ne olacak, toprak insanı topraktan deniz insanı sudan yaratılır. Topraktan olanlar toprağa dönerler, sudan olanlar akıp denize karışırlar.”(s.7) Yazar, toprak ve deniz insanı olarak kişileri keskin bir çizgiyle gruplandırır. Bu iki grup arasındaki kıyaslamalara, mücadeleler romanın genelinde rastlanır.

3.2.1. Fonksiyonları Bakımından Roman Kişileri

3.2.1.1. Birinci derecedeki kişiler (başkişi, protoganist)

Başkişi, romandaki olay örgüsünün şekillenmesinde birinci derecede etkin olan kişidir. Diğer kişilere göre, romanda ağırlığı ve etkinliği daha fazladır.⁸⁸ Eser içindeki etki alanları geniştir. Kimi zaman, romanda anlatıcı olma görevini de üstlenirler.

Mahmut

Aganta Burina Burinata'nın başkişisi, olayların gelişmesi, düğümlenmesi ve sonuçlanması kendisi etrafında şekillendiği için Mahmut'tur. Başkişi aynı zamanda anlatıcı konumundadır. Okuyucu insanları ve çevreyi onun gözüyle görür, yorumlar.

Küçük amcam Hakkı Reis'in ne cimri olduğunu herkes gibi ben de bilirdim... Kardeş oldukları halde ne Davut amcama ne de babama benzerdi... tayfaya karşı muamelesinde de insaf nedir bilmezdi. Canlarını çıkarasıya çalıştırırdı. Paylarını da doğru dürüst hesap etmez, allem eder kallem eder, ne yapar yapar alacaklarını kıstardı. (s.79)

Roman kişileri hakkında fiziksel ve kişisel özellikler de Mahmut'un anlatımıyla öğrenilir.

Mahmut, Bodrum'da yaşamaktadır. Yaşadığı yer hayallerini ve isteklerini şekillendirir. Denizci olma arzusu mekânın özelliği ile yakından alakalıdır. Denize kıyısı olan cennet yerin cazibesi, orada yetişen erkekleri denize iter.

Amcası Hakkı reisin gemisinde, annesini de ikna edip tayfalığa başlar. Kopan fırtınalarla haftalarca mücadele edip zor şartlarda çalışır. Amcası tüccar gibi emek sömürücülüğü yaptığı için bir gün gemideki tayfalardan Mazlum'un yemek yaparken zeytinyağını çok kullandığı gerekçesiyle çocuğu öldüresiye dövdüğünü görünce kendini tutamaz, amcasını döver ardından da gemiden ayrılır. Daha sonra başka gemilerde seferden sefere koşar. Yeni yerlerin keşfi yabancı milletlerden başka başka insanlar tanıma fırsatı Mahmut'un hayal ettiği ve gerçekleştirdiği hayatın bir parçası olur. Zaman geçer, Mahmut delikanlılığa adım atar. Hayatında bir kadının

⁸⁸İsmail, Çetışli. (2016). *Metin Tahlillerine Giriş Hikâye Roman Tiyatro*. Akçağ Yayınları, Ankara, s.92.

eksikliğini hisseder. Gelecekle ilgili umduğunu bulamadığını düşünüp kopup geldiği Bodrum'u, arkadaşı Fatma'yı özlemeye başlar.

Sonunda kararını verir ve Bodrum'a döner. Hayatındaki kimseyi bıraktığı gibi bulamaz. Fatma yaşadığı vahim bir olay sonucu gözünü kaybetmiştir. Yüzünden çok yüreği yaralı bu kız, Mahmut'un tüm ısrarlarına rağmen evlenmeyi reddederek ortadan kaybolur. Denizden sonra arzuladığı Fatma'ya kavuşamaz.

Köyün ileri gelenleri, zengin kara insanı Zeynel Ağa'nın kızı Ayşe ile evlenmelerini münasip bulur. Bunu için önünde tek bir engel vardır. Denizden vazgeçmek! Bu teklifi kabul ederek kara insanına dönüşür. Hayatındaki kritik kararlardan birini verip yeni düzenini kurar. Bir süre karısıyla mutlu zamanlar geçirir. Ancak işler umduğu gibi gitmez. Köylünün ve toprak insanı karısının mahsul için dolap çevirmelerine, menfaat peşinde koşmalarına önceleri anlam veremez sonra da içine sindiremezdi. Bu özellikler Mahmut'un yapısına ve yaşam şekline, özündeki deniz insanı niteliklerine aykırıdır. Evlendiği ilk günde ilgiye muhtaç bir kadına benzettiği topraklara artık başka gözle bakar. Bir akraba düğünü için yola koyulduğunda denizle tekrar yüzleşir. Özlemi bir tokat gibi yüzüne iner ve karısını, toprakları ardında bırakır, ilk bulduğu gemiye tayfa olarak yazılır.

Romandaki kişi sayısının fazla olması zaman zaman karışıklık arz eder. Kara Hüseyin, Kozanoğlu Hüseyin, Foçalıların Hüseyin, Hüseyin Dayı lakaplarıyla ayrıt edilebilen farklı kimselerdir. Halikarnas Balıkçısı, küçük yaşam öyküleriyle ana hikâyeyi zenginleştirdiği için her sayfada farklı kişilerle karşılaşılabilir. Ama romanın omurgası, diğer roman kişilerinin de başlangıç ve bitiş noktaları Mahmut'tur. Onun denize olan tutkusu, ruh dünyasındaki dalgalanmalar, kara ve deniz arasında yaşadığı ikilemin anlatıldığı eserde diğer roman kişileri ortaya çıkar, onun hayatının bir köşesine dokunur ve ortadan kaybolur. Olayların ve kişilerin merkez noktası romanın başkişisidir. Tüm kişilerle yolu kesişir.

Mahmut insanları karakter ve dış görünüşlerini tasvir ederken müdahaleci bir yaklaşım sergilediği için okuyucu, zaman zaman başkişinin yazarla aynı kişi olduğu hissine kapılabilir. Roman kişilerinin özelliklerindeki ayırım nettir. İyiler çok iyi, kötüler çok kötüdür. Deniz insanı- Hakkı Reis hariç- iyi, çalışkan, yardımsever niteliklere sahipken kara insanı çıkarıcı, para düşkünü olarak romanda takdim edilir. Onun tarafı bellidir. Tercihini her zaman denizden yana kullanır.

Kerimoğlu

Kerimoğlu, “*Ötelerin Çocukları*” romanının başından sonuna kadar varlığını sürdüren, olayları sırtlayan kişi olmasa da Elif’in hikâyesinde önemli yeri olması ve romanın içeriğinde büyük bir boşluğu doldurması bakımından önem arz eder.

Kerimoğlu, halk hikâyelerinde karşımıza çıkan bir kahraman hüviyetindedir. Bodrum ve çevresinde yaşayan güçlü, çatık kaşlı, heybetli bir eşkıyadır. Ona “Deniz Defterdarı”da denilir. Eşkivalığı, mazluma, düşküne karşı değil; zengine zalimlik edenleredir. Bozuk düzene, zenginden alıp fakire vermekle başkaldırır. Fakir fukaranın hamiliğini yapar. Bu yüzden köylüler arasında büyük bir saygınlık kazanır. Kerimoğlu, köye iner, erzak alıp ihtiyaç sahiplerine dağıtır. Hesabı da köy eşraflarından Hacı Resul’e ödetir, ödemezse öldüreceğini söyler. Paraya tapan Hacı Resul ise başka bir eşkıya ile anlaşıp onu öldürteceğini duyurur. Bunu işiten Kerimoğlu ilk fırsatta eşkıya Hurşit’i de kendisini de derdest edip avrat elbisesi giydirerek köy meydanında oynatır. O günden sonra aralarında bitmek bilmeyen bir husumet başlar. Hacı Resul, hırsından Defterdar’ın adını kadın düşkün, namus düşmanı olarak çıkarır; civarda yaşanan tecavüz olaylarına adını karıştırır. Böylece saygıyla anılan adı, artık köylülerce nefretle anılır. Hatta o dönemde izinsiz toplanması yasak olan tuzu, geceleri gizli gizli toplayan kadınlara tecavüz olayında da ismi geçer. Olayın geçtiği yere o günden sonra “Defterdar Burnu” ya da “Kancık Burnu” denilir. Eşkiva adının böyle olaylarla anılmasına çok kızar. Bir gün Defterdar Burnu diye bilinen yerde, Elif’le karşılaşır. Herkesin korkusundan tir tir titrediği bu haydut karşısında küçük kız korkusuzca dimdik durduğu için şaşırır ve hayranlık duyar. Kerimoğlu bu cesareti ona beşibirlik vererek takdir eder. Ayrıca ihtiyacı olduğunda beyaz elbise giyinip gün batarken burunda beklemesini söyler. Elif, olanları köye gidince ablalarına anlatınca kısa sürede anlatılanlar Hacı Resul’ün kulağına gider. Kerimoğlu’na tuzak kurulur. Beyaz elbiseli bir kadını Elif’in tarif ettiği yere götürür, Pusuya yatar ve onu kurşunlatır.

Bu kişi, romanda sadece Kerimoğlu olarak geçer. Hasan, Ahmet, Ali gibi belirgin bir ismi yoktur. Halikarnas Balıkçısı’nın anlattığı Kerimoğlu, Bodrum, Muğla yöresinde yaşamış Kerimoğlu Efe’yle benzer özellikler taşır. İki de aynı yörede yaşar ve dağda eşkıyalık yapar. Zulme başkaldırarak bozuk düzenin çarkını kırar. Zenginden alıp yoksulluk içinde olanları doyurur. Yaşadıkları zaman da benzer

yıllara denk gelir. Kerimoğlu Efe 1835'te doğar, seksen beş yaşında 1910'da vefat eder.⁸⁹ Romadaki zamanla ilgili ipuçlarından yola çıkılırsa yazar, Aşar vergisini köylünün başını dara soktuğundan bahseder. Aşar 1925'ten önceki zamanı işaret eder. Kerimoğlu ile karşılaşınca genç kızlığa yeni adım atmış olan Elif, romanın sonunda öldürülünce otuz yaşındadır. Yazar, bu ölümle aynı anda Avusturya Macaristan prensinin Saraybosna'da öldürüldüğünü söyler. Bu açıklama dünya savaşı tarihini yani 1914'ü işaret eder. Tüm bu işaretlerden yola çıkarak Balıkçı'nın roman kişisini, Kerimoğlu Efe'nin hayat hikâyesinden etkilenerek kurguladığı söylenilebilir. Elbette ki ötelerin çocuğu haydut, bir Kerimoğlu Efe değildir; ama bu kişinin oluşumunda yaşamının Halikarnas Balıkçısı'nda tesiri büyüktür denilebilir.

Hoşbulduk Selim Kaptan

“Ötelerin Çocukları”nda hikâye zincirinin bir diğer halkası Selim Kaptan'dır. Yaşamı ve yaptıklarıyla romanda ağırlığı vardır. Kerimoğlu hikâyesine, kurşunlanan gövdesini bulup Arşipel'in koynuna atarak dâhil olur. Ardından da duasını eder. Herkes tarafından sevilir. Romanda bir masal kitabından fırlamış gibi durur. İnsan –özellikle çocuk- ve hayvan sevgisiyle donatılmıştır. Daha çocukken evini hayvanlarla doldurur. Onlara eziyet eden anne ve babası olsa dahi aynı acıyı kendisi de duyar, affetmez. Arkadaşlarından yediği dayağa canlarını acıtırmı düşüncesiyle karşılık vermez. Büyüyünce çocuklara olan düşkünlüğü de büyür. Onlar da Selim Kaptan'ın bu sevgisini karşılıksız bırakmaz.

Küçükken ne kadar hoşgörülü ve sevecense yaşlanıp Selim dede olunca da bu özellikleri süreklilik gösterir. Değişken bir ruh hali yoktur. Sanki yaşadığımız âlemin bir parçası değildir. Ona deli diyen olduğu gibi hikmet sahibi olarak gören de vardır. Üç çocuğunu Azrail'e kaptırmasına rağmen neşesini ve gönlünün sıcaklığını kaybetmez. Çocuklarının acısını etrafındaki annesiz, babasız, kimsesiz çocuklara sahip çıkarak bastırır. Bu öksüz yetim çocuklardan biri de dalgıç Hacı Hasan olarak okuyucu karşısına çıkar ve böylelikle Selim Kaptan'ın hikâyesi diğerlerine bağlanır.

Hoşbulduk köy ahalisinin hoşgörü ve sevgisinden dolayı kendisine yakıştırdığı bir lakaptır. Zaten Halikarnas Balıkçısı'nın romanlarındaki kişilerin birçoğunda benzer isimlendirmeler vardır. Hemen hemen pek çoğunda da verilmiş amacı romanın içinde açıklanır.

⁸⁹ İlker Altınsoy.(2013). *Gökyörük Kerimoğlu Ali*. Karina yayınları, Ankara.

Selim Kaptan'ın zamanla işleri kötüye gider. Kayığını, toprağını satıp borçlarını ödedikten sonra bakkal dükkânı açar. Kimsesize, hastaya ve muhtaçlara yardım ede ede elindekinden de olur. Balıkçılık yaparak geçimini sağlamaya çalışır. Aniden karısını da kaybeder. Kirasını da ödeyemeyince sokağa atılır. Yollarda, yaban yerlerde martılarla konuşarak avare avare, ara sıra da türküler söyleyerek dolandır.

Yazar, Selim Kaptan'ın halet-i ruhiyesinden yola çıkarak dönemin Anadolu'sunu ve toplumsal sorunları yerer. "Sanki bir insanın söylediği türkü değil yüzyıllar boyunca kötü idare ve zulüm görmüş olan yoksul, aç, çıplak Anadolu'nun sesiymiş."(s.70)Dağlarda Na! Na! Na! diye haykırarak dolandığı zaman sesine cevap veren martının kara pençeli bir kartal tarafından öldürüldüğüne şahit olur. Yuvasında bulunduğu martı yumurtaların ertesi sabaha kadar koynunda ısıtarak can verir. Yumurtalarından çıkan martı yavrularına uçmayı öğretmek için uçuşunun kıyısında kanat çırpır. Onlar özgürlüğe kanat çırpınca Selim Kaptan uçuşundan düşüp parçalanarak ölümsüzlüğe kanat çırpır.

Emine

Ötelerin Çocukları romanında, olayları birinci dereceden etkileyenlerden biri de Emine'dir. Acı hikâyesiyle zincire yeni bir halka olarak başkışı olma görevini üstlenir. Emine, çok çocuklu bir ailenin en küçüğüdür. Bakamadığı için dul annesi onu evlatlık verir. Evlatlıktan çok hizmetçilik eder. Üstüne de her gün dayak yer. Arada bir dağlara ot toplamaya gönderilir. On üç yaşında ot toplarken Alyanak Cafer'le tanışır. O, artık Emine'nin hayattaki tek dayanağıdır. Yine dayak yediği bir gün evden kaçmak ister ama çaldığı tüm kapılar dilenci sanılarak yüzüne kapatılır. Dönünce hanımından yediği dayak her geçen gün artar.

Cafer de Emine de büyüyüp serpilince birlikte evden kaçır. İş bulmaya çalışırlar. Açlık ve yoksulluğa, oradan oraya sürünmeye dayanamayan Cafer, Emine'yi terk eder. Tek başına sahipsiz kalınca Danacıların Hanife,onun çaresizliğinden faydalanıp kötü yola sürükler. Zaman geçtikçe yaptığı işten utanmamaya başlar.

Bir gün dalgıç Hacı Hasan, Emine'ye edilen hakaretlere, yüzüne nasıl tükürdüklerine şahit olur. Onu nikâhına alarak korumaya çalışır. Ama çok geçmeden kocası vurgun yiyerek can verince şuurunu kaybederek çılgılık çılgılığa kendisini

sokağa atar. Ardından iki sarhoş tarafından kovalanır ve tecavüze uğrar. Acı çılgılığıyla her yeri inletir. Sokak ortasında baygın bulunan Emine artık delirmiştir. Bir süre sokaklarda yaşar. Kaymakam'a gelen şikâyet üzerine iki zabıt eşliğinde tımarhaneye gemiyle götürülürken gemi batar. Emine de dünyanın pisliğinden ve kötülüğünden Arşipel'in suyuyla yıkanarak tertemiz geçer.

Emine yazarın kendisine biçtiği hikâyede olayları sırtlarken yaşananlara her zaman boyun eğer. Mücadeleci değil, kadercidir. Diğer roman kişilerinin rüzgârına da kapılarak Halikarnas Balıkçısı'nın kaleminden çıkanları eksiksiz yaşar; başından geçenleri okuyucuya gerçekçi biçimde hissettirir.

Uluç Ali Reis

Başkişi, aynı zamanda romana ismini veren Uluç Reis'in tarihte yaşamış gerçek bir kimse olması hasebiyle yaşam öyküsüyle ilgili bilgiler tarihsel tipler başlığı altında verilmiştir. Romandaki olayların merkezinde Uluç Reis vardır. Kurgu, onun hayatı çerçevesinde yeniden şekillenir. 1510 yılında Likastro adlı bir köyde doğar. Annesi Yörük Türkmenlerinden Perçim, babası da Ali adlı Aydın bir korsandır. Köy halkı tarafından bulunduğu anda başı kesilerek şehit edilmiştir. Çocuk doğduğu zaman babasının kim olduğu herkesten gizlenir. Likastro'dakiler onu annesi Perçim'i esareti altında tutan Frappa adlı bir İtalyanın çocuğu olduğunu düşünür. Annesini sebebini bilmediği bir hastalıktan yedi yaşında kaybeder. Frappa çocuğu ileride köle olarak satabilmek ve büyüyene dek işçi olarak ondan faydalanabilmek için öldürmez. Ali, aslında çapan, kazma işini hiç sevmez; denize, balıkçılığa daha meraklıdır. Gerçek babası korsan olduğu için bir soyaçekim de söz konusudur. Ancak ne zaman balığa gitse işini aksattığı bahanesiyle babalığından dayak yer. On yaşına kadar kendisine yapılan işkencelere, hakaretlere katlanır. Yine ölesiye dayak yediği bir gece sessizce kayığa biner ve kıyıdan uzaklaşır. Başına geleceklerden habersiz özgürlüğe yol alır. Uyuyakaldığı kayıkta onu Türk denizciler bulur. Denizde kalması tehlikeli olabileceği için onu İtalya'ya ya da Afrika kıyılarına çıkarmak isterler. Ali, onlarla kalmakta ısrarcı davranır. Kısa sürede de kendini denizcilere sevdirebilir. Korsanlar düşman gemilerle çarpışınca küçük çocuk da diğer denizciler gibi cesaret örneği gösterir. Bir gün korsanlar gibi olma ve savaşma hayali bile onu heyecanlandırır.

Ali, anne baba tarafından Türk ve Müslüman olmasına rağmen sünnet olmamıştır. Gemideki yaşantılarında, temizlik işlerini yaparken bile İslami hususlara dikkat eden denizciler için bu önemli bir sorundur. Dini kurallar gereği hemencecik sünnet edilir. Bir ay gibi bir sürede korsanlarla kalır; hiç durmadan çalışır. Cebir, trigonometri, logaritma gibi matematik işlemlerini kolayca yapabilir duruma gelir. Usturlap⁹⁰ kullanmayı öğrenir. Ayın konumuna göre buldukları noktayı hesaplar. Bu aslında bir denizcinin ne kadar donanımlı olduğunu, iyi bir eğitim aldığını gösterir.

Yaşının küçüklüğü gemini bir çocuk için güvenli olamaması denizcileri – özellikle Kara Yusuf'u- endişelendirir. Ortak bir kararla Ali'yi Cezayir'e, Turgut Reis'in savaşçısı Kör Hüseyin'in karısı Emeti'ye emanet etmek isterler. Gemideki herkes Ali'den ayrılmak istemese de bu kararda birleşirler. Türlü badireler atlatarak onu Tahtabacak Hasan'a teslim ederler. Kara Yusuf'un ricasıyla Emeti kadın çocuğu sahiplenir. Ali kendisine bir şey söylenmemesine rağmen gemiye tekrar dönemeyeceğinin farkındadır. Bunun için bir çıkış yolu arar. Geminin ne zaman kalkacağını öğrenmek için her şeyden haberi olduğunu düşündüğü falcı Ayşet'ül Şakşaki adlı kadının yanına gider. Oradayken fal baktırmaya gelmiş Mersum üz Zekaziki dikkatini çeker. Ali, bir denizci kurnazlığıyla bu adamın İspanyollara çalışan bir ajan olduğunu anlar ve bunu Kara Yusuf'a anlatır. Bu sebeple büyük Türk denizcisi Barbaros Hayrettin Paşa ile tanışma imkânı bulur. Koca Reis, onu ödüllendirmek için ne istediğini sorduğunda Kara Yusuf'la denize açılmak ve savaşmak istediğini söyler. Böylece emir büyük yerden geldiği için gemiye dönmek için icazet alır.

Kara Yusuf'un gemisi İspanya filosunun Don Federigo de Azuvela'nın emriyle hareket eden bir gemiyle karşılaşır. Hiç vakit kaybetmeden bu dev donanmayla ölümüne savaşır. Türk denizciler, Ali'yi de denize atlaması için ikna edip düşman askerleri gemideyken barut fiçilerini ve cephaneleri havaya uçururlar. Çocuk açık sularda yüzerken başına saplanan tahta parçaları yüzünden baygınlık geçirir. Denizdeki İspanyol askerlerini kurtarmaya çalışan Don Luis tarafından bulunur. Hristiyan âlemine fert kazandırma ve çiftliği için çalışacak bir işçi bulduğu düşüncesiyle onu öldürmez; Granata'daki çiftliğe gönderir. Ali, eli kolu mahkûm çiftliğe gönderilirken hep nasıl kaçabileceğini düşünür. Ancak başaramaz. Doğup

⁹⁰ Gökcisimlerin yükseltisini ölçmekte kullanılan araçtır.

büyüdüğü yerde yaşadığı esaretten sonra ikinci tutsaklığıdır bu. Çiftlikte aynı zamanda ona Hristiyanlıkla ilgili kaideler öğretilmeye de çalışılır. Bağ bahçe işlerinde çalıştığı bir anda Pablo Kasım Miguel Muhsin adında gizli Müslümanlarla tanışır. Onların tavsiyesiyle bir süre her şeyi kabullenmiş gibi görünür. Böylece aradan bir buçuk yıl geçer. Çiftliğin sahibi Don Luis'in kızı Doleres, Ali'ye yakınlık gösterir. Bu durum annesi Donna Beatriz'i rahatsız eder. Bunca zamandır güzellikle terbiye ederek Hristiyan olmasını sabırla bekleyen çiftliğin kâhyası Viko, belli ki aldığı talimatla artık Ali'ye sert davranmaya ve hakaret etmeye başlar.

Dayak yediği bir gün artık dayanamaz kâhyayı öldüresiye dövüp Muhsin'le kaçar. Peşlerine düşerler ama yakalayamazlar. İzlerini kolayca bulamasınlar diye iki yola ayrılırlar ve birbirlerini kaybederler. Ali, dağ taş koşarken düşer yaralanır sonunda da yorgun düşer. Ormanda Zehra adında bir kızla karşılaşır. Kara saçlı, kara gözlü, esmer tenli bu kız şarkı söyler ateş üstünde dans eder. Genç denizcinin yaralı olduğunu anlar ona yardım eder, karnını doyurur. Birbirlerini severler ve nikâhlanırlar. Beraber kaçmak için yola koyulurlar, sonunda denize ulaşmayı başarırlar. Kıyıda düşman askerlerine ait gemide ayağı zincirli Türk Forsaların olduğunu öğrenirler. Onları kurtarıp birlikte bir kayığa binip kaçmaya çalışırken Zehra açılan ateş sonucu ölür. Karısının gözleri önünde öldüğünü gören Ali çok üzülse de soğukkanlılığını koruyup oradan kaçmayı başarır. Bütün gece kayıkla yol alırlar. Şafak vakti bastıran sis nedeniyle göz gözü görmez. Bu nedenle bir gemiye çarparlar. Bir an düşmana yakalandığını düşünür. Ancak sis ortadan kalkınca çarptığı geminin Turgut Reis'e ait olduğunu görür, çok sevinir. Esaret bitmiştir artık. Bundan sonra Uluç Ali'nin yükselme devri başlar. Karısı Zehra'nın nâşını Cezayir'de defneder. Daha sonra Akdeniz'de düşman gemilerinin korkulu rüyası olur. Napoli'den İspanya'ya yük taşıyan ganimeti bol bir gemiyi zapt eder. Turgut Reis'in övgüsüne mazhar olur. Türk denizciler Akdeniz'de sadece ganimet toplamaz İspanya'daki zulümden kaçan Müslümanları da kurtarırlar.

Uluç Ali seferden Cezayir'e döndüğü bir gün Hatice ile karşılaşır ve güzelliğinden etkilenir. Hatice de Cezayir'deki diğer genç kızlar gibi denizcinin yolunu gözler; yüreğinde sevgi tohumu yetiştirir. Hatice'nin annesinin tüm itirazlarına rağmen sabırla bekler, sonunda ikna edilir ve evlenmek için sefere çıkmadan bir gün öncesini düğün günü olarak ayarlarlar. Hazırlıklar tamamlanır; ancak gelin ortalıktan kaybolur. Tüm aramalar sonuçsuz kalır. Ali sefere çıkmaya

hazır olan gemiyi ve arkadaşlarını bekletmek istemez. Ama akli hala sevdiği kızdadır. Olanlara bir türlü anlam veremez. Yol alırken Akdeniz sularında imparator Şarlken'in emrindeki bir kadirgayıyla karşılaşır. Top atışları, piştov sesleri birbirine karışır. İki gemi mürettebatı arasında ölüm kalım savaşı olur. Uluç Ali kılıcıyla gövde üstünde baş bırakmaz. Kılıcını kana susamış halde düşmana savurduğu bir anda sırtına gelebilecek bir kılıç darbesini mürettebatından genç bir delikanlı engeller. Gemicilik yasasına göre savaş sırasında yaralananlar vakit kaybetmeden geminin alt tarafına gönderilir. Amaç ölen ya da yaralanan arkadaşlarını gören denizciler paniğe ve umutsuzluğa kapılmamasıdır. Muharebe sona erince Uluç Ali Reis yaralıları görmek için geminin alt kısmına girer. Kendisini koruyan genci yaralı halde bulur. Ama bir tuhaflık olduğunu sezer. Gencin kendisine ağlayarak baktığını görür, yarasının ağır olduğunu düşündüğü için kontrole gider. Delikanlının aslında Kara Hatçe olduğunu anlar ve çok şaşırır. Bu kısım, Namık Kemal'in *Vatan yahut Silistre*'sini hatırlatır. Sevdiği erkek İslam gönüllü nefer olarak orduya yazıldığında Zekiye'de erkek kılığına girer Âdem adıyla orduya yazılır.⁹¹ Bu dört perdelik oyunun bu kısmı anlaşılan o ki Halikarnas Balıkcısı 'na ilham kaynağı olmuştur.

Kara Hatçe, Uluç Ali'nin ilk karısı Zehra'nın onunla savaşarak şehit düştüğünü öğrenir. O da evleneceği erkekle omuz omuza savaşarak kendini ispata çalışır. Bunu başarır da. Gözü kara Yörük kızının sırrını gemidekilerden sefer sonuna kadar saklarlar. Cezayir'e dönünce de evlenirler. Hatice'den iki evlat sahibi olur.

Romadaki başkişi bu noktadan sonra tarihi gerçekliği ön planda olan savaşçı bir kimliğe bürünür. Hayatın günlük akışı ve sıradan olaylar geri plana çekilir. Savaşlar, ön hazırlıklar, şehitler romanın önemli unsurları olur. Yazar, Uluç Ali'nin savaşırkenki ruh hali, gücünü, bileğinin kuvvetini göstermek için zaman zaman mübalağaya başvurur. Ali'nin kılıcı, Müslümanlara yapılan zulmün ahını alır. Koruyup kolladıkları sadece Müslümanlar da değildir. Denizde kendi halinde bırakılmış, tüm insanları işkenceyle öldürülmüş parça parça olmuş bir Fransız ticaret gemisiyle karşılaşır. Gemideki yaralı Türk forsadan yapılanları ve yapan kişinin adını öğrenir. Bu zulmü yapan Don Pedro'nun gemisini ele geçirir. Bu korkunç cinayetlerin sorumlusu olan İspanyol amirali gemide astırır.

⁹¹ Namık Kemal.(2015).*Vatan yahut Silistre*. Say yayınları, İstanbul.

Don Pedro'ya amca diye seslenen genç kadın Dona Arabella'ya gönülünü kaptırır. Genç senyoritayı karısı olmaya ikna eder. Son evliliğini ise İspanyol deniz subayının kızı Emilya ile yapar. Bunların dışında roman sonuna kadar Ali'yi Kılıç Ali Paşa olarak savaş sahnelerinde görülür. Osmanlı Devleti'nin Akdeniz'de sık sık karşı karşıya geldiği düşmanı Şarlken ordusuyla Tunus'a girdikten birkaç gün sonra Barbaros Hayrettin Paşa, Balear adaları, Kadis limanı, Kalyari, Recciyo'yu alır. Barbaros Palma adasını alırken İmparator Şarlken'in Portekiz kralına gönderdiği hediye gemiyi Turgut Reis almıştır. Böylelikle Barbaros aynı anda birden fazla baskın yapmış gibi görünür. Preveze'de İnebahtı'da Cerbe savaşı ve Malta kuşatmasında Kılıç Ali Paşa'nın kahramanca mücadeleleri ayrıntılı bir şekilde anlatılır. İnebahtı'ndan sonra getirildiği Kaptan-ı Derya rütbesinin hakkını bozguna uğramış donanmayı kısa sürede yeniden inşa edip düşman karşısına çıkararak verir. Kuşatmalar ve savaşların istatistiki bilgileri verilir.

Romanın başkişisi olarak kurgulanmış bir hayat hikâyesiyle karşılaşılın Uluç Ali, bir Türk kumandanı olarak 1587 yılında vefat eder. Mezarı Tophane Camii'ndedir.

Turgut Reis

Romanın başkişisi, eserle aynı adı taşıyan Turgut Reis'tir. O, romanı ve şahit oldukları hayatları sırtlayan kişidir. Tarihsel gerçekliği de vardır. Halikarnas Balıkcısı, başkişinin hayatındaki gerçekliklere kurguda da sadık kalır.

Roman başkişisi Turgut Reis, neredeyse tarihi kaynaklarda karşılaştığı gibidir. Menteşe(Muğla) iline bağlı Sıralovaz Yarımadası'nın Karabağ köyünde dünyaya gelir. Veli adında fakir bir çobanın oğludur. Annesi ise güzel bir Türkmen kızıdır. Adını köydeki gece baskısıyla kocası ve evladı öldürülen Emine kadının oğlundan alır.

İsim babası Tahtabacak Hüsamettin'dir. Eve gelir bebeğin kulağına ezanla ismini okur. Bu, Türklerdeki ad kurma geleneğini yansıtır. Turgut Reis'in hayatına dair bilinenleri, doğduğu ve yaşadığı bölgeyi iyi bilen yazar olarak kurgulama gücüyle birleştirir. Bu bağlamda Turgutça'nın doğumu ve isim alma törenini yazarın geleneğe dayalı yaşam biçimini çok iyi bildiğini gösterir.⁹²

⁹²Yakup Çelik.(2010) İmparatorluk döneminde denizciliğimiz: Ovadan okyanusa Turgut Reis. TÜBAR, s.146

“Çocuğu dizinin üstüne koydu. Çatal palasını kabzasından sıyrarak çocuğun sağ ve sol kulağına üç kere ‘Turgutça’ diye seslendi. Sonra çocuğun anlı şanlı bir deniz kurdu olmasına da dua etti.”(s.14)

İsim babasının duası kabul olur. Turgut büyük bir denizci olur. Denizciliği seçme kararını daha altı yaşındayken verir. Babası ve annesi denize olan tutkusunu fark edince onu bu arzusundan uzak tutmak isterler. Bu yüzden küçük çocuk, dağlara hayvan otlatmaya gönderilir. Bir süre çevresinin de etkisiyle kara ve deniz arasında ikilem yaşar.“Yerinde serili duran ovayı da ortasında saplı duran kuleyi de şu geniş getiren keçileri de istemem.” (s.30)diyerek tercihi denizden yana yapar. Denizle ilgili neyi duyarsa hemen hafızasına alır, heyecanla öğrenme açlığını yatıştırır. Yaşı on iki olduğunda ok, piştov kullanmayı öğrenir.

Tutgutça’yla Tahtabacak, Arşipel’i izlerken yaşadıkları Gümüşlük’te demir atan ticaret gemisi görürler. Geminin kaptanı Kerim Ağa, gemi kullanmaktan anlamayan cahil bir adamdır. Gemisi Rodos şövalyeleri tarafından sık sık yağma edildiği için bu durumdan sıkılır; gemiyi silahlandırır ancak gemiden anlayan adamının çok olmadığı için yardım ister. Bunun üzerine Eğribozlu Murat ve annesini ikna eden Turgut gemiyle açılmak için hazırlık yaparlar. Tahtabacak, topları nasıl kullanacağına dair bilgiler ve öğütler verir. İçinden gelen denizin çağırışına bu sefer kulak verir. Denize açılır. Acemi kaptana yol göstererek geminin doğal reisi olur. Akdeniz’de Rodos şövalyeleriyle karşılaşır. Taze reis topçuluğu, nişancılığı, cesareti ve dik duruşuyla gemiyi zapt eder. Böylece denizcilik hayatının ilk ganimetini, ilk saygınlığını kazanır. Tek kazancı bu da değildir. Forsalar arasından ihtiyar bir Endülüslü bundan sonraki süreçte yol arkadaşı olur. Onun tecrübesinden ve bilgisinden yararlanır. Bu seferden sonra Sıralovaz’a döner. Kazancının bir miktarını anne ve babasına verir. Geri kalanını hayaline kavuşmak için harcar. Herkes gücüne göre ortaya para koyarak yeni bir gemi yaptırırlar. Kaptan olarak ortak irade, ortak fikirle Turgut Reis seçilir ardından ikinci kaptan olarak Endülüslüyü gemiye alır. Artık Akdeniz’de Oruç ve Hızır Reis’e kavuşma zamanı gelmiştir. Bunda sonra İspanyol, İtalyan ve Venedik gemilerine göz açtırmazlar. Bu bölümden sonra başka roman kişilerinin yaşamları olayları zenginleştirir. Tayfaların, denizcilerin acısı, aşkları, merhametleri esere renk katar.

Turgut’un aklı fikri ikbali olarak gördüğü Akdeniz’dedir. İspanya Kralı Şarlken, Andrea Dorya’nın bile hem öfkesini hem de saygınlığını kazanır. Onun varlığına duyulan korku, deli cesareti abartılmış gibi görünse de aslında Halikarnas

Balıkçısı'nın olayları ne kadar gerçekçi anlattığının da ispatı olarak Avram Galanti'nin eserinde bir Yahudi'nin Türkler ve Turgut Reis hakkında söyledikleri şöyledir:

“Şu Malta şövalyelerine bak! Yanakları bir korku ve dehşet hissi ile mütehasis imiş! İspanya, İtalya tarafından akseden feryadı dinle! Çünkü cesur korsan Turgud Mehdiye sahilinden açıldı. Pek az zaman sonra korkudan titreyen Hristiyanlar, topların iniltisini işitecektir. Çabuk ol çabuk! Denizlerin arslanı Turgut'un şanlı sancağının önünde halk kaçıp gitmektedir. Baştopuna ateş et ve gürültüsünü dinle! İşte dünyanın direği kırıldı ve küreği de battal oldu! Eyvah ki onun önünde kaçmak da harp etmek de beyhudedir. Bak düşmanlar 'Pervasız Turgud'a kim karşı koyabilir' diye korku ve dehşet içinde çırpınmaktadır.”⁹³

Gerçekten de elinde çoban değneği ile Arşipel'e bakıp hayal kuran küçük çocuk artık nefesi düşmanın ensesinde olan büyük bir denizcidir. Emrinde olan tayfalarla arasında mesafe koymayarak, çalışkanlığı ve disipliniyle gemiyi idare ettiği için sevilen bir kaptan olur. Yaşından büyük bir olgunlukla kendinden büyüklere iş buyurabilir.

“Endüslü kamaradan çıkarken Turgut için Murat'a:

‘Bu çocuk bu yaşında böyle olursa otuz kırk yaşında ne olmaz? O daha çocukken, insanları aksakallıymış gibi anlıyor. Ben aksakallıyım, bu çocuğu anlıyor gibiyim’ diyordu.”(s.125)

Bunun yanı sıra, keskin nişancıdır. Öyle ki savaşırken kendisine mistik güçlerin yardım ettiğine inanılır. Turgut, kazandığı ganimetleri şahsi işlerinde harcamaz. Köyünde ve Sıralovaz'daki diğer köylere de çeşme, sarnıç gibi bayındırlık hizmetleri götürür. Daha da önemlisi çocuklar iyi yetişsin, doğruyu yanlış ayırt edebilsin, bilek gücünü düşünce gücüyle birleştirebilsin diye medreseler, mescitler yaptırarak halka hizmet eder. Adı Anadolu kıyılarında dilden dile dolaşır. Onun en büyük emeli ve heyecanı Hızır ve Oruç Reis'e biran önce ulaşmaktır. Bu niyetle denizciler, yanlarına eşlerini, çocuklarını da alarak Afrika'ya yerleşmek üzere yola çıkarlar. Beccaye kalesinin kıyısında iki katı bir güçle Türk korsanlarına saldıran bir İspanyol filosu görür. Hiç vakit kaybetmeden yardım eder. Aniden saldırıya uğrayan gemi Oruç Reis'e aittir. Düşmanı birlikte alt ederler. Turgut Reis ünlü denizcinin emrine girer. Beraber Halkavut'a giderler. Orada Hızır Reis'le de tanışır. Barbaros onu ‘Ağabeyim ne kadar kardeşimse, seni de bir kardeş sayarım’(s.144)diyerek bağrına basar. Beraber Sicilya, Sardanya ve Balear adaları arasından denize açılırlar.

⁹³Fatma A.Dingil. (2011). Saravulos'tan Malta'ya. Turgut Reis Kültür ve Sanat Yayınları, 1. Turgut Reis Türk denizcilik Tarihi Sempozyumu, 27-28 Mayıs, Bodrum, s.52.

Bir yandan düşman avına çıkarlar bir yandan da İspanya’da Engizisyon Mahkemesi’nin zulmüne uğrayan Müslümanlara yardım ederler. Turgut’un cesaretini belki de en iyi Halikarnas Balıkçısı tarif eder. “Turgutça’ya gelince, bir iki saat sonra başını aslan ağzına sokacak olan bu delikanlı, düğün gecesini zifaf odasına girmek üzereymiş gibi mutlu ve fütursuzdur.” (s.166)

Her iki denizci düşman donanmaları gibi gemilerini limanda yan getirip yatırmaz, kışın da sefere çıkarlar. Çeçel, Tenez kalesinin ve Cezayir’in zaptını birlikte gerçekleştirirler. Cezayir’i Barbaros ve Oruç Reis yönetir; donanma komutanı da Turgut Reis olur. Ayrıca Cezayir’de denizcilik okulu açar orada birçok ünlü denizci ve eser yazarı yetişir. Turgut Reis kırk iki yaşında Tlemsen’de düşmanla yedi ay savaşır. Açlık, susuzluk ve cephanenin tükenmesi nedeniyle geri çekilirler. Oruç Reis şehit düşer. Akdeniz’de yaşanan kedi fare oyunundan galip çıkan Rodos’un fethini gerçekleştiren Barbaros, Kanuni’de Hayrettin adını alarak kaptan-ı derya olur. İstanbul’a yerleşince Turgut’la yolları ayrılır. Bir süre sonra Selime’yle evlenir. Onu da Cirbe adasına yerleştirir. Daha sonra asıl sevgilisine denizine döner. İki kızı olur. Bunun dışında bir ayrıntıya yer verilmez. Romanda daha çok denizcilik başarıları ön plandadır. Özel yaşamı Selime’ye olan aşkı gölgede bırakılmıştır.

Haçlı donanmasına karşı Preveze’de başarılı bir iş çıkarır. Gittikçe ayaklarına dolandığını düşündükleri bu denizciyi öldürmek için Andrea Dorya ve yeğeni Giannettio Dorya her yerde onu arar. Gemilerin bakımı için gittiği Girallana koyunda ani bir baskınla esir alınır. Esir alan genç Dorya onu amcası Andrea Dorya’ya hediye eder. Üç yıl düşman gemisinde işkence edilerek forsalık yapan Turgut, Barbaros’un taş üstünde taş bırakmam tehdidi ve üçbin altın karşılığında serbest bırakılır. 1543’teki bu kurtuluştan sonra büyük reis Cirbe’ye ailesinin yanına döner. Ardından da deniz seferlerine kaldığı yerden devam eder. 1546’da yakın dostu, hocası Barbaros Hayrettin Paşa’yı kaybeder. Rüstem Paşa ve kardeşi Sinan Paşa’nın kirli oyunları ile Kanuni tarafından sevilmesine rağmen kaptan-ı deryalığa getirilmez. Karlı ili beyi, Trablusgarp Beylerbeyi olarak devleti âliye hizmet eder. Malta kuşatması sırasında başına isabet eden kaya parçası yüzünden şehadete erer.

Turgut Reis, Halikarnas Balıkçısı gibi birçok yazar tarafından yapıta konu olmuş büyük bir deniz adamıdır. Hem kendi devrinde hem de günümüzde saygın bir ismi olan bu deniz kurdunun adı başka milletlerin şairlerinin mısralarında da geçer. Lois de Gongora’nın mısralarında 1583’te İspanyol bir esirin hikâyesi şöyle anlatılır.

“Bir Türk kadırgasının

Sert oturağına bağlanmış
İki eli kürekte
Ve iki gözü karada
Turgut'un kürek mahkûmu
Marbella'nın sahilinde
Küreğın ve zincirin
Haşın sesinden dert yanıyordu.”⁹⁴

Tarihe damga vurmuş böyle büyük bir denizcinin etkisi, izleri elbette derin olacaktır.

Ateşoğlu Murat Reis

Deniz Gurbetçileri birbirinden bağımsız ya da hasım ve dost ilişkileriyle bağılı denizcilerin yaşamlarının anlatıldığı bir romandır. Anlatılan her hikâyede başkişi aslında değişkenlik gösterir. Ancak şahıs analizinde dağılım yapılınca olaylara baştan sona öyle ya da böyle dâhil olan hasım gücün karşısında duran güçlü bir kimseyi temsil ettiği için Ateşoğlu Murat Reis bu başlık altında incelenir. *Ağanta Burina Burinata*'da ve *Ötelerin Çocukları*'nda da Ateşoğlu ön adlı roman kişileri de vardır. Yazar bu adı eserlerinde değişik fonksiyonlardaki kişilerde de kullanır. *Deniz Gurbetçileri*'ndeki Ateşoğlu, tam bir deniz insanıdır ve iyiliğı, hoşgörüyü, çalışkanlığı simgeler. Romanın bazı kısımlarında olayların ve kişilerin gölgesinde kalır. Ancak yaşamlarına okuyarak dâhil olunan denizcilerin kaptanı, Akdeniz'deki kılavuzu ve babası olması hasebiyle önem arzeder. Karakulak denilen sünger avcılarının canlarını hiç sayarak emek hırsızlığı yapan bir kara insanının vaat ettiklerine başkaldırmış, borç harç aldıkları kayıkla ekmeklerinin peşine düşen denizcilere kaptanlık yapan bir deniz kurdudur. Hasım gücün asıl sorun yaşadığı kimsedir.

“Ateşoğlu'nun Karakulak'a kökü eskilerde olan zehir zemberek bir kini var. Ateşoğlu adamakıllı bir nedeni olmadan kin bağlayacak takımdan değildir. Ne var ki Ateşoğlu kininin neden olduğunu açıklamaya hiç yanaşmıyor.”(s.49)

Ancak okuyucu bu kinin ne olduğunu, asıl nedenini hiç öğrenmez. Çünkü bir hesaplaşma olmaz. Bu gerekçeyi Halikarnas Balıkçısı, açıklamamayı tercih ederek kişileri hazırladığı sona iter. Ateşoğlu hak yemez kula eziyet etmez bir deniz insanıdır. Denizciliğe merak salan küçük Aliş'i Karakulak'ın elinden ona yem

⁹⁴Özlem Kumrular. (2011). Turgut Reis'in 1550 yılındaki faaliyetleri: Mit ve gerçek arasında bir denizci figürü. Turgut Reis Belediyesi Kültür ve Sanat yayınları, 1. Turgut Reis Türk Denizcilik Tarihi Sempozyumu, 27-28 Mayıs, s.59.

olmadan alır. Küçük çocuğun ninesiyle konuşarak onu, kendi kayığına aldırır. Sadece Aliş değil Karakulak'ın vahşi para hırsı uğruna canlarını hiçe saydığı denizciler de kaçıp kaçıp ona sığınır.

Ateşoğlu Kaptan, dalgıçlık yapmaz, denizde avlanabilecekleri sünger sahalarını bulur, dalan arkadaşlarının can ipi elinde, onların denizin dibindeki durumunu, isteklerini ipin titreşiminden anlayarak kontrol altında tutar. Dalgıçların su yüzeyindeki gözü kulağıdır. O an duyguları parmakları ucunda denizdeki arkadaşlarının can güvenliğini sağlamaya çalışır. Romanın sonuna dek sürekli bir etkinlik göstermez. Ancak romanın kapanışı Ateşoğlu'yla gerçekleşir. Kara düzenin fırsat düşkününü adamı Karakulak, hem menfaati hem de ona olan hıncı yüzünden kayığının altına dinamit yerleştirir. Ateşoğlu bu tuzaktan habersiz kayığının bazı parçalarını onarmak için karaya çıkar. Dinamiti patlattığını gören denizci, Karakulak'la hesaplaşmak ister. Suçuna yataklık yapan Danacıların Yusuf, korkuya kapılıp denizcinin başını taşla yarar, ardından da kaçarlar. Ertesi gün Datça kıyılarına toplanan birkaç köylü onu tanır. Deniz yüzeyinde hareket ettiğini görünce kurtarmak için canla başla uğraşırlar. Köy yerinde eczane ve doktor olmadığı için tedavisini Elektrik İmam yapar. Denizci ölmez ama hiçbir şey de hatırlamaz. Bu yüzden yarım kalan hesaplaşmanın ne olduğunu okuyucu öğrenemez. Ateşoğlu'nun hatırladığı tek şey denizdir. Kaptanın deniz tutkusu hiç sönmez bu yüzden tek istediği şey kayıkta avlanmaktır. Komşuları ona yardım eder. Evini satıp ona denize yakın küçük bir baraka ve kayık alırlar. Günlerini sabahtan akşama dek balık avlayarak geçirir. Dönünce balıklarını komşularına dağıtır. Komşular da yemediklerini onun için satarlar. Böylece her şeyden habersiz sadece denizle buluşarak birkaç yıl daha yaşar. Bir gün balığa çıkan Ateşoğlu bir daha dönmez. Denizciler onu çenesini küpeşteye dayamış halde cansız bedenini bulurlar.

Yağmur sonrası gökyüzünde çıkan gökkuşağı için Kaptan ve ucuz bir ölümle giden tayfasının ardından yöre halkı masallar uydurur.

“Bu göğün elvan renkleri nedir? diyen çocuklara:

‘Burada Ateşoğlu ve kızanları vardı öldüler. Derler ki onlar gök gemileriyle cennette gezerlermiş, ne de olsa yurtlarının özlemi ağır basınca cennette canları sıkılırmış. Arada sırada gelirler gök gemiyle adadan adaya gezerlermiş. Bu gördüğümüz gökkuşakları, gemilerinin izi ya da dümen suyuymuş.’ diye cevap verirler. (s.268)

Denizcilerin ölümüyle ilgili küçük bir masalla roman sonlandırılır.

Haşmet Karaoğuz

*Bulamaç*adlı romanda birbirinden bağımsız iki ana olay örgüsü bulunur. İlk hikâyenin başkişisi Haşmet Bey ikincisi ise Handan'dır. Çünkü bu iki şahısın sevinçleri, acıları, aşkları ve yaşamlarındaki tercihleri romanın merkez noktasıdır.

Haşmet Karaoğuz para kazanabileceği her işi yapan zengin, okumuş, iyi eğitilmiş ancak birtakım psikolojik sıkıntıları olan bir roman kişisidir. Hayatta sahip olabilecek her şeyin para ile ölçülebileceğini düşünür. Fiziksel olarak ise tıknaz, göbekli kadınlar tarafından beğenilmeyen bir erkektir. Ancak kendine bakış açısı ise çok iyimserdir. Oldukça yakışıklı olduğuna inanır ve zenginliğiyle cazibesini durmadan yarıştıır. Bu narsist bakış açısının tek müsebbibi babası Abdullah Bey'dir. Haşmet'i çok çabuk yönlendirdiği ve her istediğini rahatça yaptırabildiği için çok sever. Çocukluk, gençlik dönemlerinde duygu ve isteklerini bastırması için sık sık tembihler. Merhameti ve acıma duygusunu da törpüleyen yine babasıdır. Bu yüzden yoksul, acımacak durumda olanları daha da ezmek hoşuna gider.

Haşmet Bey, romanda olayların akışına göre kendini yenileyen dönüşüm geçiren bir roman kişisi değildir. Çocukluk yıllarından evliliğine kadar babasının şekillendirdiği yönde ilerler. Gösteriş budalası ve para düşkünüdür. Çevresi tarafından pek sevilmeyen, suni arkadaşlıklar kuran, fırsatçı bir başkişidir. Kendinden emindir. Estetik mucizesi Eda'yı, çingene kızı Kancay'ı ve köylü kızı Kezban'ı eş olarak seçmeyi dener. Ancak hepsinde de girişimleri sonuçsuz kalır.

Kadınlara sadece hayattan zevk alabilmek için kullanılacak bir eşya gözüyle bakar. Yanında çalışan sekreteri Gülşen'le de sadece gönül eğlendirmek için münasebet kurar. Sonunda saadeti görgülü, eğitilmiş ve karakter olarak kendisiyle tamamen zıt olan Martı 'da bulur. İş için gittiği Bodrum'da hali vakti yerinde çiftçilik yapan Mahmut'un kızını ister. Karısıyla aralarındaki anlayış ve hayata bakış farklılığından dolayı evliliği kısa sürede biter.

Haşmet Karaoğuz, olay örgüsünün merkezinde yer alır. Babası, işi, kadınlarla ilgili hadiseleri, kendisini her şeyden üstün tutan özseverlik anlayışı onun hikâyesini meydana getirir. *Ötelerin Çocukları* romanında, tüccar tipi fonksiyonundayken *Bulamaç*'ta başkişi konumundadır.

Handan

Bulamaç'ta Handan adlı roman kişinin yaşadığı yoksulluktan bıkip kendisi ve ailesini kurtarma amacıyla verdiği mücadele anlatılır. Genç kızın yaşadıkları diğer roman kişilerinkinden daha ön plandadır.

Handan, annesi ve kız kardeşi Suzan'la tütün işçiliği yapar. Bir yandan yoksulluk yakasını bırakmazken bir yandan da herkes tarafından kıskanılan güzelliği başına dert olur. Mahalledeki dedikodulardan bıkip evden kaçar. Handan değişken bir tiptir. Romanın sonunda okuyucu bambaşka biriyle karşılaşır. Evden kaçıp namusuyla para kazanma derdinde olan genç kız, yaşadığı aşk acısı yüzünden alkol düşkün, gece hayatını seven hafif meşrep bir kadına dönüşür.

Romanın başkışı konumundadır çünkü diğer roman kişileri Rıdvan, Neriman, Hürmüz, Belma, Suzan, Macide varlıklarını ona borçludurlar. Handan, önce daktilo öğrenip geçimini sekreterlikle sağlamaya çalışır. Daha sonra Neriman adında aydın ve anlayışlı bir kadının evine sığınır. Ona yazılarını yeni Türk harflerine çevirme konusunda yardımcı olur. Oğlu Rıdvan'a âşık olunca işini ve yaşadığı yeri terk eder. Annesini kaybeder, Rıdvan tarafından terk edilir. Biriktirdiği paralarla bir terzihaneye ortak olur. Ortamı, arkadaşları değişince yaşama biçimi de değişir. Alkol ve eğlencelerle geçen hayatı, veremden yatağında tek başına ölecek son bulur.

Handan'ın romanın başındaki mahalle baskısına, yoksulluğa karşı başkaldırıcı ruhunun bir aşk acısı ile ortadan kalkması, kaderciliğe bürünmesi ilginçtir.

O, yaşamını değiştirme gayreti içindedir. Mücadelecidir ancak onun asıl istediği paradan çok ana olmaktır. Analık arzusu içinde yanıp tutuşur. Amacına ulaşmadan hayatını kaybeder.

3.2.1.2. Hasım veya karşı gücü temsil eden kişiler ve kavramlar(antagoniste)

Romanda, başkışiden sonra en etkin olan kişidir. Olay örgüsünün oluşması için gerekli olan çatışmanın hayat bulabilmesi ve başkışinin daha belirgin hale

gelebilmesi için böyle bir roman kişisine ihtiyaç duyulur.⁹⁵ Başkişinin önünde bir engel teşkil eder.

Mahmut'un Annesi - Babası Süleyman Kaptan

Aganta Burina Burinata'da başkişinin karşısında ona düşmanlık besleyen kişi belirgin bir şekilde var denilemez. Sadece deniz tutkusunun karşısında duran tek güç, anne ve babasının baskısıdır. Okuyucu, daha ilk sayfalarda annenin endişelerine tanıklık eder.“Kaptan kızı, kaptan karısı oldum, bunlar yetmiyormuş gibi bir de kaptan anası olmasam.”(s.7)Hâlbuki yaşadıkları yerde herkesin yolu denizden geçer. Denizci olanlar gidip günlerce, aylarca gelmez. Yakınları ölümlerinden bihaber yaşar. Karşı gücü temsil eden babası da aslında bir denizcidir. Bu karşı koyuş,evladının akıbeti kardeşi gibi olmasın diyerdir. Kardeşi Davut, çıkan bir fırtınada dalgalarla boğuşurken feci şekilde can verir. Cesedi denize attıktan sonra denizin öfkesi diner bedeninin üzerine kapanır. Aynı acı sonu, evlatları da yaşamamın diye mücadele ederler. Romandaki deniz-kara diyalogu Mahmut'un kişiliğinde yoğunlaştırılmıştır.⁹⁶ Bu gel git hali içinde kara insanı olması için en çok anne ve babası uğraşmış ancak başaramamışlardır. Tayfa olduktan sonra ikisini de kaybeder.

Hacı Resul

“*Ötelerin Çocukları*”nda iyilikle donatılan roman kişilerinin karşısında tüm kötülükleriyle duran kişi Hacı Resul'dür. Köyde Hacı İresil adıyla bilinir. Hasım güç olduğu için sevilmez. Yalancı, iftiracı, kadına kıza sarkan, para düşkünü ve acımasızdır. Kerimoğlu'nu tuzağa düşürüp kurşunlatır. Ona ırz düşmanlığı iftirasını atma sebebi de köyün erkeklerini kışkırtarak parasını korumaya çalışmasıdır. Romanın başından sonuna kadar vardır. Kötülüklerine bıkmadan devam eder. Zaman zaman Danacıların Hanife ile işbirliği yapar. Tüm kıyı halkı, eziyetlerine rağmen ona saygıda kusur etmez. Çünkü Hacı Resul devlet erkânıyla da iyi anlaşır. Kaymakamla bir kez konuşarak bir rica üzerine hiçbir vasfı olmayan berberlikten başka bir şey bilmeyen Alyanak Cafer'i zaptiye memuru yapar. Elif'e yaptığı ilk kötülüğü Kerimoğlu'nu elinden almasıdır. Bununla yetinmez namusuna göz diker; elde

⁹⁵İsmail, Çetişli. (2016). *Metin Tahlillerine Giriş2 Hikaye Roman Tiyatro*. Akçağ Yayınları, Ankara, s.92.

⁹⁶A. Refik Yoksulabakan. (1981) Halikarnas Balıkçısı ve romanları üzerine görüşler. YAZKO edebiyat 14(2):122.

edemeyince de canını alır. Kaymakama Elif'i dağa kaldırıp oynattıklarını söyler. Bu iftirayı kanıtlamak için kaldığı odayı basıp onu kaçırmaya çalışırken öldürür.

Halikarnas Balıkcısı'nın birçok roman kişisi için hazırladığı acı son Hacı Resul'ü bulmaz, yaptığı haksızlıklardan suçlardan paçayı sıyırır.

Şarlken

“*Uluç Reis*” romanındaki en büyük hasım güç, Kanuni döneminde yaşamış İmparator Şarlken'dir. 1530'da Barselon şehrinde Hollanda ve Almanya asilzadeleriyle birlikteyken V.Şarlken karargâhta olup bitenleri değerlendirir. Avrupa'da din uğruna yapılan zulümleri çıkarına dönüştürmeye çalışır. Savaş için kanı dökülecek adama ve paraya ihtiyaç olduğu için idam yerine para cezalarının getirilmesi gerektiğini emreder. Peniskola, Velezmalaga, Torosta, Malaga'ya baskın yapan Türkler, Şarlken'i deliye döndürür. Andrea Dorya'ya öfke kusar. Oruç Baba'dan sonra Barbaros, Dragut, Uluç Ali, Sancaktar Reis, Deli Cafer ortalığı kasıp kavurur, Şarlken'in planlarını ve hayallerini suya düşürürler. Andrea Dorya'ya verdiği talimat sonrasında romanda çok görülmez. Okur, daha çok onun gücünün ve bozgununun dağıtıcısı kişilerle karşılaşır.

Don Estaban de Lago

Andrea Dorya, Şarlken'den aldığı talimatlar üzerine Don Estaban de Lago Cezayir korsanlarına karşı mücadele için emir alır. Bu emir üzerine yola çıkan Don Estaban Majorka'ya gitmek isteyen İspanyol kadınları da yanına alır. Amacı Türk korsanları yakaladığında senyorialara gövde gösterisi yapmaktır. Uluç Ali'yi sığ bir koya çekerek gemisini karaya oturtup onu tuzağa düşürmek ister. Denizin her yerini avucunun içi gibi bilen Türk denizci atik hareketlerle bu tuzağa düşmeyecektir. İspanyol hanımlardan Dona İnez bu etkileyici hareketlerden sonra onu Tanrı Apollon'a benzetir. Ardı ardına atılan top ateşleriyle Uluç Ali düşman kadırgasını ele geçirir. Yazarın iyi kötü ayırımında terazinin kötü kefesinde olduğu için hasım gücü temsil eder.

Mevlay Hasan⁹⁷

Romadaki Mevlay Hasan'la tarih kitaplarında verilen birçok bilgi örtüşür. Tunus hükümdarıdır. Turgut ve Uluç Ali Reis'in Cerbe adasına yerleşmeleri Kanuni'nin karşısında duran V.Karl(Şarlken)'la işbirliği yapan Sultan Hasan'ı rahatsız eder. Yaşlı ama cariyelere ve cinselliğe düşkün bir hükümdardır. Müziğe ve uda oldukça meraklıdır. Cerbe'ye kadar gelen Türk komutanların kısa süre sonra Tunus'a göz dikmesi düşüncesi onu korkutur. Bu yüzden İspanyollardan yardım istemek için Tunus'tan ayrılır. Büyük oğlu Hamit babasının yokluğunun fırsat bilerek kardeşi Mehmet'i öldürür ve tahta geçer. Oğlu tahtını kurtarmak için dönen Mevlay Hasan'ı esir alır ve gözlerine mil çektirir. Türk askerinin karşısında durduğu ve Osmanlı Devlet'inin Akdeniz'deki hasmı Şarlken'le işbirliği yaptığı için Mevlay Hasan düşman güç kategorisinde değerlendirilebilir.

Don Pedro d'Aragon y Siyente

Şarlken'in emrinde çalışan İspanyol bir subaydır. Uluç Ali Paşa'nın seferdeyken karşılaştığı meçhul geminin içindeki parçalanmış cesetlerin müsebbibi, cinayetlerin failidir. Fransız limanından kalkan silahsız bir ticaret gemisini tehdit olarak görür. İçindeki masum insanları feci şekilde öldürtür. Oysaki savaş zamanlarında, kanunlara göre silahsız gemilerdeki insanlar öldürülemezdi. Don Pedro savaş suçu işler. Uluç Ali gemisini ele geçirir. Tayfasının kanıyla sulanmış

⁹⁷ Kanuni döneminde Tunus hükümdarlığını yapmıştır. Ondan memnun olmayan Tunuslular kardeşi Reşid'i tahta çıkarmak istediler. Ancak başarılı olamadılar. Hasan'dan kaçarak Cezayir'deki Barbaros Hayrettin Paşa'ya sığınan Reşid, İstanbul'a götürüldü. Barbaros 1534'te Tunus'u almak üzere karaya asker çıkardı. Mevlay Hasanın kaçması üzerine burayı ele geçirdi. Hasan ise V. Şarlken'den yardım isteyerek Andrea Dorya'nın desteğiyle Tunus'u aldı ama Halkulvadi Kalesini İspanyollara bıraktı. İspanyolların uğradığı yenilgiler ayrıca Kayrevanlı âsi Sidi Arefe ve Şabbiye kabilesinin iş birliği karşısında yardım istemek için Avrupa' gitti.(1542) Ancak oğlu Üçüncü Ahmet onun yokluğundan istifade ederek tahtı ele geçirdi. Türk denizcisi Turgut Reis 1556'da Kafsa'yı, 1558'de Kayrevan'ı zaptetti. Üçüncü Ahmet ve Halkavâdi'nin İspanyol valisi arasındaki ihtilaflar, Cezayir Beylerbeyi Kılıç Ali Paşa'nın Tunus'u ele geçirerek sultanı tahtan uzaklaştırmasını kolaylaştırdı.(1569) Avusturyalı Don Juan 1573'te Tunus'u Türklere geri alarak Hafsi hanedanını son defa diriltti. İstanbul'dan Koca Sinan Paşa kumandasındaki kuvvetler Tunus'u alarak İspanyol İşgaline son verdi. Böylece Hafsi hanedanı yıkıldı.1574'te Osmanlı Devleti'ne bağlı bir eyalet statüsü verildi. Akt.MuhammedRazuk.(t.y.).*Hafsiler*.İslamAnsiklopedisic.15,s.127. <http://www.islamansiklopedisi.info>(21.09.2017).

koltuğun üzerinde gösterişli kıyafetleriyle oturacak kadar kibirli, soğukkanlı ve kendinden emindir. Suçunun cezasını asılarak öder.

Rikardo Frappa

Uluç Ali'nin hayatında var olan yaşamının akışını annesini kaçırap esareti altında tutarak değiştiren ilk hasım güçtür. Küçük Ali'yi döver, çalıştırır, büyüdüğünde de onu satmayı düşünür. İtalya'da bir balıkçı köyünde yaşar, balıkçılık yapar. Genç balıkçı geçimini sağlayamayınca Kont Amedo d'Aspromonte'nin hizmetine girerek emirlerini yerine getirmeye çalışır. Hizmet ettiği kontun ziyafet çekmesi için sığır, kuzu çalar. Hırsızlık yapar. Dönemin siyasi dengeleri yüzünden İtalyan asıllı olduğu için zaman zaman İspanyolların aşağılamalarına maruz kalır. Frappa, bir gün yanına iki İspanyol askerini alıp sığır hırsızlığı yapmak için Eşek adasına gider. Buraya zaman zaman Yörüklerin gelip hayvan otlattığını işittiği için ilk durağı bu ada olmuştur. Genişçe bir kumsalda çalıların arkasına gizlenip hayvanları beklerler. Güzel bir kızın soyunup suya girdiğini sonra da güneşlendiğini görürler. Güzelliğinden gözleri kamaşan askerlerden biri dayanamaz kızın başına vurarak bayıltır sonra kayığa da hep birlikte taşırlar. Orada tecavüze kalkışan askere diğeri ateş eder. İkinci İspanyolu da Frappa öldürür, kızın üstüne atlar. Kadın kendini şuuru yerinde değilken tırnaklarıyla ve dişleriyle korur. Bu kadın Uluç Ali'nin annesi Perçim'dir. Sonunda ona sahip olamayacağını anladığında kızı hizmet ettiği efendisine Aspromonte Kontu'na götürür. Kızın Türk olduğunu öğrenince korkuya kapılan kont, Frappa'ya ondan kurtulmasını söyler. O da Perçim'i İtalya'daki köyüne götürür. Orada da işler umduğu gibi gitmez. Büyü, şeytan çıkarma gibi batıl yöntemlere başvurur. Sonuç hep aynıdır. Hayatını çaldığı kadın kendine gelemez. Kaçırıldığı kadın Türk bir korsandan gebe kalmasına rağmen ondan vazgeçmez tüm köy halkı çocuğu kendisinin zanneder. Yedi yaşında annesini kaybetmiş olan çocuğu ileride köle olarak satmayı düşündüğü için öldürmez. Ama onu ağır işlerde çalıştırır, türlü eziyetler eder. Birkaç sene sonra inme iner, yatalak olur.

La Forka Arşiveki

Uluç Reis'le yakın tarihlerde yaşamış ve yaşamlarında yolları kesişmiş olan Turgut Reis'in düşmanları da ortaktır. O dönem haçlı donanmasını toplayan Papa

üçüncü Paul ve Şarlken en büyük hasım güçtür. Ancak okuyucu kendinden çok emrindeki donanma komutanlarıyla karşılaşır. Bu isimlerin birçoğu romanda büyük bir etki göstermez. Düşmanları yazar daha çok katil, tecavüzcü, istismarcı, şarap ve kadın düşkünü, kirli, korkak, gibi kötü özelliklerle donatır. Bu nitelikleri o kadar gerçekçi anlatır ki hasım kişinin kötü koktuğundan bahsedince okuyucunun adeta burnunun direği kırılır.

La Forka Arşiveki “*Turgut Reis*”tehasım gücü temsil eden önemli bir kişidir. Diğer İspanyol hasımlara göre romana daha fazla hareket katar. Arşiveki Engizisyon Mahkemesinin karar heyetinin bir üyesidir. Endülüslü Müslümanlara işkence ve ölüm dağıtır. Onları baskı ve şiddetle Hristiyanlığı benimsetmeye çalışır. Hem din istismarcısı hem de kadın düşkünüdür. Annesi ve iki ablasını öldürdükten sonra Hamra’ya göz diker. Para düşkünü, Müslümanları diri diri yakmaktan zevk alan eli kanlı bir canidir. O da Uluç Reis’teki Frappa gibi göz koyduğu kadını ürkütmeden ona saldırmadan sabırla yola getirme yöntemini dener. Yazar Arşivek’in dış görünüşünü tasvir ederken tavırlı bir yaklaşım içindedir. “Koca göbeği ve kalçaları yumuşak koltuğun içinde gömülmüştü. Kalın ve etli ayaklarını karşısındaki koltuğa uzatmıştı.”(s.198)

Romanda yakışıklı, zeki, görgülü, cesur, mütevazı hasımlara rastlanmaz. Arşivek’in cezasını Palma’daki evine baskın düzenleyen Turgut Reis verir. Masum insanları yakmanın bedelini asılarak öder.

Karakulak Tefik Reis

Deniz Gurbetçileri’nde yazar, romanı numaralandırarak birkaç kısma ayırmıştır. Bazı kısımlar roman kişilerinin adıyla adlandırılmıştır. Karakulak da bunlardan biridir. Romanda iyilerin ve kötülerin dişli mücadelesi anlatılır. Karakulak da en güçlü hasımdır. Ateşoğlu ve tayfasına türlü zorluklar çıkarır. Sömürü düzeninden en kârlı payı alan menfaati uğruna her şeyi mubah sayan kötülük timsalidir. Zorda olan denizcilere yardım bahanesiyle yaklaşır borç çukurunda boğdurmazsa onlardan denizin dibinde boğdurana kadar faydalanır. Bodrum ve çevresinde ondan dert yanmayan neredeyse hiç deniz insanı yoktur. Sünger avında emri altında çalışan dalgıçların, daldıkları derinlikte vücudunu belirli periyotlarla suya ve basınca alıştırmalarına müsaade etmeden daldırıp bir an önce sünger toplamaları için diretir. Bu yüzden birçok dalgıcın ölümüne sebep olur.

Yokluk içinde kıvranan deniz insanlarını bir örümcek gibi ağına düşürür. Bunlardan biri de küçük Aliş'tir. Neyse ki onun denize açılma tutkusundan faydalanacağını fark eden Ateşoğlu, çocuğu yanına aldırarak için ninesini ikna eder. Masum avını elinden kurtarır. Karakulak, Ateşoğlu Kaptan gibi doğa ve insan sevgisinin kimliğinde, insanın insana kul olmayacağı bir toplumun yaratıcısını yok etmek ister.⁹⁸ Bunun için yalancılık, dolandırıcılık hatta katillik gibi her türlü kötü meziyeti kullanır. Sonunda da her yaptığı zalimliğin ardından "Bende Allah korkusu var, Elhamdulillah Müslümanız" sözlerini kullanarak inanç zırhından faydalanıp kendini temize çıkarmayı başarır. Yine ölümüne sebebiyet verdiği bir deniz insanı için tayfasına caniliğinden kanunlar önünde de korunmak için yalancı şahitlik yapmaları konusunda baskı yapar. Ölüme gönderdiği dalgıçlardan Yunus'un cesedini denize gömmek için gemide atılacak zincir bile vermez. Ölen genç insana değil miğferinin kırık camına üzüdür.

"Yamyamlar düşmanlarını bari dobra dobra, açık açık yermiş. Biz düşman değiliz, bize de kardeş diyorlar. Cehennemde peyli zebaniler oluyormuş. Burada kardeş kardeşin zebanisi. Yiyorlar be! Yamyam gibi!" (s.63)

Deniz insanlarından Karovalı Memiş, menfaat düzeninin insanlarından ve patronlarından bu sözlerle dert yanar. Hırsları, para düşkünlükleri ezgin sünger avcılarının kanını emer. Okuyucu, Karakulak'ın geçmişini, nasıl bu kadar zengin olduğunu Karabatak Davut'tan öğrenir. Aslında o Bodrum'un bir köyündendir. Sefer kayıklarında tayfalık eder. Bir diğer adı sağırdır çünkü para gibi kendisi için önemli olmayan her şeye kulak tıkar. Tayfalık yapmadığı zamanlardan gününün büyük bir kısmını camide geçirerek yardıma muhtaçlara sevap olsun diye yüksek faizli para verir. Sonradan kazanacaklarını hesaplayarak sıkıntıları olanlara Hızır gibi yetişir.

Din, Allah, Müslümanlık onun en büyük korunağıdır. Onun dindar görümüne aldanan köyün zenginlerinden Murtaza Ağa, çıktıkları deniz seferinde yanına onu da alır. Bu seferden tek dönen kişi de Karakulak'tır. Herkese büyük bir kasırğa olduğunu geminin battığını söyler. Akdeniz'in en derin yerlerinden olan bir noktayı battıkları yer olarak gösterir. Bu yüzden enkaza da cesetlere de ulaşamazlar. Sömbekili Sidikli Vangel adlı bir dalgıç sünger avlarken gösterilen yerin aksine daha sığ bir yerde gemiye ulaşır. Bağlı halde üç iskelet ve bu iskeletin birine saplanmış bıçak görür. Durumu hükümete bildirirse de dalgıç ölünce olayın üstü kapanır. Bu

⁹⁸Kurdakul, Ş.(t.y.). 5. yıldönümünde Halikarnas Balıkçısı: Deniz insanını ve denizi destanlaştıran ilk yazarımız, , ss.16-17. Taha Toros Arşivi. [http:// www.earsiv.sehir.edu.tr](http://www.earsiv.sehir.edu.tr) (28.08.2017).

hadisenin ardından kötülükleri ve kurnaz planları sayesinde zenginliğine zenginlik katar.Hakkına girdiği ölenlerin ardından mevlitler okutarak, hatimler indirerek kendini aklar.

Süngercilikte çok para kazanabileceğini düşünerek bu işe de dadanır. Sünger avcılığında da düşüncesiz, hoyrat ve acımasızdır. Akdeniz kıyılarında avlamadık küçük süngerler bile bırakmayarak yazarın söylemiyle sünger kesatına sebep olur.

Baskılara, patronların acımasızlığına dayanamayan Ateşoğlu ve tayfası beraberce ve adilce ekmeklerini, paralarını paylaşırlar. Bunu bir başkaldırı gibi gören Karakulak'ın eli, gözü, kulağı sürekli onlardadır. Bunun dışında romanda Ateşoğlu'yla kapanmamış davaları olduğu söylenir ama bu sır olarak kalır. Türk kıyılarına gelen avlanma yasağına Rumlarla ve devlet erkânıyla iş birliği yapıp yasağı lehine dönüştürebilmek için bir avuç denizciye tuzak kurar. Ateşoğlu da ağır yaralanır. Kayıkta ölenlerden biri de çiçeği burnunda dalgıç küçük Aliş'tir. Kocasını, oğlunu sonra da torununu denize kurban veren Hacer Nine'nin acıdan gözleri döner. Karakulak'ı oturduğu kahvede nargile fokurdattırken yakalayıp bıçaklayarak öldürür.

Bulamaç romanında çok belirgin bir düşman bulunmamaktadır. Başkışilerin - Haşmet ve Handan- hayalleri ve yaşamları önündeki tek engel yine kendileridir.

Haşmet başkalarını ezerek, merhamet ve sevgi kırıntısı taşımayarak en çok kendine kötülük eder. Çocukluğundan beri aldığı nasihatler doğrultusunda hayatına yön veren âşık olmayı, sevmeyi bilmeyen karmaşık ruh halinde, kişilik bozukluğu olan bir roman kişisidir. Hayata, kendisine ve insanlara olan bu bakış açısı en çok kendine zarar verir. Zaman zaman da gülünç duruma düşer. Elde etmeye çalıştığı köylü kızı Zehra'dan tokadı yiyince gizlice kimseye görünmeyerek kaçmaya çalışırken düşer ve başından aşağı bir köpek işer. Duruşu ve görüntüsüyle komik ve gayriciddidir.

Handan'ın da hayatının önünde net duran bir hasım güç bulunmamaktadır. Hayatını düzene koymak için tek başına direnen genç kız annesinin ölümünün ardından yaşadığı aşk acısı yüzünden hayatını tepetaklak eder. Üstelik bunu da bile isteye yapar. Savrulularak yeni arayışlar içinde olan Handan, alkolün de etkisiyle dışıyla tırnağıyla yarattığı dünyasını kendi eliyle darmadağın eder. Genç yaşında erkenden çöker ve veremden yaşamını yitirir.

3.2.1.3.İstenilen veya istenilmeyen kişi ya da obje (destinateur)

Roman kişileri tarafından arzu edilen şeye yönelim, olay örgüsünü destekleme açısından önemlidir. Kişinin romandaki mevcudiyeti, istenilen kişi ya da şeye endekslidir. Elde etmesi yahut edememesi, mühim olmamakla birlikte kişinin hırsını ve çabasını kamçılar. Benzer şekilde, istenmeyen kişi ya da durumlar da romanda yer alabilir.

Deniz

Denizi ve deniz insanlarını, deniz zenginliğini, yoksunluğunu, deniz güzelliğini ve acımasızlığını denizden almayı denize vermeyi, denizde yaşayıp mutlu olmayı denizde yiterek evrene karışmayı destanlaştıran romanlarıyla Halikarnas Balıkçısı, edebiyatımızı gençleştiren ve bizde Ege- Akdeniz bilincini yaratan ilk kalemdir.⁹⁹ Tüm romanlarındaki en önemli ve değişmez unsur denizdir. *Aganta Burina Burinata*'nın başından sonuna kadar arzu edilen tek şey de yine denizdir. Yeri geldiğinde bir sevgili, dalgalarla savrulunca hırçın bir dost, sevdiklerinin canına, kanına susamış bir katil olur. Bakış açısı değişkenlik gösterse de ona karşı koyulamamıştır. Yazar denizden bahsedince bile üslûbundaki yaratıcılık ve akıcılık dikkatten kaçmaz.

“Deniz mürekkepmiş gibi kapkara olduktan sonra ufuktan ufka da korkuyla ürperiyordu. Malum ya, deniz sevgilim idi. İşte ilk defa korkudan tir tir titrediğini gözümle gördüm.”(s.90)

Arzu edilen şey denizden çok bir kadınmış gibi ifade yer verilmiştir.

Fatma

Aganta'da denizden sonra arzulanan kişi ise Fatma'dır. Denizci Ateşoğlu'nun kızı, Mahmut'un ilk arkadaşıdır. O da tıpkı bir erkek gibi balığa çıkar, tayfalık yapar. Denizlerde o liman liman hayatını yaşayan Mahmut'u,tekrar karaya dönmeye Fatma'yla yuva kurma hayali ikna eder. Ancak okuyucu, romanın sonunda

⁹⁹Nermin Yazıcı. (1998). Halikarnas Balıkçısı'nın eserlerinde tabiat. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.30

başkişinin Fatma'sız bir hayata devam edebildiğini ama denizin hasretine katlanamadığına tanık olur.

Mutluluk

Ötelerin Çocukları'nda kıyı halkı doktor, eczane ve okulun olmadığı dağ tepesinde kurulu bir köyde yaşar. Yokluğun, pisliğin, acımasızlığın kol gezdiği bir köydür burası. Sokaklarından kanalizasyon suyu geçer. Temiz su, en tepede küçük bir kuyudan tedarik edilir. Burçak, köy halkının temel besin maddesidir. Köyde inek, tavuk besleme, tarla sürme dışında bir yaşam belirtisi yoktur. Köy halkı cahillikle boğuşur. Tecavüz, kadına biçilen değersizlik elbisesi, açlık, hırsızlık, haksızlık bu cahilliğin ürünüdür. Tüm bu ağır yaşam şartlarına rağmen insanları ayakta tutan bir gün gelip onları bulacak olan mutluluk ihtimalidir. Genç kızlar, mutluluğun kısmet taşında bağırdıkları kocalarla geleceğine inanırlar. Sadece beklerler yaşadıkları sıkıntılardan kurtulmak, mutluluğu koparıp almak için bir mücadelesi olmaz. Bu romanda istenen arzulan bir insan değildir. İnsanlar asıl istenene yani mutluluğa ulaşmak için bir araçtır.

Perçim

“Uluç Reis'te” Ali'nin annesi, İspanyol askerleri, Frappa ve Aydınli korsan Ali tarafından arzu edilen kişidir. Romanın ilk sayfalarından beri yazarın Perçim için kötü bir son hazırladığı bellidir. Babasını doğmadan önce bir pars avında kaybetmiştir. Annesi Emeti, onu doğurduktan sonra yaşamının kötü bir sonu olacağını şu sözlerle ifade eder:“Bana Tanrı mı bildiriyor ne? Koynumdan emeceği sütün fitil fitil burnundan çıkacağını biliyorum.”(s.18)Annesi Emeti, yanılmaz. On yaşındayken annesini kaybeder. Güzel, kara gözlü genç bir kız olur. Denize girip güneşin tadını çıkardığı bir anda hayatı onu kaçıranlar yüzünden kararır. Tecavüze kalkışanlar onu başından yaralar. Frappa adlı balıkçı tarafından kendi topraklarından çıkarılır. Bir süre hiç bilmediği bir köyde şuurunu kaybetmişçesine dolaşır. Onu kendine getiren karşılaştığı korsanın *Sen Türk müsün?* diye seslenmesi olur. Yaban yerlerde kendinden, soydaşından birini görmek ona benliğini hatırlatır. Yaralı olan bu korsanı iyileştirir. Birbirlerini severler, birlikte kaçma planı yaparlar. Perçim gebe kalır. Kaçış için hazırlıklar tamamlanır. Bir gün köy halkının meydanda itişip

kakışmalarını kahkahalarını işiterek merakla meydana gider. Sevdiği adamın başını sevinç çığlıklarıyla meydanda dolaştırdıklarını görür. Bu büyük acıya evladı için katlanır. Küçük Ali doğduktan sonra acısını, hasretini onunla bastırmaya çalışır. Amansız bir hastalığa yakalanır ardından evladını bırakarak son nefesini verir.

Hamra

“Turgut Reis” romanında hem Sarı Hamdi hem de La Forka Arşivek tarafından istenen, arzulanan bir roman kişisidir. Endülüslü bir Müslümandır. Onu ilk bulan Türk korsanlarından Paho, kaybettiği kızı Angeliki’ye çok benzeter. Olağanüstü bir güzelliğe sahiptir. Köyüne Engizisyon Mahkemesi’nin geldiğini söyler, onu ve ailesini kurtarmaları için yalvarır. Ailesini de alıp geleceğini söyleyerek ortadan kaybolur. Hamra’dan Sarı Hamdi’ye bahseden Paho diğer adıyla Sessiz Mehmet, beraberce kızı aramaya koyulur. Onu bulduklarında gözlerine inanamazlar. Hamdi, gerçekten ölen Angeliki’ye yani sevdiği kıza çok benzediğini görünce şakınlık ve sevinci bir arada yaşar. Hamra’da genç korsandan hoşlanır. Oracıkta nikâhlanırlar. Ama birlikte olmaları için bir engel vardır. Köyde annesini döve döve öldüren, iki ablasını da diri diri yakan Arşivek’ten intikam almak ister. Bu şartla Hamdi’nin karısı olabileceğini söyler. Genç korsan teklifine koşulsuz biat eder.

Hamra, Hristiyan olduğuna Arşivek’i inandırır; peşinden Palma’ya gider ona hizmet eder. Günden güne intikam alacağı bu adamdan kurtulacağına, cezasını elleriyle vereceğine dair umutları tükenir. Ta ki Turgut Reis, Sarı Hamdi ve Sessiz Mehmet imdadına yetişene kadar. Arşivek ipte sallanarak cezasını bulur. Genç çift mutlu sona kavuşur.

Esaret

Turgut Reis’te istenilmeyen tek şey esarettir. Aslında yazarın diğer romanlarında da bu geçerlidir. *Aganta Burina Burina*’ta Mahmut’un karadan denize yönelmesi, tercihini arkasında gözü yaşlı karısını bırakarak denizden yani özgürlüğünden yana kullanması, *Ötelerin Çocukları*’nda kişilerin kuş uçmaz kervan geçmez köylerinde yaşam şartlarından mahalle baskısından, biçilen kaderden kaçma isteği, Uluç Reis’in babalığından denize sığınması hep bir tutsaklıktan, esareten kaçıştır. *Turgut Reis*’te kişilerin, özgürlüklerine düşkün olmaları en önemli özellikleridir. İkbal uğruna, dönemin siyasi otoritelerinin dayattığı baskılara bir

başkaldırış vardır. Korsanlar bir bakıma yaşam alanları olan kıyıları koruma gayretindedirler. Çevrelerinde kendileri için tehdit olabilecek bir şey görmek istemezler. İki hasım güç Şarlken ve Kanuni için de durum aynıdır. Turgut Reis'in, Barbaros'un, Oruç Reis'in en büyük çabası güvenli ve özgür bir gelecek içindir. Nitekim o dönemde şiddet had safhadadır. İnsanlar gece uykularındayken bile teyakkuzdadırlar. Savaşların, vuruşmaların temelinde hep bu esaret korkusu yatar.

Rıdvan

Bulamaç romanında, başkişi Handan tarafından arzulanan kişidir. Handan'ın yanına çalışmak ve para kazanmak için sığındığı gazeteci Nerian Örs'ün oğludur. Rıdvan Avrupalarda gezen genç, havai ve çapkın bir erkektir. Genç kızın ona karşı olağanüstü bir zaafi ve isteği vardır. Bu yüzden bir süre, içinde Rıdvan'dan kaçmak için çatışmalar yaşar. Sonunda Rıdvan'ın ilgisine dayanamayarak pes eder. Askere giden genç adam dönünce ölüm döşeğindeki annesinin yanına gitmek isteyen Handan'la tartışıp ayrılır. Ölene kadar Rıdvan'ı isteyecek hatta sonra Avukat Muhip'le yaşayacağı yasak aşkı da yine bu isteğinin önüne geçmek için kabullenecektir. Aslında genç delikanlıya olan arzu Handan'ın analık isteğinin bir parçasıdır.

3.2.1.4.Yönlendirici(verici) kişiler (destinstaire)

Romandaki yönlendirici kişinin vazifesi romandaki aksiyonun istikametini tayin etmektir.¹⁰⁰ Başkişinin yaşamındaki tercihlerini ve tavırlarını roman içinde belirlemesine yardımcı olur.

Halil Usta

Aganta'da Mahmut'un ilk denizcilik hocasıdır. Lakabı Kirpi'dir. Babası onu eskicilik yapan Halil Usta'nın yanına çırak olarak verir. O da eski bir denizcidir. Gemide geçirdiği kaza sonucu bir bacağı kırıp kötürüm kalınca gönülsüz olarak karaya bağlanır. Senelerce denizden uzak yaşama mecburiyeti onu öfkelenmiş, ona olan özlemi aşka dönüşmüştür. Yanına çırak olarak gelen Mahmut'un deniz merakı Halil Usta'daki aşkı yeniden alevlendirir. Denizcilikle ilgili bildiği ne varsa kendisini pür dikkat dinleyen çırağına öğretir. Bunu öğrenen babası daha da

¹⁰⁰ Ahmet Özpay. (2004). Kemal Bilbaşar'ın romancılığı. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.498.

heveslenmesine izin vermemek için işten alır. Bu onun denizci olma yolundaki ilk adımındır. Ustasından aldığı ders ve heyecanla yönü denize daha hızlı döner.

Danacıların Hanife

Ötelerin Çocukları'nda yaptıklarıyla roman kişilerinin kaderiyle ilgili yönlendirmeler yapar. Elif'in Kerimoğlu'nu gördüğünü, neler yaptığını Hacı Resul'e söyleyerek Kerimoğlu'nun kurşunlanmasına sebep olur. Dolayısıyla Elif'in yüreğinde kapanması zor yaralar açarak hayatının akışını değiştirir.

Emine'nin sevgilisiyle evlenir. Onu kötü yola sürükler. Emine ve sevdiği adam Cafer'in kaderini de belirler. Her türlü kötülüğün içinde Hacı Resul ve onun parmağı vardır.

Dağlara kaçırılan kadınlarla yapılan eğlencelerde şarkılar söyler. Kapısına gelen kadınlarla anlaşır onları başka erkeklere pazarlar. Ayrıca köyde eczane ya da hastane olmadığı için anne karnındaki bebekleri düşürtür. Maddi açıdan güçlü olduğundan bir eğlence sırasında Alyanak Cafer'in ilgisini çeker ve onunla evlenir. Evlenince yaşam tarzı değişmez. Başka erkekleri memnun ederek yaşamaya devam eder. Hoşbulduk Selim Kaptan'ı evinin kirasını ödeyemediği için evinden kovan da o'dur. Romandaki diğer kişilerin yaşamlarına bir şekilde dâhil olarak yön verir, onları uçuruma sürükler.

Dalgıç Hacı Hasan

Ötelerin Çocukları'nda Emine'yi nikâhı altına alıp onun hayatınınakışını değiştirmeye çalışan roman kişisidir. Babasını hiç tanımaz. Annesini ise sadece çocukluk anılarından hatırlar. Kendisi de keçi çobanlığı yapar. Küçükken annesiyle uydukları yerde onu ölü bulur. Hoşbulduk Selim Kaptan onu evine götürüp bakar. Dalgıçlığı da ondan öğrenir. Hırsızlık yapmasına rağmen herkes tarafından sevilir. Yazar Hacı Hasan için yaşadığı hayatı değil, ebediyette güzel mutlu yarınları seçer. Sünger toplamak için dalgıç yapar ama su üstüne cansız bedeni çıkar. Artık o da ötelerin çocuklarındandır.

Barbaros Hayrettin Paşa¹⁰¹

Uluç Reis romanında Barbaros Hayrettin Paşa kurgulanmış bir kişi olarak değil tarihsel kimliğiyle kaptan-ı derya olarak okuyucunun karşısına çıkar. Ali'yi denizde bulan korsanlar güvenliği için onu Cezayir'de karada bırakmak isterler. Gemide tekrar kalabilmek için akla karayı seçen, çıkış yolu bulmaya çalışan Ali, tesadüfen dikkatini çeken bir hafiyeyi Kara Yusuf'a ihbar eder. Bu nedenle Barbaros Hayrettin Paşa, onu huzuruna kabul eder ve ödüllendirmek ister. Ali gemiye dönmeyi isteyince Paşa bu isteğini geri çevirmez. Ona icazet vererek hayatına yön verir. Uluç Ali'den Kılıç Ali Paşa'ya giden yolu açan ilk o'dur. Turgut Reis'in yanında yetişir, Barbaros'la omuz omuza savaşır. Preveze deniz savaşında donanma başında olan komutan yine Hızır Reis'tir.

Romanda askeri dehalığı dışında dindar yönüne de değinilir. Preveze öncesi haçlılarla mücadele edecek askerlerin korku duyduğunu hisseder bunun için istiareye yatar. Güzel rüya gördüğü için zaferle sonuçlanacağına inandığı bu yolda askerlerini yüreklendirir. Yine aynı savaşta korkutucu sertlikte esen rüzgâr gemileri fırlatır. Donanmadaki askerler paniğe kapılırlar.

“Fakat Barbaros hiç üzülmedi. İki ayet-i kerime yazarak gemisinin iki tarafına astı, rüzgâr hemen kesildi, ‘Kul gayret etsin! Tanrı da yardım eder’ derler. İşte o gün Tanrı öyle yardım etti.”(s.330)

Barbaros inançlı bir komutandır. Akdeniz'i avucu gibi bilir. Esen rüzgârın yönünü, saatini hesaplayabilecek bir birikime sahiptir. Burada da inancını bilgiyle harmanlar. Ayrıca her savaş öncesi abdest alıp namaz kılarak hazırlığını tamamlayan mürettebatın, böylece manevi gücünü arttırır. “1546'da öldü. Deniz kurdu, Beşiktaş'ta deniz kenarına gömülmesini arzulamıştır, öyle de yapıldı.”(s.354) Barbaros'un ölümü sadece ansiklopedik bilgi olarak verilir.

¹⁰¹ Barbaros Hayrettin Paşa Selanik ve Manastır arasındaki Yenice Vardar kasabasında doğmuştur. Babası Osmanlı Devleti'ne hizmet eden tımarlı bir sipahidir. İshak, Oruç, Hızır ve İlyas adında dört oğlu vardır. İshak dışında diğer çocukları korsanlığa heves eder. İlyas şehit olur. Oruç ve Hızır Reisler Osmanlı donanmasıyla şanlı zaferlere imza atmıştır. Hızır Reis yabancı kaynaklarda sakalının rengi dolayısıyla kızıl sakal anlamına gelen Barbarossa olarak geçer. Preveze deniz savaşında destan yazar. Osmanlı Devleti'nin ilk kaptan-ı deryasıdır. 4 Temmuz 1546'da vefat etmiştir. Kynk: Tunç Akıncı. (2008). 1560 Cerbe Deniz Savaşı'nın Türk tarihindeki yeri. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.95.

Viko Barrera - Don Luis

Uluç Reis'te Viko olayların akışını yönlendiren bir diğer kişidir. Kara Yusuf'un gemisi batınca denize atlayarak kurtulmaya çalışan Ali'yi Don Luis adında bir İspanyol deniz subayı kurtarır. Türk olduğunu anlayınca onu hem Hristiyan dinine inanan birini kazandırmak hem de çiftliğinde işçi olarak çalışacak birine ihtiyaç duyduğu için öldürmeyerek tarihin, aynı zamanda romanın yönünü değiştirir. Onu Granata'daki çiftliğin kâhyasına yani Viko Barrera 'ya teslim eder.

Viko omuzu geniş, iri yarı, yüzünde izler olan tuhaf bir adamdır. İri cüsseli ve korkutucu görüntüsüyle hemen dikkat çeker. Ali'nin ikinci esaret döneminde onu çiftliğe kapatıp bir buçuk yıl Hristiyanlık dersi aldırarak hayatına yön vermeye çalışır. Viko çiftlik çalışanından çok Don Luis'in pis işlerini yapan bir emir eridir. Çiftliğin düzeni ondan sorulur. Her çalışanı korkutarak zorlama ile iş yaptırmaya çalışırken efendisinin uyarısıyla Ali'ye iyi davranır. Ta ki evin kızı Dolores'le yakınlaşana kadar. Evin hanımı Donna Beatriz'in talimatıyla Ali'yi dövmeyle kalkışınca o da sessiz kalmaz asıl dayak yiyen kendisi olur.

Tahtabacak Hüsamettin

Turgut Reis romanında, denizcinin babası Veli'nin yakın arkadaşıdır. Turgut Reis'in isim babasıdır. Adını doğduğunda ezanla Tahtabacak kulağına fısıldar. O da bir deniz insanıdır. Babasının itirazlarına rağmen çocuğu denizcilik konusunda her zaman yüreklendirir.

Denizcilikle ilgili bilmesi gereken ne varsa her şeyi ona öğretir. İlk deniz seferine çıkmadan önce topların nasıl kullanılacağını, nasıl nişan alınacağı ile ilgili dersleri yine ilk ondan öğrenir. Kara ve deniz arasında ikilem yaşayan Turgut'u yönlendirerek seçim yapmasını sağlar. Böylece olayların, aksiyonun istikametini belirler. Piştovu sürekli belinde, bir nevi köyün asayişinden sorumlu kimsedir. Yirmi yıl önce çıktığı bir deniz seferinde sağ kolu kopar ama korsanlığa devam eder; on yıl sonra da sol bacağını kaybeder. Bu yüzden ona Tahtabacak kolsuz Hüsamettin derler. Turgut ilk seferinden döndüğünde onun köye yapılan bir baskın sırasında vefat ettiğini öğrenir.

Okuyucu, Balıkçı'nın romanlarının birinde dekor gibi görünen bir kişiyle başka bir romanda benzer özellikler ve benzer isimlerle farklı fonksiyonda karşılaşabilir. Örneğin Uluç Reis'teki Tahtabacak kolsuz Hasan ile Turgut Reis'teki

Tahtabacak kolsuz Hüsamettin birbirine çok benzer. Uluç Reis'teki Tahtabacak kolsuz Hasanda yaşlı ve eski bir denizcidir. O da benzer şekilde bir savaşta kolunu ve bacağına kaybetmiştir.

“ Hasan, ‘Bizim sonumuz ölümdü; fakat anasını sattığımın ölümü bize tenezzül etmedi; kolumu, bacağıma alıp üst tarafımı b...k gibi ortada bıraktı.’ demişti.”(Uluç Reis, s.155)
 “Bizim sonumuz ölümdü, fakat anasını sattığımın ölümü, bize tenezzül etmedi. Kötü bir rastlantı sonucu kolumu bacağıma alıp götürdü. Üst tarafımı da leş gibi ortada bıraktı.”(Turgut Reis, s.12)

Tahtabacak Hüsamettin, Turgut'un yönünü Arşipel'e çevirmesi ve onun ünlü bir denizci olmasındaki katkıları bakımından önemli bir roman kişisidir.

Balıkçı Kerimoğlu Salih Reis

Deniz Gurbetçileri'nde yaşlı doksanı aşmış Salih Reis, sünger kesatı yüzünden eli boş dönen Ateşoğlu ve tayfasına süngerlerle dolu gizli sığı göstererek olayın ve roman kişilerinin kaderinde yönlendirici bir rol üstlenir. Çünkü gizli sığı bulamayıp sünger avlayamazlarsa borç altında ezilecekleri için patron takımının ağına düşüp diğer dalgıçlar gibi bile bile ölüme gideceklerdir. Ama kötü giden talihlerini Salih Reisbozmuştur.

O, doksan yaşlarında tecrübeli bir denizcidir. Bodrumludur. Askerden döner dönmez evlenir. Bir oğlu iki kızı olur. Karısını kaybeder ardından da evlat acısıyla tanışır. Oğlu bir savaşta şehit düşer. Kızları da evlenip gidince Palamut bükünde taş bir yapıya taşınır. Salih Reis, orayı çok sever. Yüzü denize dönük kıyıda balıkçı kayığı ile içindeki boşluğu doldurmaya çalışır. Kayığıyla balık avladığı bir gün Ateşoğlu'na yerini gösterdiği gizli sığı keşfeder. Aradan geçen zaman onu yaşlandırır artık balığa çıkamaz olur. Kulübesinin önünde denizin kokusunu içine çeke çeke sigarasını içer. Sessizce ölümü bekler. Bir gün çıkıp gelen Hacı Latif Ağa ölümünün yakın olduğunu anlar. Datça yarımadasında parsel parsel arazisi olan bu fırsatçı adam Salih Reis'i ortadan kaldırırsa kulübenin çevresindeki arazilere rahatlıkla sahip olabileceğini anlar. Devlet dairelerindeki birkaç tanıdık aracılığıyla kaymakamlığa yaşlı denizcinin hastaneye yatırılması gerektiği şeklinde yazı yazdırır. İhtiyarın çocuk gibi ağlamasına ve feryatlarına kulak asmadan jandarma eşliğinde hastaneye kaldırılır. Salih Reis de ölümün kendisine yakın olduğunun farkındadır ama onun tek istediği denizine baka baka ölümü beklemektir. Hastanede kimselere derdini anlatamaz. Bunca yıl çektiği sıkıntılar yetmezmiş gibi

hastanenin soğuk duvarlarına katlanır, ara sıra da hastabakıcıdan eziyet görür. Doktorlardan ihtiyar denizcinin öleceğini öğrenen genç bir bakıcı ona iyi olduğunu çok istediği kulübesine dönebileceğini söyler. Bunu duyan Salih Reis'in yüzünde hayatındaki son gülümseme belirir. Son nefesini hastane odasında verir.

Latif

Deniz Gurbetçileri'nde Akdeniz kıyıları için gelen sünger avı yasağı tüm balıkçıları sıkıntıya koyar, yokluğa, yoksulluğa iter. Yalı kahvesinde dertleşen balıkçıların karşısına yazar Latif'i çıkarır. O, mürekkep yalamış, bilgili, haktan hukuktan anlayan biridir. Balıkçıların derdini dinleyerek uğradıkları haksızlığı ortadan kaldırıp hayatlarına yön verme çabasıdadır. Bakanlıklarla ilgili devlet dairelerine balıkçılar için sık sık müracaat eder. Yaşanan haksızlıkları, zorlukları anlatır. İki yıl süren mücadele sırasında çaldığı tüm kapılar yüzüne kapanır. Alay konusu olduğunun da farkındadır.

Türk kıyılarında sadece Türk denizcilerine konulan av yasağı tüm balıkçıları mağdur eder. Rum kayıkçıların özgürce avlandığını gören Latif daha fazla dayanamaz. Ankara'ya Genel Kurmaya sivri dille yazılmış bir telgraf gönderir. Kısa süre sonra liman dairesine çağrılır. Beraberinde denizcilerle birlikte tutuklanacağını düşünerek gider. Ancak işler düşündüğü gibi olmaz. Tutuklanmaz üstüne üstlük iki yıl süren bu sıkıntılar Genel Kurmayın emriyle ve hadiselere el atmasıyla son bulur. Türk denizciler de artık kendi kıyılarında serbestçe avlanabileceklerdir.

Türk denizcilerinin kaderini değiştiren bu zorlu mücadeleyi veren Latif'le ilgili önemli bir bilgiyi bize Şadan Gökova'lı "*Deniz Gurbetçileri İçin*" adlı yazısında verir. Latif Balıkçı'nın kendisidir. Dahası gerçek yaşamında, Bodrumlu süngercinin çıkardıkları süngerleri yurt dışına satma işine bile bakmıştır.¹⁰² Latif yani Halikarnas Balıkçısı denizcilerin adına zorlu mücadeleler vererek kötü giden şanslarının istikametini değiştirir.

Abdullah Efendi

Bulamaç'ta olayları yönlendiren başkişi Haşmet Karaoğuz'un yaşadıklarının istikametini belirleyen babası Abdullah Efendi'dir. Onun acımasız, para düşkünü olmasının ve insan ilişkilerinde yaşadığı başarısızlıklarının müsebbibidir.

¹⁰² Halikarnas Balıkçısı. (2008). *Deniz Gurbetçileri*. Bilgi Yayınevi, Ankara, s.7.

Abdullah Efendi için de paradan daha değerli bir şey yoktur. Yediğinin içtiğinin hatta teneffüs ettiği havanın bile maddi bir ölçütü vardır. Çocuğu Haşmet'i de bu anlayışla yetiştirir. Karın tokluğu için başladığı işe parasını katlama hırsıyla devam eder. Ölümü de bu hırsı yüzünden olur. Isınmak için yatak odasına getirilen mangaldaki sarı sarı yanan kömürleri altın zannederek almaya çalışır. Ertesi gün odasında elleri yanmış halde ölü bulunur.

Hürmüz Hanım – Bayan Macide

Bulamaç romanındaki diğer başkişi Handan'ı yönlendiren hayatını uçuruma sürükleyecek gece gezmelerine gitmesi için kışkırtan kimselerdir. Handan evden kaçtığında Hürmüz Hanım'ın yanında işe başlar ve onun yardımıyla kalacak yer bulur. Macide Hanım ise dükkân sahibi dul bir kadındır. Yolları Hürmüz'ün terzihanesinde kesişir. O da ileride birlikte ortaklık yapacağı Handan'ı erkeklerle vakit geçirip ilişkisini karlı bir işe çevirme konusunda sık sık uyarır. Para kazanma konusunda daha kazançlı kötü bir yol seçtikleri yönünde dilden dile dedikodu dolandır.

Hürmüz Hanım güzel genç kızlara sinek gibi yapışır. Kafasına koyduğu kızlar, evlenip çocuk sahibi olsa da amacına ulaşana kadar avının peşini bırakmaz. Bu yönüyle *Ötelerin Çocukları* romanındaki Danacıların Hanife'ye benzemektedir.

3.2.1.5. Alıcı kişiler (destinataire)

Alıcı konumundaki roman kişilerinin kurgu içindeki konumu anlatılan olaylardan asıl kişi kadar etkilenir. Tesadüfen de olsa olayın sonucunda sebep olan arzulanan veya endişe duyulan nesneden etkilenir. Asıl kişi kendisi için olduğu kadar başkaları için de endişe duyabilir.¹⁰³

Serdümen Davut

Aganta'da Mahmut'un amcasıdır. Arzulanan şeyden -denizden- etkilenir. Denizcilerin kötü kaderi sonunda onu da bulur. Sefer sırasında, kopan fırtınada dalgalarla boğuşurken feci şekilde can verir.

¹⁰³Şerif Aktaş. (2003). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Akçay Yayınları, Ankara, s.106.

Değirmenci Âdem

Ötelerin Çocukları'nda köyde var olan tek değirmenin sahibidir. Değirmeninde karısı Nefise ile yaşar. İri yarı, bilgili ve yardımsever bir adamdır. Elif'in kötü kaderinden o da etkilenir. Gebe olan Elif onun kulübesine sığınır. Doğumunu yapar, çocuğunu orada büyötmeye çalışır. Odasına baskın yapıldığı gece Değirmenci Âdem engel olmak isterken öldürölür.

Kör Ali

Turgut Reis romanında çoban Veli'nin bir diğer arkadaşıdır. Sıralovaz'da eski korsanlardan Halikarnaslı Kör Ali'nin diğer adı ise Gâvur Ali'dir. Bu lakabı alma nedeni İspanyolca, İtalyanca, Rumca ve Arapça gibi birçok dili ana dili gibi konuşuyor olmasıdır. Üç erkek kardeşiyle ve basıyla birlikte balıkçılık yaparlar. Yine balık avladıkları bir gün haçlı donanması onları pusuya düşürür, esir alır. Hem talihsiz babaya hem de üç kardeşe zincir vurarakforsalık yaptırırlar. Birkaç gün sonra gücü tükenen babasını artık kürek çekemez diye canlı canlı denize atarlar. Forsalık yaptıkları yerin yarı karanlık ortamında yüzlerini seçemez; birbirlerini seslerinden tanımaya çalışırlar. Söyledikleri türkülerle umutlanırlar.

Kör Ali çektiği sıkıntılara değil Türklere saldıran düşman gemilerinde kürek çektikleri için üzölür. İlk önce bir küçüğü, sonra da en küçük kardeşi daha fazla dayanamaz ölür. Denize atılırlar. Kardeşlerini kaybettikten sonra kendisini büyük bir boşlukta bulur. İki sene daha forsalık yapar. Onu hayata bağlayan denizin sesidir. Sonunda çarpıştıkları küçük bir kadırgadan Allah Allah nidaları yükselir. Özgürlüğünü alan gemi Türkler tarafından ele geçirilir. Türk olduğunu söyleyince diğer kadırgaya alınır. Giderken ayağına bağlı zincirleri, demir halkaları da yanında götürür. Daha sonra bir demirci ustasından onları eritmesini ister. Esaretini yıllarca ayağında taşıyan Kör Ali zincirlerden keskin bir kılıç yaptırır ve intikam yemini eder. Bu kılıcı yıllar sonra sefere çıkacak olan Turgut Reis'e hediye edecektir. Köydeki deli Emine'yi görür, haline acır onunla nikâhlanır. Olaylardan, baskılardan, esaretten en az başkişi kadar etkilenir.

Süleyman Tosun

Deniz Gurbetçilerin 'de Süleyman, romanın birçok kişigibi denizde hayatını kaybeder. Bodrum'da Ateşoğlu tayfasına katılan genç bir denizcidir. Sıcak ve güler

yüzlü olduğu için kısa süre kayıktakilere kendini sevdirebilir. Bir kaza sonucu dengesini kaybedip düşünce feci şekilde yaralanır. Genç denizci çok kan kaybeder. Öleceğini anlayan arkadaşları etrafında toplanıp onu adeta anne şefkatiyle sakinleştirmeye çalışırlar. Son nefesini veren Süleyman'ı ıssız bir kıyıya gömerler. Defin işlemlerinin dini ritüellere uygun yapılması dikkat çekici bir noktadır. Ceset, güzelce yıkanıp kefenlenir. Ardından cenaze namazı kılınıp defnedilir. Mezarının başında ismini de yazarlar. Denizciler, arkadaşlarının ölümüne de onu sahipsiz bir hayvan gibi ıssız bir yere gömmelerine de çok üzülmüşler.

Teleskop Mehmet

Deniz Gurbetçileri'nde Ateşoğlu'nun başını çektiği emekçi tayfasındandır. Romanda kurgu içinde sömürü düzenin acımasız patronlarından dert yazar. Denizde en uzak noktaları bile görebildiği için ona teleskop derler. Zaten romandaki birçok kişinin lakabı vardır. Karabatak Davut, Çağanoz İdris, Sömbekili Sidikli Vangel gibi. Ama yazar bazı önadların dayanağını da açıklar. Çok uzakları rahatlıkla görebildiği için Mehmet'e teleskop, denizde sürekli koca orfoz yakaladığı için Aliş'e Orfoz Ali, kolayca sinirlenip barut gibi patladığı için başka bir denizciye Barut Ali derler.

Teleskop Mehmet de sünger avlamaya giderken arkasında gözü yaşlı bir anne ve kardeş bırakır.

“Yahu sizleri görenler, darağacına asılmaya götürülüyoruz sanacaklar. Yahu bir şey olamaz, yine gelirim yine paçavralarımızı atarız, evcek yeni giysiler giyeriz, kebab yeriz, heyt dünya varmış deriz.”(s.13)

Yokluk içindeki annesini ve kardeşini bu sözlerle teselli eder. Kayıkla sünger avlayabilmek için resmi işlemlerin yavaşlığından, çıkarılan zorluklardan o da şikâyet eder.

Yazar bu roman kişisi üzerinden bürokratik işlerin nasıl aksadığını, devlet dairelerinde çalışanların sünger avcılarına nasıl zorluklar çıkardığını eleştirel dille verir. “Bizim külüstür depozito kayığı mı sefere çıkıyor yoksa şu İngilizlerin üç bacalı Kuvin Mari'si mi Amerika'ya gidiyor belli değil.”(s.16) Yazar bu yergiyi de Teleskop'un resmi işlerini yapmaya çalışırken çıkarılan zorluklarla boğuştuğu için yapar. Subaşı adında kamu görevlisinin anlatımıyla Nuri Kaptan adlı denizcinin ölümü üzerinden sert bir eleştiri daha yapar. Yetmiş yaşında yıllarını denize vermiş ihtiyar balıkçı, yolda geçim sıkıntısının verdiği dalgınlıkla yürür. Belediye Reis'i tarafından kendisini görüp selam vermediği için ensesine tokadı yediği gibi yere

düŖer. Azarı herkesin içinde iŖitince utancından sokağa çıkamaz. Üzütüsünden ölür. Cümleler arasına sıkıŖtırılmıŖ bu küçük hikâyeyle Balıkçı, siyasetçilerin kibrini, vatandaŖa hizmetkâr değil efendi oluŖlarını eleŖtirir.

Teleskop diğer deniz insanları gibi arkadaŖlıklarına düŖkün, emektar bir denizcidir. Karakulak ve küçük AliŖ'in konuŖmalarına Ŗahit olup durumu AteŖoęlu'na anlatarak babasıyla yıllarca omuz omuza alıŖmıŖ Eminoğlu Kara Hüseyin Reis'in oğlu küçük AliŖ kurtarır.

“Toy oğlanı yedeğe alıp gece kamaraya kapatacaksın ha? Hey gidi Kara Hüseyin sağ olsaydın Ŗu herife toprakları ısırtırdın Ama merak etme daha boęulmamıŖ deniz yoldaŖların var. Deniz öksüzlerini bırakmayız öyle pezevenklerin eline.”(s.49)

ArkadaŖının arkada bıraktığı küçük evladını göz göre göre Karakulak gibi bir adamın eline bırakmaz. Teleskop Mehmet'i yazar, o kadar gerçekçi anlatır ki okuyucuya adeta kendisiyle birlikte balığa çıkan yakın bir arkadaŖıymıŖ hissi uyandırır. Denizcilerin zor yaŖamı ve acı sonları arkadaŖları Süleyman'ın ölümü, denizciyi sarsar. Arkada kalan gözü yaŖlı yakınlarına açıklama yapma görevi ona ağır gelir. Kadere ve kara düzene öfke kusar. Karakulak'ın balıkçı kayığının altına döŖedikleri dinamitleri patlatması sonucu Teleskop da diğer arkadaŖları gibi ölür.

Suzan

Bulamaç romanında baŖkiŖi Handan'ın kız kardeŖi Suzan da, baŖkiŖi olan ablasının yaŖadıęı benzer sondan etkilenir. O, Handan gibi mücadeleciler bir ruha sahip değildir. Annesiyle birlikte tütün iŖilięi yapar. Ablasının gönderdiği paralarla geçinmeye alıŖır. Annesini kaybedince Doktor Muammer'in de yardımıyla ve miras bıraktığı evde yeniden yaŖama tutunur. Evlenip altı ocuk doğurur. Ablasının kötü yola düŖtüęü yönündeki dedikodulardan haberdardır. Ancak konuŖulanlara tepkisiz kalır. Kocasını aniden kaybedince yaŖından çok yıpranmıŖ dul bir kadın olarak ablasına sığınır.

3.2.1.6. Yardımcı kiŖiler (adjuvant)

Olay örgüsünü hareketlendiren kiŖilerdir. BaŖkiŖi, hasım kiŖi ve yönlendirici kiŖilerin iŖlevlerini yerine getirmeleri, istedikleri amaca ulaŖmaları hususunda yardım eden roman kiŖileridir.¹⁰⁴

¹⁰⁴İsmail etiŖli. (2016). *Metin Tahlillerine GiriŖ/2 Hikâye Roman Tiyatro*. Akçağ Yayınları, Ankara, s.93.

Ateşoğlu

Aganta Burina Burinata'da Mahmut'u balığa çıkararak tutkusunu kamçılar. Deniz insanı olan Ateşoğlu, iyi bir denizci, çalışkan, iyi kalpli ve inançlı biridir. Seferden dönünce bir denizci karısı olan Emine kadının ölmüş çocuğunu defnetmeyi denizcilerin evlatları denizcilere emanettir diyerek vazife bilir. Dinlenmek için uyuduğu yere yastık koyan kardeşi Halime'yi sırtımızı pamuğa, kuş tüyüne alıştırırsak sonra balığı kim avlar diyecek kadar da güçlü, dirençli adamdır.

Mahmut'un ilk kez denize açılmasını sağlayarak deniz tecrübesiyle olaya hareket katar.

Badi Badi Nuri

Ötelerin Çocukları'nda sünger avcılığı yapan bir dalgıçtır. Olaya hareket katan yanı onunda diğer roman kişileri gibi hayata veda ediş hikâyesidir. Nuri'nin dalgıç ekibi batan bir gemide paraları olduğunu söyleyen Haşmet Beyle anlaşır. Geminin battığı yer bulunur. Sıra dalış yaparak doğru kamarayı bulmaya ve paraları su altından çıkarmaya gelir. Paralar Haşmet Bey'in arkadaşı Abdurrezzak Bey'in olduğu kamaradadır. Nuri dalgıç kıyafetini ve dalışını yapar. Geminin içine girip kamaları tek tek inceler. Doğru kamarayı bulana kadar çocuk cesetleriyle, annesinin kollarında ölen bebeklerle karşılaşınca dehşete düşer. Sonunda paraların olduğu odayı, tariflere uyan adamı bulur. Odada bir kadın cesedi de vardır. Kadını kollarından kavrayınca gördüğü yüze inanamaz. Karşısında uzun zamandır ne haber ne de mektup aldığı karısı Zeynep durur. Ondan niçin aylarca haber alamadığını adamı da görünce anlar. Miğferinde hava kalmayınca da son nefesini verir.

Necmeddin(Deli Davut)

Uluç Reis romanına, hikâyesiyle hareket katan kişidir. Kara Yusuf'un mürettebatında yer alır. İspanya'da yaşamış gizli Müslümanlardandır. Yaşlı annesi orada yaşayan Müslümanlara kâfir diye türlü işkencelere maruz kalmalarına rağmen doğup büyüdüğü topraklardan ayrılmak istemez. Gizlice İspanya'ya girip annesini kaçırmak ister. Evine gittiğinde annesinin zindana atıldığını ve yargılanacağını öğrenir. Onu kurtarmak için türlü planlar yapar. Neyi var neyi yoksa bir İspanyol asilzadesine yedirir. Annesi küçük bir ev sahibi olduğu için ihbar edilir; çünkü o dönemde yasalara göre Müslümanları ihbar edene o kişinin toprakları verilirdi.

Engizisyon mahkemesinde yargılanacak olan annesini görebilmek için İspanyol askeri kıyafeti giyer. Çok yaşlı olduğu için ceza almaz umudu olsa da o umut, cezalar sözde suçlular için yağmur gibi yağınca tükenir. Yargılanma sırası annesine gelince hiç itiraz etmeden şeytanla münasebeti olduğunu itiraf eder. Mahkeme yaşlı kadını diri diri yakmak suretiyle affeder! Yanarak değil, çabucak ölmek için yalvaran annesinin son dileğini oğlu gerçekleştirir.

Necmeddin, mahkeme heyetinin önüne atlayarak adının Alonzo Kontreras olduğunu; annesinin karısını öldüren inançsız biri olduğunu söyleyerek ona cezasını kendisinin vermesi için izin ister. Cevaplarını tam olarak beklemeden annesini öldürüleceği yere götürür. Celladın annesine yaklaşmasına müsaade etmez. Oğlunu sesinden tanıyan yaşlı kadının son sözleri ‘beni öldür ve hiç vakit kaybetmeden kaç’ olur. Onu acı çeke çeke ölmekten kurtarır. Sonrada kalabalığı yarararak ortalıktan kaybolur. Nasreddin hikâyesini anlattığında altmış beş yaşlarındadır. Geminin topçu başıdır. Şakacı ve cesaretli bir korsandır. O da Kara Yusuf’un mürettebatıyla birlikte şehit düşer. Bir diğer adı Deli Davut’tur.

Eğribozlu Murat

Turgut Reis romanında küçük Turgut’un denizi izlediği bir anda sahile bir gemi yanaşır. Leventler sahilde dinlenir. Tahtabacak ‘la birlikte denizcilerin yanına giden çocuk ok atmadaki hünerini leventlere gösterince aralarında Eğribozlu Murat Turgutça’ya okla balık avlama teklifinde bulunur. Ertesi gün, deniz kenarında buluşurlar. Birlikte balık avlarlar. Murat bir an suyun altından sarı saçlı güzel bir kadın görür. Güzelliğinden etkilenen genç adam, yaşlı anasıyla tek başına yaşayan Güllü ile evlenir. On sekiz yaşında baba olur. Turgutça’nın ilk arkadaşıdır. Ticaret gemisiyle yaptıkları ilk sefere de birlikte çıkarak olayın ilerleyişine hareket katar. Ailesini alıp Cezayir yolunu tutanlar arasında o da vardır. Romanın sonunda ölümü veya akıbeti hakkında net bir bilgi verilmez.

Oruç Reis

Turgut Reis’te olay örgüsüne zenginlik katan bir diğer yardımcı kişidir. Turgut Reis ve Endülüslü ’nün hayattaki en büyük emeli Oruç Reis’i bulmak ve ona kavuşmaktır. Büyük Türk büyüğü ile ilgili bilgiler diğer tarihi kişiler gibi gerçekte birebir örtüşür.

Midilli’de yaşayan Yakup adlı bir köylünün dört oğlundan biridir. İshak, Oruç, İlyas ve Hızır kardeşlerin “İshak” dışında hepsi denizcilikle uğraşır. Oruç Reis İskenderun- Mısır, Hızır ve İlyas kardeşler Selanik-Serez arası gidip gelen ticaret gemilerinde tayfalık yaparlar. Rodos şövalyelerinin saldırısına uğrarlar. Cephaneleri olmamasına rağmen mücadele ederler ancak İlyas şehit olur. Hızır de esir alınıp Rodos’ta zindana atılır neyse ki bir yolunu bulup zindandan kaçar; Şehzade Korkut’un himayesine girer. Hızır ve Oruç kardeşler şehzadenin desteğiyle Rodos şövalyelerinin gemilerini zapt eder. Şehzade Korkut yerine tahta Yavuz Sultan Selim geçince Anadolu kıyılarını terk etmek zorunda kalırlar. İki kardeş Tunus’u idare eden Beni Hıfısi’den üs olarak kullanabilecekleri bir yer isterler. Halkavut adlı kale, vergi vermeleri koşuluyla onlara verilir. Kâfirlerin zulmünden kaçan birçok delikanlı onların emrinde çalışmak için yanıp tutuşur. Bunların arasında Turgut Reis ve Endülüslü de vardır. Oruç ve Hızır Reis, şövalyelerden zapt ettikleri gemilerle büyük bir filo kurarlar. Turgut Reis birkaç kadirgayla yanlarına eşlerini ve evlatlarını alarak Kuzey Afrika’ya gitmek için yola koyulur. Büyük bir İspanyol filosu tarafından sıkıştırılmış bir korsan gemisine rastlar. Turgut, hiç düşünmeden yardıma koşar. Zor durumda olan bu geminin kaptanı Oruç Reis’tir. En zor anında yardımına gelen bu genç kaptanın soğukkanlı savaşı, tecrübesi ihtiyar deniz kurdunu çok şaşırtır. Birlikte saldırıp kaçan İspanyol filosunun peşine düşer. Çıkan çatışmada Oruç Reis, kolundan yaralanır ve sol kolunu kaybeder. Bu gözü kara denizcinin yaralanmak, uzvunu kaybetmek bile içindeki savaşıma, mücadele etme tutkusunu söndürmez. Birlikte Halkavut’a döner, kardeşi Hızır’a kavuşur. Oruç Reis dinlenirken yerine Turgut Reis’le Hızır Reis Sicilya, Sordenya ve Blear adalarına sefere çıkar. Bir müddet sonra Cezayir halkının çağrısı üzerine Tlemsen’e yürür. Bunu işiten halk ayaklanır Oruç Reis’i karşılar. İmparator Şarlken’in yardımıyla gönderilen askerler tekrar Tlemsen’i almak için baskın yapar. Mücadele eden deniz insanı şehadete erer.

Selim Dede

Deniz Gurbetçileri’nde yazar, Selim Dede ile ilgili anlattıklarıyla romana renk katar. Masal öğeleriyle okuyucuya kurgu içinde ayrı bir pencere açar. Selim Dede fokların insan olduğunu iddia eden Ateşoğlu tayfasından Hasan’ın dedesidir. Hikâyesini de o anlatır.

İhtiyar Fethiyelidir. Körfezdeki adalarda bulunan mağaralardan birine akşama kadar balık tutup yorulunca sığınır. Mağaradaki kumlar üzerinde uyurken denizde çırpınışlar duyunca uyanır. Birkaç fokun mağaradaki kumların üzerinde derilerini çıkarıp uyduklarını ve derilerinin altında aslında dişli erkekli insan olduklarını görür. Selim Dede dişli bir fokun derisini alır gizlice kumların altına gömer. Gün ağarınca derilerini giyenler suya atlar. Derisini bulamayan kız peşlerinden gitmek istese de sesini arkadaşlarına duyuramaz. Denizkızı kızıl saçlı mavi gözlü olağan üstü güzelliktedir. Selim Dede bu güzel kıza âşık olur. Arkadaşlarıyla gitmediği için ağlayan kıızı sakinleştirir. Onu kayıgıyla köyüne götürür. Evlenir, iki de çocukları olur. Yıllar sonra derisini denizcinin sakladığı yerde bulan denizkızı onu alıp denizine kavuşur.

Selim Dede bu masalı gerçekmiş gibi çocuklarına anlatır. Bu deniz masalıyla kurguya canlılık kazandırılır. Denizci son nefesinde de karısına denizkızım Kızıl Raziye'm diye seslenir. Bu bölümde gerçekle hayal iç içedir.

Karabatak Davut

Deniz Gurbetçileri'nde Ateşoğlu'nun ekibindeki en yaşlı tayfadır. Yaşı gereği dalış yapmaz ama kayıkta dalanların durumlarını gözetler. Kayıkta her an yardıma ihtiyaçları olabilir diye bekler. Denizcilerin bir anlamda babasıdır.

Okuyucu, Karakulak'ın işlediği cinayetleri, nasıl zengin olduğu ile ilgili birçok şeyi bu roman kişisinden öğrenir. Bunun dışında dini ritüelleri bilen inançlı bir denizcidir. Tosun Süleyman'ın cenaze namazını kendisi kıldırır.

Deniz Gurbetçileri romanında kişilerin birçoğu gibi değişim ve dönüşüm yaşamaz. Aslında Halikarnas Balıkçısı'nın romanlarında şahıs kadrosunun genelini incelendiğinde -*Aganta Burina Burinata*'daki Mahmut ve *Bulamaç*'taki Handan hariç- kişiler büyük bir ruhsal ve fiziksel değişim yaşamazlar. İyilerin ve kötülerin savaşı vardır. İyi her zaman iyi, kötü her zaman kötüdür. Kişilerin tarafı ve özellikleri hep nettir. Arada kalmış veya olaylardan etkilenerek değişim yaşamış kişi sayısı çok azdır. Bunun yanı sıra Karabatak'ta okuyucuya diğer denizciler gibi gerçek yaşamda varlığı olan biri gibi hissettirir. Bu düşüncüyü Balıkçı şu sözleriyle destekler:

“Hayallerimdeki, romanlarımdaki insanları yaşamış mı yaşamamış mı diye boşuna aradılar. İnsanoğlu özgürlük ve güzellik üzerine ne düşünebiliyorsa bugün o hayatta

vardır. Yani gerçektir. Bulmamışsan kavrayamamışsan yok demek değildir. Hep var olanı düşündüm, söyledim ve yazdım.”¹⁰⁵

Bilgili ve tecrübeli bir denizcidir. İki yıl ara verdiği dalgıçlık yaşamının ardından tekrar dalmak ister. İhtiyarlığından çekinen denizler itiraz etse de onları dinlemez. Denizin dibinde süngeri kesmek için kullandıkları bıçak parmağını kesince kan kokusuna alan bir köpek balığı ile karşılaşır. İnce zekâsı ve deneyimiyle kendini kurtarmayı başarır. Köpekbalığına yem olmaz ama Karakulak’ın tuzağından da kurtulamaz. Patlama sırasında kayıkta o da vardır. Arkadaşlarıyla birlikte can verir.

Asım Kaptan

Bulamaç romanında katkısı inkâr edilemeyecek bir roman kişisidir. Martı gibi idealist bir genç kızın yetişmesini sağlayan ona emek veren aydın, bilgili bir kimsedir. O da bir deniz insanıdır. Birden çok dil bilen görmüş geçirmiş tahsile ve okumaya önem veren bir denizcidir. Botanikten çok iyi anlar, bitkilerin Latince isimlerine kadar bilir. Birden çok dile hâkim olması, bilgili ve botaniğe meraklı olması bakımından Halikarnas Balıkçısı’na çok benzemektedir. Asım Kaptan da Balıkçı gibi yaşadığı yerlere daha da zenginleşsin diye kitaplar getirtir. Ekinle uğraşır ve toprak anaya tutkuyla bağlıdır.

Neriman Örs

Bulamaç’ta Handan kişisini, hayatının zor zamanlarında koruyup kollayan aydın bir gazete yazarıdır. Handan terzihanede çalıştığı zamanlarda onunla karşılaşmış ve ona beğenisinden, yazılarını okuduğundan bahseder. Genç kızın tıkanıdığı anlarda yardım ederek olayın akışını sağladığı için yardımcı kişi konumundadır. Kendini yetiştirme çabasındaki Handan’ı takdir edip bir davet için evine çağırır. Böyle başlayan dostluk ilişkileri, işsiz kalan kızı himaye etme amacıyla asistanı olarak evine kabul etmesiyle gelişir. Oğlu Rıdvan’la yaşadığı aşk münasebetiyle yolları ayrılır. Başkişinin yaşamında destekleyici bir rol üstlenir.

¹⁰⁵Sadun Tanju. Miho gibi bir adam, Halikarnas Balıkçısının yaşamöyküsü. Extra Gazetesi.01.10.1978.

3.2.1.7. Dekoratif unsur durumundaki kişiler ve kavramlar

Sadece anlatılan olay, durum kişi, zaman ve mekânın daha gerçekçi daha tabii bir görünüm kazanabilmesi için lüzumlu olan sosyal atmosferi sağlamakla yükümlüdürler.¹⁰⁶Bu görevi icra eden kişi sayısı oldukça fazladır.

Aganta Burina Burinata'da *Kara Hüseyin, Demir Ağa, Zimba Yusuf, Bakkal Fehmi, Kara Ali Kaptan, Kozanoğlu Hüseyin, Veysel Kaptan, Veli Usta, Terzi Muhsin, Aşçı Yaşar, Danacıların Hanife, Foçaluların Hüseyin, Kalafat Ahmet Usta, Mehmet Ali Kaptan, Akif Efendi, Kazayak Hamit, Ümmüşan Ana, Ragıp Ağa, Muhsin Ağa, Emine Kadın, Eğriboyun İbrahim, Kahveci Lütfi, Manav Muharrem, İdris, Âdem Reis, Zurnacı Kör Hafız, Ömer Dayı, Hüsnüye Bacı, Hacı Resul, Halime, İsmail Çavuş, Ahmet Ağa, Zeynel Kaptan, HüseyinDayı, Gavur Ali, Hacı Kıranlar, Ahlı Çipiş Memiş, Arnavut Bayram Ağa, Foçalı Subaşı Mehmet Ağa, Kocaşalvar Kır Ahmet, Barka Osman Kaptan, Dursun Ağa, Koca Dünlü, Deveci TopuzAhmet,* dekoratif unsur durumunda olan kişilerdir. Zaman zaman ortaya çıkıp küçük dokunuşlarla Mahmut'un yaşamına dâhil olur; sonra da ortadan kaybolurlar. Olay örgüsündeki küçük boşlukları doldururlar.

Ötelerin Çocukları'nda *Tekirambarlı Hürşit, Durmuş Ağa, Barba Vangel, Katina, Papa Hristomiris, Madam Rozika, Arnavut Şaban Ağa, Megafon, Zarife, Cura, Koço, Sokrat, Müftülerin Hasip, Gavur Ali, Paluko Mustafa, Hasan, Mahmut, Himmetlerin Selim, Davulcu Kadir, Atike teyze, Mutafların Zeynep, Hamutçuoğlu Kocabekir, Pakize Hanım, Berber Nazif, Kör Habip, Hüsmen Ağa, Kebapçı Yusuf, Davulcuların Ahmet, Koca Memiş, Ağa, Numan Ağa, Meczip, Aşçı Durmuş, Aşçı Ahmet, Osman Ağaların Hasibe, Tahsin Ağa, Muhsine, Demirci Salih, Umriye, Aferin Ali, İmdat, Hovarda Remzi, Seniha, Huriye Hanım, Abdullah Ağa, Kalender Mehmet Efendi, Hacı Halil Efendi, Asaf Baki Bey, Marangoz Halil Usta, Demirci Hüseyin, Kemal Bey, Samut Refik, Zimba Veli, Çil Hasan, Kör Süleyman, Hacı Emir, Kürekçi Sait, Rodoslu Stavro, Kolorides, Hacı Duvalis, Abbas, Muazzez, Kistoyonakos Spiro, Hasan Reis, Nuri'nin karısı Zeynep, Koca Rıza, Çil Hayri, Rüstem Usta, Tosun Efe, Çil Fevzi, Hovarda Haydar, İdris Kaptan, Patpatların Cüce Hasan, Kasap Ahmet, Dürri Efendi, Karaağzılı Leyla, Himmetlerin Süleyman, Nefise Bacı, Apak Efendi, İbiş Ağa, Topal Ahmet, Kırbekçisi Muratromandaki hikâyeler arasında bütünlük kurar.*

¹⁰⁶İsmail Çetişli. (2009). *Metin Tahlillerine Giriş/2 Hikâye-Roman-Tiyatro*. Akçağ Yayınları, Ankara, s.93.

Uluç Reis'te Fransua dö Loren, Jan Parizo dö Lavalet, Recep Hamza Reis, Deli Cafer, Malta Cranmetre Klod dö Sangl, Piyer Vasker, Şövalye dö Şato Nöf, Şövalye dö Ligün, Şövalye Fransua Spinola, Koca İbrahim, Aspromonte, Dük Alvan, Messer Federigo Gatti, Padre Benedetto, Don Frangapino, Markeze Rudolfo di Valnero, Don Alfredo Vargas, Sandaval de Flores, Jose Romero, 'Alvarado Konda, Çatıkkaş Ahmet Kaptan, Kavalalı Korsan Hüsmen Ağa, Diyego de Azueras, Mümin Ağa, Kilizmanlı Cafer, Mesut, Hamra, Dırmanlı, Koca İbrahim, Emin, Celal, İmdat'ın Halil, Selim Mahmut, Ayamavralı Kaparozcu Memiş, Dümenci Yaşar, Kör Hüseyin, Musluoğlu Kaşlı Himmet, Don İnigo Lopez Kont de Avala, Hamza Dayı, Gomez Oliveto, Françisko de Estradur y Torreblanko, Don Jose Gansales de Villiane y Danvilla, Don Joze Gonzales de Danvilla, Tahtabacak, Kırlangıç Hamza, Mersum üz-Zekaziki, Sarı Şevket, Donna Beatriz Domingo Perez, Pablo Kasım, Mojensör Don Andreas de Ribera, Fra Rudolfo Miguel Muhsin, Juan Henrikez de Branganza, Balaban İzzet, İskender Reis, Koca Dursun, Mürsel Reis, Koca Zeynel, Akça Durmuş, Zeynep, Kırlangıç Veysel, Çakır Mevlut, Marangoz Bilal Ağa, Koca Numan, Don Esteban de Lago, Villanueva Markizi Donna Manvela, İzbandut Veli, Fındık Derviş, Salih Reis, Şaban Reis, Don Alvaro de Bazan, Don Lui, Prens Filip, Kont Agilar, Pedro Guzman, Marki Lui Fagardo Toledo Kontu Ferdinand Maksimilliyen, Eberenstayn Vasto Markizi Antoniyo de Abalos, Hasan Göle, Sancaktar Reis, Deli Cafer, Kara Kadı Murat Ağa, Şövalye Jan dö la Fore, Baron Sen Blonşer Lütfi Paşa, Ali Reis, Papa üçüncü Pol, Marko Grimani, Mehmet Reis, Sadık Reis, Seyit Ali Reis, Domingo Kapello, Alessndro Kondülmiero, Maşen de Mungiye Amiral Rodney, Seynt Vinsent Nelson, Gattinara, Bernardio de Mendoza, Alba Dukası Ferdinand dö Toled, Hugo de Monkada, Fernan Kortez, Baron dö San Braçaçıyo, Fransua dö Burbon, Dona Mariya, Sokullu Mehmet Paşa, Lorenza, Pala Nuri, Düşes Delya, Rüstem Paşa, Sinan Paşa, Hasan Kelle, Gazi Mustafa, Tocura Ağası Murat Ağa, Piyale Paşa, Dizdar Ağa, Said Reis, Kaya Çelebi, Süheyl Bey, Don Alvorode Sandi, Flaminiye Orsini, Don Levaro, Ali Pörtek, Mary Tudor, Jan Parizö dö Davalet, Serdar Mustafa Paşa, Juan de la Serda, Piyetro Zeno, İkinci Selim, Amiral Ceronimo Sanne, Sforza Pallavici Antoniyor Kolonna, Mehmet Mansur, Karaçalı Reis, Fransua Ferdinan, Şövalye Fransisko dö Sen Kleman, Granmetr, Vogdemar, Kara Memi, Karahoca, Kara Bayram Reis, Sent Dö la Viktuar, Kara Piri Reis, Lala Mustafa Paşa, Luici Bemba Mark Antuvan Kolonna, Ciriloma Zanne,

Karlo d'Avalos, Pertev Paşa, Sebastiyen Veniyero, Bragadino, Romegas Don Juan, Don Lui Rekezans, Andreas Kalergi, Françisko Dandola, Cakopa Georon, Meyzinoğlu Ali Paşa, Mehmet Şoluk Bey, Federigo Nani, Eğriboz Mutasarrıfı Mehmet Paşa, Gazal, Ciyovanni Loredana, Antoniyo Malipiyero, Cüriyen de la Graviyer, Marki de Santa Krüz, Paul Chack, Ciyustinyani, Ronaldo Naro, Luici Çipiko, Cakopo di Mezzo, Ciyovanni Kornaro, Antoniyo Paskuvaligo, Markontoniyo Lavdo, La Piyemontesa, Kaptan Tomas, Nikolo Dorya, Don Juan de Kardona, Don Juan Dotrişe, Katip Çelebi, on üçüncü Greguvar, Haydar Paşa, Fas Kralı I. Abdulmelik, Don Sebastiyen, Ramazan Paşa, İslam Giray.

Uluç Reis romanında dekoratif kişiler yahut figüran rollerle okuyucu karşısına çıkan kişiler sayıca fazladır. Aralarında yazar tarafından tamamıyla kurgulanmış olanlar olduğu gibi, bir zamanlar gerçekten yaşamış Piyale Paşa, Sokullu, II. Selim... gibi önemli kişiler de vardır. Roman ağırlıklı olarak savaş sahnesiyle şekillenmiş olduğu için İspanyol, İtalyan, Venedikli subayların ve Türk denizcilerin isimleri oldukça fazladır. İsimler kimi zaman koca bir kadırgadan sorumlu bir komutan diye sunulur. Özellikle ayrıntılı bilgilerle dolu sayfalarda kalabalık kişi kadrosu ile karşılaşılabilir.

Turgut Reis romanında, diğerlerinde olduğu gibi dekoratif kişi sayısı çoktur. Büyük resmi oluşturmak için destekleyici öğeler, fazlaca kullanılmıştır. Halikarnas Balıkcısı olaylarda isim kullanmaktan zaman zaman vazgeçer. İhtiyar, asker, genç çiftin dişisi ve erkeği, kız, erkek gibi tanımlamalarla kişi kadrosunu genişletmiştir.

Pietro Monçenigo, Don Sebastion da Hurtday, Don Guzman Gozales, Baron St. Blancard, Aluzzo (Uluç Ali), Muhsin, Lütü Paşa, Seyit Ali Reis, Rodney, St. Vincent, Nelson, Gianettio Dorya, Don Juan de Vega Gran Metrin, Alfolonso Dragon Dük dö Burbon, Kont dö Verniye, Lord de Kursi, Jan ve Viyen, Pedro Novarro, Sultan Hasan, Kozma de Mediçi, Don Carlos Sforza, Don Garsia de Toledo, Orsini, Ludoviko Ferapolya, Genç Hisar Reis, Fernante de çöze Don Louis Vargas, Alonzo Çio, Gonsagaz di Valencia, Kale Reis, Don Sancho de Levya, Don Fernandez de Cevta, Sapkolu Reis, Kanuni Sultan Süleyman, Mihriban, Gasper Dovilye, Baron de Aramon Dölvüvici, Gran Metri Don Juan dö Meds, Hadun Murat Ağa, Sancaktar Reis, Piyale Bey, Antonio Conti Jan Dorya, Mustafa Paşa, Simenezde Sota, Çoban Murat, Kemal Reis, Burak Reis, Antonio Grimani Pietro Loredano, Hersek Ahmet Paşa, Beni Ahmer, Ferdinand Amiral Loredano, Ahmet

Paşa, Yakup, Selman Reis, Güllü, Kerim Ağa, Koca Yunus, Ateş Yaşar, Renato di Castel Fidaro, Maria del Piore, Vascodö Gama, Escarmuccio, Graffiacan, Klio, Gonzales de la Torre Y. Casada, Jacque de Thionville, Hamza, Kara Süleyman, Lucia Miranda di Lara, Ebu Hasan, Mürsel Ağa, Don Gonsalez Nuno de Lara, Dük dö Alva, Papa Üçüncü Paul, San Fronsesco di Ascoli, Tarık bin Ziyad, Xeres de La Frontera Senyorita Kandida, Murcie Corregidoru Don Jose de Texada, Petruccio, Nedim, Kurtoğlu Muslihiddin Reis, Yavuz Sultan Selim, İbni Hamum, Vasco Nunez de Balboa Marki de Gomarez, Jan Parzio dö Lavalet, Andre Dorya, Grand Mitre'i Villiers de Li'sle Adam, Salih Ağa, Kontes Ciyulca Gonzaga, Cicetto, Konçini, Abate Cirolamo Birinci François, Vezir Ali Paşa romanda olay örgüsünü destekleyen dekor kişilerdir.

Deniz Gurbetçileri'nde dekoratif kişiler diğer romanlarla mukayese edilince sayıca daha az; aktif kişi sayısı daha fazla olduğu söylenilebilir.

Bodrumlu Modruvan Reis, Poyraz Mustafa, Nuri Kaptan, Hacı Hasan, Dırđırođlu Remzi, Ahtapot Ali, Ali Barut, Hasan Bora, Kızıl Iraz, Garip Memiş, Akçaalanlı Hamit, Kara Yusuf, Eminoglugillerin Kara Hüseyin, Keskin Selma, Güllü, Koca Ömer, Danacıların Yusuf, Balıkçı Abdullah, Balıkçı Halit, Kocadonlu Hurşit, Boz Hasan, Pala Hasan, Karasakal Mehmet Hoca, Bektaşî Baba, Koca Numan, Barka Ahmet, Mezgitli Hasan, Çengelci Datçalı İsa, Tahtacı Mustafa, Karovalı Memiş, Emeti, Kocabacak Hacı Abdullah, Göbeklioğlu Murtaza Ağa, Topal Hasan, Hıfzî Reis, Çil Tahir, Ümmü Kadın, İbrahim Reis, Paluka Mustafa Reis, Ahmet Ağa, Hacı Mustafa, Sarı Ali, Trampet Ömer, Badibadi Cafer, Kirli Memiş, Halime, Durmuş Ağa, Dümberekoğlu Haşim Ağa, Mumcu Ahmet, Çalıcı Muhsin, İsmail Çavuş, Kadir Çavuş, Bekir Dayı, Alyanak, Karakaş Murtaza, Rodoslu Hamit, Sömbekili Manol Kaptan, Mecdi, Marmarisli Yunus, Kandelyusalı Vasso, Tilloşlu Takkis, Fadik, Marigoo, Yani, Evangeliki, Barba Paho, Vasiliki, Kör Ömer, Subaşı, Hacı Kiryako, Dimitri Bongelis, Hasibe Bacı, Plaç, Halime, Zehra Bacı dekoratif kişilerdir.

Bulamaç romanında akışkan, tek yönde ilerleme kat eden olay örgüsü bulunmamaktadır. Tefrika olduğu için içerikte bir dağınıklık mevcuttur. Bu gayri muntazamlığı toparlayan dekor kişilerin sayısı diğer romanlara göre daha azdır.

*Bay Edip Mualla*¹⁰⁷ *Hatça*, *Bornovalı Umran*, *Kara İshak*, *Cılız Salih*, *Aferin Memiş*, *Tosun Ağa*, *Haşim Efendi*, *Dede Kaptan*¹⁰⁸, *Mazlum Ali*, *Fehmi Efendi*, *Arnavut Şaban Ağa*, *Kezban*¹⁰⁹, *Kancay*¹¹⁰, *Çakır Emine*¹¹¹, *Muhsine Hanım*, *Mahmut Kaptan*, *Hacı Halil*, *Kara Hüseyin*, *Süleyman Ağa*, *Safranbolulu Koca Himmet*, *Lebibe Hanım*, *Mahbube Kalfa*, *Ali*, *Hacer*, *Kör Halil*, *Çıkrıklı Remziye*, *Dolapdereli Feride*, *Benli Huriye*, *Hasip*, *Dudu Hanife*, *Çil Ayşe*, *Allegre*, *Bay Talat*, *Kör Habip*, *Domine*, *Makbule*, *Kör Hüseyin*, *Çil Ali*, *Müftülerin Hasip*, *Kel Suad*, *Sare Hanım*, *Şuayıp Dürdane*, *Selma Hanım*, *Eda*, *Kara Biber Rezzan*, *Halil Usta*, *Hüseyin Usta*, *Hacı Hasan*, *Mehmet*, *Doktor Hulusi*, *Samut Hüseyin*, *Aferin Ali*, *Zimba Veli*, *Çil Hasan*, *Müveddet Bacı*, *Zinnur Hanım*, *Süleyman Usta*, *Meryem*, *Palamutçuoğlu Bay Hüsvrev*, *Menemenlilerin Asaf*, *Cemal*, *Megafon*, *Hüseyin Reis*, *Yengeç Dede*, *Ateşoğlu Murat Kaptan*, *Zeynep*, *Mebrure*, *İrfan Hanım* dekoratif kişilerdir.

3.2.2. Tipleri Bakımından Roman Kişileri

3.2.2.1. Toplumsal tipler

3.2.2.1.1. Kadın tipleri

3.2.2.1.1.1. Varlıklı ve koruyucu kadın tipi

Aganta Burina Burinata'da Ayşe, mandalin bahçeleri, zeytinlikleri, tarla, bostan bahçesi olan toprak sahibi Zeynel Kaptan'ın kızıdır. Tüm mal varlığını evlenince Mahmut idare eder. Ayşe, yoksulluk görmeden, parasızlık nedir bilmeden yaşamış, genç denizci için sığınacak güzel bir limandır.

Değişken bir yapıya sahip değil yalın bir kişidir. Yazarın kara ve deniz insanı diye ayırdığı roman kişileri arasında kara grubunu tüm özellikleriyle temsil eder. Badem gözlü, kara saçlı, alımlı, zengin... Bu özellikleriyle Mahmut'u deniz yaşamından koparacak ve ona tüm yorgunluğunu, bıkkınlığını unutturacak sessiz bir hayat vadeder. Evlenirler. Cazibesine kapılıp hayatını değiştiren Mahmut kısa süre sonra hayatını mahvettiğini anlar.

¹⁰⁷ Bu kişiyle romanın içeriği arasında bir ilişki yoktur. Romanın sonrasında adı hiç geçmez.

¹⁰⁸ *Ötelerin Çocukları* romanındaki Selim Dede ile aynı kişidir ve romanın sonlarına doğru Badi Badi Nuri'yi himaye eden Merhaba Kaptan olarak da geçer.

¹⁰⁹ *Ötelerin Çocukları*'nda Zehra kişiyle aynı kimsedir.

¹¹⁰ *Ötelerin Çocukları* romanında Cura adıyla geçmektedir.

¹¹¹ *Ötelerin Çocukları* romanında Çakır Raziye adıyla bulunur.

Yazar kişileri tasvir ederken –özellikle kara insanlarını- yanlı bir tutum sergiler. Deniz insanları -Hakkı Reis hariç- ne kadar mert, çalışkan, yardımseverse kara insanları bir o kadar cimri ve bencildir. Benzer kötü özellikler Ayşe’de de toplanmıştır.

“Kâfir kadın aritmetiğin toplama ve çarpmasının iki ayaklı bir timsali idi. Çıkartmadan bölmeden ise hiç hoşlanmazdı. Meğerki başkasından kendine doğru çıkara ya da taksimde kendisine aslan payı bölse.”(s.140)

Uyanık, menfaat düşkünü kadın anlatıcının karısı olsa bile üslûp sert ve müdahalecidir. Öyle ki bir tartışma sonrası sesini bir yılan fısıltısına benzetir. Ayşe’nin insanlara ve hayata bakış açısı sadece onlardan bir şeylerkoparmak üzerine kuruludur. Bedava verilen bir selam bile aralarında tartışmaya sebep olur. Toprak ağası olarak çevresinden takdir gören ve sayılan Mahmut’un yaşama sevinci günden güne solar. Ayşe mahsul alacağı gariban, yoksul köylüye bile merhameti ahmaklık sayar; durmadan Mahmut’a kızardı.Kocası Zeynel Kaptan’ın akrabasının düğünü için gittiği Bodrum’da denizle karşılaşır; yüreği burkular. Hasrete daha fazla dayanamayıp kendisini de terk ederek bir gemiye tayfa olarak yazılır.

3.2.2.1.1.2. Yiğit kadın tipi

Fatma

Aganta Burina Burinata’da Fatma yaşından beklenemeyecek cesaret sergilediği için bu bölümde incelenebilir. Halikarnas Balıkçısı, deniz insanlarına takındığı olumlu tutumunda cinsiyet ayrımına gitmez. Fatma iri yapılı, korkusuz, güçlü; mavi gözlü güzel bir kızdır. O da Mahmut gibi deniz tutkunudur. Babası Ateşoğlu ile birlikte balığa çıkar; tayfalık yapar.Zaman zaman erkek gibi davranır. Öyle ki Eğriboyun İbrahim adlı zorba bir erkeğe kafa tutup onu döver. Mahmut denizine kavuşmak için Bodrum’dan ayrılınca onunla uzun süre görüşemez. Karaya dönme nedenlerinden biri de o’dur. Dönünce hiçbir şeyi eskisi gibi bulamaz. Fatma artık eski Fatma değildir. İsmail Çavuş, ara sıra ona sarkıntılık eder. Bir gün muhafızı Ahmet Ağa onu yakalamaya çalışırken Fatma, cevvallikle her ikisini de yere serip döver. Aradan zaman geçince İsmail Çavuş intikamını ağır alır. Babasıyla balığa avlarken bir ıslık sesiyle birlikte tüfek patlar. Saçmalar vücuduna, yüzüne batar ve bir gözü kör olur.

Bu olaydan sonra Ateşoğlu içine kapanır yoksulluk içinde yaşamaya başlar. Mahmut her şeye rağmen onunla evlenmek istediğini söylese de kabul etmez, ortadan kaybolur.

Elif

Ötelerin Çocukları'nda Elif, romanın cesur ve yiğit kadınıdır. Roman onun doğum sancısıyla başlar. Yiğitliği, düzene başkaldırışı onu bu bölüme dâhil etmeyi gerektirir. Kara saçlı, kara gözlü olduğu için Karakız, Karabiber, hareketli olduğu için de Yedi Canlı-Kedi Canlı veya Tiycan lakaplarıyla bilinir. Yazar olayların akışına göre romanın içinde hemen hemen hepsini kullanır. Kerimoğlu'nun hayata gözlerini yummadan önce gönlünü ısıtan son kişidir. Etrafında tanık olduğu ve yaşadığı haksızlıklara, çaresizliklere göz yummaz. Kerimoğlu yüzünden herkesin korktuğu köy eşrafından tokat yiyince ondan korkmaz karşısında dimdik durur. Tıpkı adını duyduklarında dizleri titreten Kerimoğlu'nun karşısında durduğu gibi. Onun gibi bir eşkıyanın karşısında korkusuzca duruşu hayran bırakır. Mutsuz, umutsuz, yaşama dair bir belirtinin olmadığı Çatalkaya köyünde yaşar. Vahşi yaşamın cahil insanları hayatı kabullenerek yaşarken Elif inatla hayatın getirdiklerine teslim olmaz. Orada her şeyden mutlu olabilecek çocuklar bile çaresizce yoksulluk batağında çarçabuk büyürler. Köyde ağır yaşam şartları olduğu için insanları da sert mizaçlıdır. Elif üç ablasıyla birlikte köyde yalnız yaşar. Erkek kardeşi Ali de sünger avcılığı yapar. Üç beş ayda bir eve gelir. "Neden erkekler istedikleri yere gidip istedikleri gibi çalışıyorlar da bizler yerli yerimizde mihli kalıyoruz.(s.81)Bu gibi çıkışlarla yaşadığı hayatı sorgular. Kadınların hiçbir şey yapmadan Kısmet Taşına çıkıp bağırarak mutluluğun altın tepsiyle sunulacağı beklentisini eleştirir.

Elif çok küçük yaşlarda anne ve babasını kaybeder. Annesi gözlerinin önünde can verir. Çobanlık yapar. Ara sıra sahile inip denizle arkadaşlık eder. Çocukluğuna da, genç kızlığa adım atışına da sevdiği adama teslim oluşuna da deniz şahitlik eder. Uzunca bir süre Hacı Resul'ün saldırısına ve tacizine maruz kalır. Saldırgan ve cesur tavırlarıyla kendini korur. Sahilde oturduğu bir gece kıyıya yakın bir bölgede bir geminin battığını görür. Elbiselerini çıkarır, çırılçıplak bedeniyle denizden on on beş kişiyi kurtarmayı başarır.

Yıllar sonra köylerine gelen bucak müdürü Şefik Ulvi Bey'e gönlünü kaptırır. Kendini ona teslim ederek gebe kalır. Ardından Şefik Bey İstanbul'a döner. Kendisine gönderdiği mektupta onu ne kadar sevdiğini söylese de yaptığı teklifle Elif'i dehşete düşürür. Ona göre bebekten vazgeçmelidir. Bunun için de kendisine yardım edebilir; bilimin yardımıyla bebekten kurtulmalarını önerir. Elif tercihini analığından yana kullanır. Ona tokat gibi bir cevap yazar ve Şefik Ulvi Bey'i hayatından çıkarır. Zaten zor olan köy şartları artık onun için daha zordur. Kahpelik damgası yemesi daha kolaydır artık. Adı uzunca bir süre bebeğinin babasıyla dilden dile dolaşır. Durumunu ablalarıyla paylaşır. Evi terk ederek Değirmenci Âdem'le karısı Nefise'nin yanına sığınır. Her şeye katlanarak bebeğini seçen Elif başına geleceklerden habersiz kulübesinde bebeğini uyutur. Hacı Resul'ün yıllarca süren kini ve şehveti dinmez. Onu dağa kaldırıp gönlünü eğlendirmek ve bunu kaymakama, tüm köy halkına göstermek için kulübesini basar. Kaçırılmak istenen Elif karşı koyduğu için öldürülür.

Elif'in bir erkek gibi dövüşebilmesi gururlu ve dik duruşu, bedeli ne olursa olsun hayattaki tercihini kararlılıkla yapması bakımından *Aganta Burina Burinata* romanındaki Fatma kişisiyle benzer özellikler gösterir. Cesareti ve gücü Elif'in olduğu gibi Fatma'nın da dişiliğinin önüne geçmiştir. O da Mahmut'u sevmesine rağmen ondan kaçmış ve bir daha dönmemiştir.

Uluç Reis romanı tarihi nitelikleri olan bir roman olduğu için kadın sayısı erkeklere oranla daha azdır. Çünkü savaşçı, asker, denizci daha çok erkeklerden seçildiği için sayısal üstünlükleri yoktur. Okuyucu daha çok analık duygusuna hasret bir kadınla korsan, denizci, asker karısıyla ya da denizdeki kıran kırana mücadeleyi izleyen süslü senyoritayla karşılaşır. Bu romanda, düşmüş çaresiz Türk kızlarına rastlanmaz. Ali'nin Türk eşleri de gözü kara, güçlü ve mücadeleci kadınlardır.

Zehra

Uluç Ali'nin ilk göz ağrısı, ilk karısıdır. Granata'daki çiftlikten kaçtığı zaman Ali yaralanır dağlık bir alanda Zehra'yla karşılaşır. Kara saçlı, kara gözlü esmer tenli olduğu için onun çingene olduğunu düşünür. Ateş üstünde dans eder, gitar çalar, şarkı söyler. Ali'nin onu izlediğini ve yaralı olduğunu fark edince yardım eder. Pişirdiği yemekten verir. Zehra'nın annesi, babası ve kardeşleri yaşadıkları

köyde hastalıklar çıkınca büyü yapmakla suçlanarak köy meydanında kazıklara bağlanıp açıklıkla ve susuzlukla cezalandırılırlar. Ailesinden kimse kalmaz; kendisi mucize eseri kurtulur. Çatık kaşlı sert mizaçlı kız, Ali’yi görünce yumuşar. Birbirlerini seven bu iki genç birlikte kaçmaya karar verirler. Yolda karşılaştıkları keçi çobanı nikâhlarını kıyar. Yürüyerek sonunda Akdeniz maviliğine ulaşırlar. Limandaki balıkçı kayığı alıp kaçmaya karar verirler. Zehra akıllı bir kızdır. Kaçmadan önce dağlardan ot toplayıp şehirde satarak hem para kazanır hem de bilgi toplar. Limandaki gemilerin birinde ayağı zincirli Türk forsaları olduğunu öğrenir. Onları kurtarıp birlikte kaçmaya çalışırlar. Artlarından açılan ateşe rağmen kaçmayı başarırlar. Ancak Ali, bir an Zehra’nın yokluğunu fark eder. Korkuyla kayığı arar. Zehra, göğsünden vurulmuş ve ölmüştür. O çevik, korkusuz, zeki ve savaşçı bir kadındır. Varlığıyla Ali’nin hayatını kurtarmıştır ama bu uğurda da can vermiştir.

Akçalanlı Suna- Güvercinlikli Nimet

Turgut Reis romanında Türk kadınlarının hepsi koruyucu ve cesurdur. Dede Korkut hikâyelerindeki alp tipinin özelliklerini sergilerler. Yeri geldiğinde ok atar, piştov kullanır. Evladını, namusunu ve yaşadıkları toprakları koruma uğruna ölüme yürürler. Dede Korkut’taki Banı Çiçek ve Selcen Hatun gibi güçlü, yiğit, cesur Türk kadınlarını özelliklerini sergilerler. Kategorize edildiğinde çaresiz kadın başlığı altında ele alınacak Emine bile analık gücüyle evladını korumak için düşmanın gırtlığını elleriyle ve tüm gücüyle sıkır. Çok etkin bir hareketi olmamasına rağmen *Turgut Reis*’in karısı Selime de erkek gibi ok atar, piştov kullanır, dövüşebilir.

Bu iki roman kişinin benzer özellikleri, yaşamlarının müşterek benzerliği bulunur. Suna ve Nimet, *Turgut Reis*’in gemisinde tayfalık yapan Antalyalı Musa, Yoranlı Nuh’la evlenirler. Her iki kadın da kendilerini kocalarından ayıran ve denize açılmalarına engel olan cinsiyet farkına kızarlar. Nimet’in babası balıkçı olduğu için kürek çekebileceğini, böylelikle gemiye kabul edilebileceğini, her zaman Nuh’un yanında olabileceğini söyleyerek kocasını ikna etmeye çalışır. Gemide kadının ne işi olur diyerek kızan Nuh’a karısının tepkisi sert olur.

“Erkek değil misiniz? Dünyada kendinizden başka kabadayı yok sanırsınız. Ben tehlikede olsam sen nasıl yardıma koşarsan, sen tehlikede olduğun zaman da ben korku nedir tanımam. Dağ başındaki kulelerimizin mazgallarının ortasında gece gündüz tehlikede değil miyiz sanki? Ben bu yaşımda beş baskın gördüm ilkinde annemin

ateşlediği piştovları iki elimle doldurmaya yetişemiyordum. Kızgın namlular ellerimi yakıyordu.”(s.103)

Bu çıkışıyla kocasını ikna eder. Ancak Suna,Musa’yı bir türlü kandıramaz. Onun da babası avcı olduğu için zaman zaman ava çıkardı. Genç avcı kadın çabalasa da kocası yarın öbür gün karnın şişerse ne yaparız diye gelmesine engel olur. İzin çıkmayınca bu işi halletmek kendisine düşer. Gemiye tayfaların kaydını tutan Eğribozlu Murat’ın yanına kılık değiştirerek gidip Musa’nın kardeşi olduğunu,gemide tayfalık etmek istediğini, ama kendisinin izin vermediğini söyler. Murat’la anlaşır. Gemiye gizliden biner, karadan epey uzaklaşınca ortaya çıkar. Kocasının kızacağını düşünerek önce korkar. Sonra uğrunda ölümü göze alan bu kadına kollarını açar, Mehmet kardeşim diyerek sarılır.

Bu gözü pek kadınlar çatışmalarda gülle ve kurşun havalarda uçuşurken kocalarıyla omuz omuza savaşırlar. Turgut Reis’in ele geçirdiği yük gemisiyle Madalyat körfezine gönderilir. Suna uzun zamandır karnında ur var diye dolaşırken bebeği doğduğunda kamaraya alınır.

Çakır Ayşe

Deniz Gurbetçileri’nde bazı roman kişilerini yazar, okuyucuya başlık altında takdim eder. Çakır Ayşe’de bunlardan birisidir. Onun hikâyesi romanın içinde kurgudan bağımsızmış gibi görünür. Kocası Balıkçı Hamza, Ateşoğlu’na gizli sığın yerini gösteren Salih Reis’in yeğenidir. Yaşamının son dönemlerinde yolu bu emekçi denizcilerle yeniden keşişecektir. Onlara analık yapacaktır.

Çakır Ayşe Hisarönü’nün Mezgit köyündendir. Ege mavisi gözleri olduğu için ona Çakır denilir. Ele avuca sığmaz, laf dinlemez afacan bir çocuktur. Altın sarısı saçlarıyla güzelliğinin sıcaklığı yaramazlığının ve hızının gölgesinde kalır. On üç yaşlarına gelince denize girmek için sarp, uzun bir yolu kat eder. Bir gün sıcaktan bunalıp denize girmek için bu yolu uzun bir süre yürür. Balıkçı Hamza’nın deniz kıyısında olduğunu görünce gitmesini bekler. Ayşe’yi görünce hayran olan genç balıkçı Merhaba diyerek onunla muhabbet etmek ister. Uzun bir süre konuşunca Ayşe asıl merak ettiği soruyu evli olup olmadığını sorar. Hamza evli olduğunu söyleyip “Ateş gibi denizkızı gözleri çakır mı çakır ama kimi yol zümrüt yeşiline çalar, saçları altın sarısı hele karanlık odaya girsin, odayı apaydın eder.” (s.84) sözleriyle birebir Ayşe’yi tarif eder.

Genç balıkçı, sevdiği kızı baştan çıkarmak için masal ögelerinden sık sık faydalanır. Birbirlerine gönül bağıyla bağlanan çift birlikte kaçmaya karar verirler. Ayşe, onu ertesi günü gelip tarif ettiği yerden kaçırmasını söyler. Bekler ama sevdiği adam hayal ettiği gibi gelmez. Kafasında soru işaretleri ve derin bir üzüntüyle eve döner. Annesine balıkçıdan bahseder. Annesinin şaşkınlığı ve küçümsemesi onu fena halde sinirlendirir. Daha sonra merakına yenik düşer. Atına bindiği gibi dörtnala Hamza'nın yanına gider. Genç adamın ata binip yanına gelmek üzere olduğunu görünce hayal kırıklığı yerini sevince bırakır. Evlenirler ama üç yıl sonra denizden dönen Hamza kapı eşiğinde fenalaşır ve yaşamını yitirir. Karnındaki bebeğini de üzüntüden kaybeder. Yaşamının bundan sonraki kısmını kocasından kendisine emanet kalan Salih Reis'e büyük bir merhametle ilgilenerek geçirir. Aradan geçen yıllarla yaşlılığın da etkisiyle gözlerini de kaybeder. Bir gün zorla hastaneye götürülen ihtiyar reisin dönüp dönmediğini kontrol etmek için kulübeye gider. Orada son nefesini verir.

Çakır Ayşe diğer roman kişilerinden farklıdır. Çünkü Halikarnas Balıkçısı'nın deniz insanlarına karşı tuttuğu iyimser tavır, Ayşe için söz konusu değildir. Onunla ilgili fiziksel ve duygusal durum tasvirlerinde ilginç benzetmeler yapar.

“Çakır Ayşe'nin dişiliği alabildiğine boşandı. Artık kuzusu Balık Hamza vardı. Hamza'yı yutmak için büyük bir Afrika yılanı(Boa Kosrikor) gibi onu dolam dolam sarıyordu.”(s.85)

“Ayşe var mısın, seni kaçıracağım? dedi Şeytan kız gözlerini hayretle açtı”(s.85)

“...Hamza'yla oynadığı uysal kadın maskesini bir yana fırlattı.”(s.88)

Ayşe'ye olan tavırlı yaklaşımı, ezber bozan cinstendir. Çünkü Ayşe de bir deniz insanıyla evlidir. Palamut bükünden geçen emekçi denizcilere de analık yapar. Buna rağmen Halikarnas Balıkçısı'nın taraflı yaklaşımından kurtulamamış bir roman kişisidir.

Cennet

*Deniz Gurbetçileri'*nde Cennet, balıkçı Tokmakçı Sert Süleyman'ın kızıdır. Oldukça uysal, her denilene riayet eden bir çocuktur. Çavdarlı köyünde evleri diğer köy evlerine çok uzak olduğu için hiç arkadaşı yoktur. Eşekler, koyunlar, çiçekler ve kuşlarla arkadaşlık eder. Cennet'in yalnızlığından bahsederken yazar okuyucuya küçük bir uyarıda bulunur.

“Ama sakın ha! O, püf denilince beli kırılabilir bir çıtkırıldım sanılmasın. O, küçük yaşta bile hele orağı eline almasın bir. İki güçlü erkeğin biçebileceği ot elindeki orağın güneşte birkaç çakışıyla yere serili verilirdi. Çok köylüsü eşeği yüklerken, Cennet’in kuş tüyüymüş gibi kaldırdığı yükü, eşeğe ancak ıhlaya ıhlaya sarabilirdi.”(s.196)

Bu kadar dirayetli olan bu köylü kızını iş gönül işi olunca tüm gücünü, iradesini kaybeder. Evinin bahçesinde davar çalmaya çalışan İmdat’la göz göze geldiklerinde koşulsuz sualsiz peşinden dağlara gider. Adam yaraladığı için kanunlardan kaçan bu genç adamla evlenir. Ardından köyüne tekrar döner. Annesi ve köy ahalisi durumunu kabullenir. Çocuğu olur. Kocasının yaraladığı adamın babası Dümberekoğlu Hacı Haşim peşini bırakmaz. Cennet sorguya alınır. İmdat’ın yerini söylemesi için dayak yer ama yine de konuşmaz. O uysal kız adeta yırtıcı bir aslana döner. Aradan geçen yıllar İmdat’ı unutturmaz. Jandarmaların dağlarda onu arayacağını, bulunca da vurulacağını öğrenir. Hiç düşünmeden çocuğunu annesine bırakır, kocasını bulmak için dağlara koşar. Ama gücü onu da kendisini kurtarmaya yetmez. Vurularak beraber can verirler Mezarları da yaşadıkları mağaranın eteğine yapılırlar. Oradan geçenler onlara “Destur İmdat Efe ve Cennet Bacı!”(s.212)diye seslenir. Bu iki âşık öldükten sonra da yöre halkı tarafından unutulmaz. Adlarına türküler yakılır.

Cennet’in hikâyesi diğer roman kişilerinkinden farklıdır. Bu iki gencin yaşamı daha çok halk hikâyelerindekarşılaşılanlara benzer. Balıkçı bu iki âşığı mezarlarında kavuşturmuştur. Bu buluşma halk edebiyatında üzerinde saha çalışmaları yapılan halk hikâyelerinde karşılaşılabilen cinstendir.

3.2.2.1.1.3. Varlıklı bencil kadın tipi

Polenza Kontesası Dona İnez

Uluç Reis’te Türk denizcilere tuzak kuran Don Estaban de Lago’nun kadırgasında bulunan İspanyol bir asilzadedir. Saray züppelerinden bıkmış macera peşinde koşan çapkın bir sinyoradır. Cinsel açlığı fazla, şuh bir kadındır. Estaban ile Uluç Ali arasında yaşanan vuruşmalar, dökülen kanlar umurunda olmaz. Onun tek düşündüğü dövüşen güçlü, kuvvetli korsanlardır. Hatta içten içe bir Türk denizci tarafından sahip olunmak ister.

“Ah, şunların birinin kölesi olsaydı da şöyle ağız tadıyla ‘şak şuk’ diye birkaç tokat yiyerek alaşağı edilseydi ve bütün o güçlü kadınlığına layık bir erkeğe rastlasaydı! Kendisine köpek gibi yalvarılmasından ayaklarının öpülmesinden ve saçlarıyla gözlerinin karanlığının methedilmesinden bıkmıştı artık.”(s.298)

Senyoritanın bahsettiği erkek güçlü Türk korsanlarıdır. Romadaki yabancı uyruklu kadınların Türk korsanları için yanıp tutuşması, onlardan gebe kalmak istemeleri de ilginç bir detaydır.

3.2.2.1.1.4. Düşmüş kadın tipi

Aganta Burina Burinata'da bu tip oldukça siliktir. Delikanlılık çağında Mahmut'un cinsellikle tanışma hikâyesi anlatılınca yazar kısaca düşkün kadın tasviri yapar.

“Izgarada pişirilmiş uskumru balıkları olur. Gözleri bulanmış ve balgamlaşmış gibi ağarır. İşte bir gözü öyle bulanmış ve yumurta kadar yuvasından fırlamış iri yarı yaşlıca bir kadın önümde duruyordu.”(s.115)

Bu kadın Mahmut'un cinsel tatminini sağlar sonra da ortadan kaybolur. Başka özellikleri belirtilmemiş, adı yok sadece şivesinden Rum olduğunu anlaşılr.

Zizi- Veda

Ötelerin Çocukları'nda kötü yola düşen kadın tipi özellikleri Zizi ve Veda kişilerinde görülebilir. Zizi, Beyoğlunda çalışan meşhur bir güzeldir. Yabancılar arasında da adı lüks tavuk anlamına gelen Poule de lux olarak bilinir. Dış görüntüsü oldukça cazibelidir. Sarı saçlı küçük burun ve dudaklı çekik gözlü, uzun bacaklı güzel bir kadındır. Kodamanlara bir süre sevgililik yaparak gelirini katlar. Çantasını doldurur, işi bitince de def eder. Köpeğinin çişini Haşmet Bey'e yaptıramayınca araları bozular ayrılırlar.

Diğer düşmüş kadın ise Veda'dır. Romanda geçen tek eğlence yeri, Kristal Bar'ın çalışanıdır. Aslında o bir Türk kızdır. O zamanlar Türk kızlarının barda çalışması yasaktır. Bu yüzden işe gelirken yolda üstünü gizli gizli değiştirir. Şapka, eldiven takıp tanınmamaya çalışır. Kristal Bar'a neredeyse tüm müşteriler onun için gelir. Bu yüzden tehlikeli olmasına rağmen orada çalışmasına izin verilir. Bara gelen denizci Davut,Veda'yı görünce büyülenir. Davut'un masum bakışı bar kızını da etkiler. Ona âşık olan genç denizci evlenme teklifinde bulunmayı düşünür ama bir türlü fırsat bulamaz. Bir araya gelebildikleri bir gece, sevdiği kadını para sıkıntısı çektiği, ev sahibi tarafından sıkıştırıldığı için çok bunalmış görür. Ondaki bu garip sessizliği Davut sezer ancak konuşup dertleşecek fırsatı bulamaz. Tekrar döndüğünde ise artık çok geçtir. Yaşadıklarına dayanamayan Veda kendini evinin balkonundan boşluğa bırakır ve ölür.

Madamigella Maria

Turgut Reis romanında Madamigella Maria, düşmüş kadın tipi özelliklerini taşır. Şövalye Renato'nun metresidir. Sen Jan şövalyelerinin şövalye olabilmeleri için ön koşul, evlenmemeleridir. Bunun altında şövalyelerin tarikata bağışladıkları mülklerin bölünmesini istememeleri yatar. Bu yüzden genç Maria ile evlenmez onunla gönül eğlendirir. Onun için metres unvanı bile saygınlık ifade eder. Daha önce genelevde çalışmış olduğunu şövalyeden gizler. Turgut, Sen Jan gemisini zapt edince şövalye yaralanır. Forsalar arasında olan kürek mahkûmu Graffiacan onu tanır. Genç Maria genelevde çalışırken denizcilerin parasını çaldığı için hapisaneyeye girer. Graffiacan, o dönem hapisanede gardiyanlık yapar. Nöbetçi olduğu bir akşam adamı baştan çıkarır, sarhoş eder ve ardından hapisaneden firar eder. Bu yüzden kürek mahkûmluğu cezası alır. Kadını karşısında görünce kendini tutamaz, yaşadıklarının acısını çıkarmak için üstüne yürür. Maria dişiliğini kullanarak Escarmuccio adındaki başka bir mahkûmu kandırır. Graffiacan'ı öldürürse kendisiyle birlikte olacağını söyler. Amacı şövalye iyileşmeden geçmişi ile ilgili delilleri yok etmektir. Escarmuccio geçmişini bilen forsayı öldürünce kadın çılgık atarak herkesi başına toplar. Böylelikle sorunlarından tereyağından kıl çeker gibi kolayca kurtulur. Turgut Reis özel meseleler bizi ilgilendirmez deyip olayın üstünü kapatır.

Zehra

Deniz Gurbetçileri'nde düşmüş kadın tipi özelliklerini apaçık taşıyan bir roman kişisi yoktur. Küçük Aliş'in dedesi Süleyman Reis'i baştan çıkararak şehvet düşkününü bir kadın olduğu için Zehra kişisi, bu başlık altında değerlendirilecektir. Diğer adı Zırtlan'dır. Yani Sırtlan Zehra. Süleyman Kaptan çok yakışıklı bir denizcidir. Sırtlan Zehra bu denizciyi kafasına takar ve elde etmek için her şeyi yapar. Genç ve güzel bir kadın değildir. Uzun boylu, kara gözlü; işveli cilvelidir. Şehvet düşkünlüğünü yazar, "Kurt ete, Zırtlan Zehra sevişe doymak bilmezdi." (s.39)cümlesiyle ifade eder. Zehra denizciyi neredeyse her yerde takip eder; gölge gibi peşini bırakmaz. Kaptanın kızması, öfkelenmesi, terslemesi işe yaramaz. Kadın ne

yaparsa yapsın vazgeçmez. Sefer dönüşü tarlada ekinleri biçen Süleyman Reis'i kısıtırır. Zehra sonunda amacına ulaşır. Mahallenin dedikoducu kadınlarından olan bitenleri öğrenen denizcinin karısı Kara Hacer, Zehra'yı döver, evini darmadağın eder.

Arap Selma

Bulamaç romanında Arap Selma, olay örgüsünü destekleyici küçük yan roldeki roman kişisidir. Romanın muhtevasıyla doğrudan bir ilişkisi yoktur. Taşdığı vasıflar dolayısıyla düşmüş kadın olarak kategorize edilir. Suriyelidir. Hafif meşrep olan bu kadın, işve ve cilve ile erkekleri etkileyerek para kazanmaya çalışır. Ticaret için gelen esnaf ve zengin adamların gözünü boyamaya çalışır. İçki ve eğlencenin etkisiyle sarhoş olanları hususi odalarına götüren kadınlarla aynı ortamda bulunur ve aynı işi yapar.

3.2.2.1.1.5. İdealist genç kadın tipi

Hatçe

Uluç Reis'te Hatçe on beş yaşında Cezayir'deki diğer genç kızlar gibi Uluç Ali'ye âşıktır. Çok güzel, boylu poslu bir kadındır. Genç korsana olan sevgisi o kadar çoktur ki annesine her fırsatta Ali'yle evleneceğini o olmazsa kimseye varmayacağını söyler. Onun asıl istediği içinde yanıp tutuşan analık özlemidir.

“Tohumunun bana geçmesini istiyorum ve istiyorum ki ta içimde onun tohumundan olma çocuğunu geliştireyim dünyaya doğurayım, o çocuğu memelerimle besleyeyim.”(s.258)

Analığını yaşamak için Uluç Ali'yi kendi seçer. Kara Hatçe'nin sevgisi genç korsanı da etkiler ve evlenmeye karar verirler. Düğün yapılacağı gün ortadan kaybolur. İlk eşi Zehra'nın gündüz korsan gece eş olduğunu, cesaretini, Ali'yle omuz omuza savaşıp can verdiğini duyar. Kendisi de cesaretini kanıtlamaya, birlikte savaşarak kendini ispata çalışır. Sonunda bunu başarır. Kafasında idealize ettiği kadın çerçevesine girmek için sevdiği adamın gemisine tayfa olarak yazılır. Bir erkek gibi kılıç sallar hatta onu korur. Bu uğurda yaralanır. Ali erkek kılığında olan Hatçe'yi tanır. Seferden Cezayir'e dönünce evlenirler. Hasretini çektiği analık duygusunu iki çocukla taçlandırır. Ancak nerede ve nasıl öldüğü romanda belirtilmez. Romanda bunu yazar okuyucuyla paylaşmaz. Satır aralarından çıkarım yaparak bu bilgiye ulaşılır.

Martı

Bulamaç romanında Martı, Gerenkuyu gibi cennet bir kasabada yaşayan çiftçinin tek kızıdır. Hayata bakışı ile kendisini donanımlı yetiştiren okumuş genç bir kız örneği sergiler. Okumayı sever, kana kana su içer gibi durmadan kitap okuyarak bilgi sınırlarını zorlar. Bildiklerinin esiri olmadan öğrendiği her yeni şeyi mantık çerçevesinde kullanarak kendini geliştirir. Eğitimindeki en büyük katkıyı Asım Kaptan verir. Yabancı dil öğrenir. Botanikle ilgili ne varsa bitki isimlerinin etimolojisine kadar bilir. Edebiyata da meraklıdır. Karaincir denilen yerin güzelliğini anlatırken Strinberg'in Fransızcaya çevrilmiş oyunundan betimlemeler yapar. Kendini yetiştirme konusundaki başarısını evlenme sürecinde gösteremez. Martı münasip biriyle evlenirse babasının mutlu olacağını bildiği için Bodrum'a iş için gelen kendisiyle görgü ve anlayış bakımından taban tabana zıt özellikler taşıyan Haşmet Karaoğuz'la evlenir.

Evlilik kararını ideallerine kavuşan eğitilmiş bir genç kız gibi doğru yanlış hesaplaması yapmadan verir. Bu duygusal seçiminin bedeli Martı için ağır olur. Suni yaşamlara ve arkadaşlıklara, para endeksli biçilen değerlere, şık elbiselerle cehaletleri örtülmeye çalışılmış ikiyüzlü insanlara daha fazla dayanamaz. Kocasını terk ederek memleketine döner. O da, Handan gibi güzelliğinin kurbanı olur. Çünkü eğitilmiş, görgülü olduğu için değil sadece çok güzel olduğu için Haşmet Bey tarafından eş olarak seçilir.

3.2.2.1.1.6. Çaresiz genç kadın tipi

Zehra

Aganta Burina Burinata'da bu tipin en belirgin kişisi Deli Zehra'dır. Zehra gelin olacağı gece kocasından dayak yer. Ardından da delirir. Köyün adetleri gereği delirenler dağlarda serbest bırakılır. Bu yüzden o geceden sonra dere tepe gezer. Arada bir çığlık atar; gözlerinden sesine akan acı çığılığıyla her yeri inletir. Dağ taş dolaşır zaman zaman denizcilerle karşılaşır ortadan kaybolur. Dekoratif bir kişi olarak görülse de hikâyesiyle çaresiz bir kadını temsil eder.

Afife Hanım

Ötelerin Çocukları'nda Afife Hanım'ın evlenme şekliyle Aganta Burina Burinata'daki Deli Zehra'nın yaşadıkları neredeyse aynıdır. Afife Hanım kırk yaşında evde çürüme korkusu yüzünden Apak Efendi ile evlenir. Çok iri yarı bir kadın olduğu için bu yaşına kadar isteyeni olmaz. Bunun için bekâreti ile ilgili dedikodular bile yapılır. Apak Efendi düğün öncesi arkadaşlarıyla yaptığı eğlencede içkiyi fazla kaçıır. Arkadaşlarının gece boyunca boyu posu ile ilgili dalga geçmelerini hazmedemez hışımla gerdek odasına girip gelini döverek öfkesini kusar, intikamını alır. Afife Hanım, Elif'in Şefik Ulvi Bey'den gelen mektubunu okuyan sırrını saklayan kişidir. Bir tartışma sonrasında dayanamayıp evlenirken annesinin çeyizinde kocası isterse dövsün diye koyduğu sopalarda birini, Apak Efendi'nin kafasına hakkım kalmasın diyerek indirir.

Emine

Turgut Reis romanında Emine, yaşadıklarıyla çaresiz bir kadın örneği sergiler. Sen Jan şövalyeleri koyun, sığır çalmak için bir gece yarısı aniden Emine'nin evine gelirler. Hava sıcak olduğundan kapılar açıktır. Bu yüzden düşman kolaylıkla içeri girer. Yatakta uyuyan kocasının başına baltayla vururlar. Bebeği Turgutça, çıkan sesler yüzünden ağlayınca onu da öldürmek isterler. Emine yaralı bir aslan gibi üstlerine atlayıp çocuğunu kurtarmaya çalışır. Şövalyeler bir yandan anneyi bir yandan da oğlunu öldürmek için saldırırlar. Çığlıklarını duyup da başına üşüşen köy ahalisi onu ölmüş adamın üstünden boğazını elinden ayıramazlar. Çocuğunun ölümünden sonra aklını yarı kaybeder, ara ara da Turgutçam diye bağırır. Köye gelen Kör Ali onun bu çaresizliğine acır, yaralı kadınla evlenir. Kör Ali ölünceye kadar ona bakar, yoldaşlık yapar.

Angeliki

Turgut Reis romanındaki bir diğer kaderi kara, çaresiz genç kız Angeliki'dir. Kumral saçlı, kara gözlü bir Rum güzelidir. Sarı Hamdi'yi denizin kıyısında yaralı halde bulur. Hizmetçisi Klio ile birlikte onu bir mağaraya taşır. Genç korsana orada çocuk gibi bakar, yaralarını sarar. Hamdi her geçen gün iyileşir kız da fırsat buldukça yanına kaçar. Delikanlıyı denizden gelen bir hediyeymiş gibi sahiplenir. Çok talibi olduğu halde babası kimseleri layık görmediği için kızını

vermez. Ama bu güzel, gönlünü elleriyle hayat verdiği adama kaptırır. Babası da bir korsandır. Bazen günlerce sefere çıkmak zorunda olduğu zamanlar olur. Babasının yine evde olmadığı bir anı fırsat bilen Angeliki, Hamdi'yle sahile gidip otururlar. Zamanın nasıl geçtiğinden bihaber uykuya dalarlar. Kızının eve gelmediğini gören babası Paho, onu adamlarıyla aramaya çıkar. Gözlerini açtığında babasını karşısında gören kız yalvarsa da sesini kimseye duyuramaz. Babasının adamlarından biri sevdiği adamı sırtından vurur. Angeliki onun öldüğünü sanıp günlerce hareketsiz aç, susuz yatar. Sonunda da kederinden son nefesini verir.

Zehra

Turgut Reis'te, Zehra da İspanyolların zulmüne uğramış zavallı bir Müslüman Türk'tür. Limana yaklaşan iki düşman gemiden yüzlerce sarhoş asker yaşadıkları köyü basar. Kocasını Ali'le evi kilitleyip askerlere ateş ederler.

Zehra oldukça cesur ve soğukkanlı bir kadındır. Kocasıyla piştovaları doldurup ateş edince beşikteki bebeğini, kanlar içinde yatarken bulur. Ama hiçbir duygu emaresi göstermeden ateş etmeye devam eder. Kocasını da ölür. Kalan son kurşunu başına sıkmak için ayırır ama o sırada bayılır ve ölmüş çocuğunun üstüne yığılır. Gözünü bir ara açtığında yerlerde sürüklendiğini görür. Kendine geldiğinde ise kendini bir geminin ambarında etrafında bir sürü sarhoş askerle bulur. Dans etmesini isteyen askerleri geri çevirmez fakat o sırada da ne yapabileceğini düşünür. Yazarın birçok yerde söylediği gibi amacı kendini pahalıya satmaktır. Yani zaten ölecektir ama eli boş olarak gitmek istemez. Odaya giren başka bir asker de ondan ateş dansı yapmasını ister. Genç kadını soyarlar. Bacaklarının arasına kayıt koyarlar. Zehra artık ne yapacağını bilir. Genç kadın dans ederek onları ölme hazırlar. Hızlıca cephaneliğin içine koşar, gemiyi havaya uçurur. Böylece evladının ve eşinin intikamını alarak ölüme gider.

Kara Hacer

*Deniz Gurbetçileri'*nde Ateşoğlu tayfasından küçük Aliş'in ninesi Kara Hacer, hem kocasını hem oğlunu hem de torununu denize kurban vermiş acılı bir kadındır. Süleyman Kaptan, ölmeden önce onu aynı mahallede yaşadığı kadınlardan Zehra ile aldatır. Bunu öğrenen Hacer kadın önce kocasını elinden alan kadına haddini bildirir ardından da kocasını ararken ölüm haberini alır. Zavallı kadın

yaşadıklarının ağırlığını kaldıramaz aklını oynatır. Kendisini aldattığı kadınla denizi karıştırır. Hem kadına hem de denize küfürler savurur. Artık kocasının da oğlunun da gidip başında dua okuyabileceği bir mezarı yoktur. Bir avuç toprakla bile teselli olamaz. Bu yüzden torunu Aliş'i deniz konusunda sık sık uyarır onu soğutmaya çalışır. Bağırışları, denizi lanetlemesi işe yaramaz. Torunu Aliş'in bağrında yanan deniz aşkı sönmez. Ateşoğlu'nun Hacer nineyi ikna etmesiyle gözleri artık küçük çocuğun denizden dönmesini bekler. Aliş'i emanet verdiği kayık dinamitle patlatılınca torununu da kaybeder. Acısından gözü dönen zavallı kadın tuzağı kuran Karakulak'ı kahvede yakalar ve bıçaklayarak öldürür. Aynı anda yaşadıklarına daha fazla dayanamayan çaresiz kadın da ölür.

Feryaz

Bulamaç romanında zengin bir aile tarafından Harp Yetimhanesinden evlatlık alınan şehit evladıdır. Savaşta yaşamlarını yitirmiş olanların çocuklarını koruma altına almak için evlat edinen aile, ona halayık yani cariye, köle olarak kullanmak üzere büyütülmüştür. Aileye yıllarca hizmet eder. Büyüyüp serpilince evin küçük oğlunun dikkatini çeker. Çapkın küçük bey, tatlı aşk sözleriyle genç kızı kandırıp gebe bırakır. Mirastan men edileceği tehdidiyle korkutulunca Feryaz'dan vazgeçer. Zavallı kız on altın karşılığında evlenmesi için kör bir dilenciye satılır. Karnındaki bebeği üzüntüden düşürür. Bebeğinin cesedini bile evlendiği dilenci kocası, eczaneye bir sıvı içinde sergilenmek üzere satar. Feryaz, yaşamıyla çaresiz bir kadını temsil eder.

3.2.2.1.1.7. Yüzeysel genç kız tipi

Fatma- Ayşe

Ötelerin Çocukları'nda Elif'in ablaları Fatma ve Ayşe bu tipin özelliklerini taşıyan roman kişileridir. Genç kızken Kısmet Taşına çıkıp kendileriyle evlenecek adamı beklerler. Yaşları ilerleyince umutları da söner. Kendi kabuklarına çekilir, yalnızlıkla boğuşurlar. Olup bitenlere müdahil olacak kudreti kaybederler. İrade yoksunu ablalar, küçük dünyalarında ölümü beklerler. Elif hamile olduğunu ilk kez büyük ablası Fatma'ya söyler. Evlilik dışı yaşadığı münasebetten gebe kalan kız kardeşine tepkisi ve şaşkınlığı çok yüzeyseldir. Ölüm rengini gözlerinde taşıyan

Ayşe ve Fatma içten içe Elif'in hayata ve insanlara karşı duruşuna imrenseler de kalıplarından çıkacak gücü ve isteği gösteremezler.

Emilya

Uluç Reis'te Ali'nin son eşidir. İspanyol askeri Don Piyetro'nun kızıdır. Yirmili yaşlarında genç ve güzel bir kadındır. Kılıç Ali Paşa, bu güzel Frenk kızına aralarındaki yaş farkına rağmen vurulur. Uluç Reis ihtiyar yaşına rağmen genç bir delikanlı çevikliğindedir. Tunus fethini gerçekleştirdikten sonra Emilyya'yı babasından ister. Genç kız evlilik teklifine evet deme dışında romanda varlığını hissettirmez. İçine kapanık, itaatkâr bir kızıdır. Evlenirler. Büyük Türk denizcisi karısını Tunus'ta mütevazı bir eve yerleştirip donanmanın başına geçer.

Selime

Turgut Reis'te başkişinin karısı olmasına rağmen yüzeysel bir tiptir. Ok atar, piştov kullanır. Güzelliğinin yanı sıra erkek gibi kendini savunabilmesi ve savaşması Turgut'un dikkatini çeker. Belli bir hareketliliği yoktur. Okuyucu, başkişi ile evlendikten sonra iki kız çocuğu doğurduğunu öğrenir. Kocasının esaret hayatı boyunca, yüreği dağlı yollarını gözlediği şekilde birkaç küçük hareket dokunuşları katar romana. Bunun dışında olaylar içinde sönük ve gizli kalmış bir kişidir. Turgut'a olan aşkı, evliliği, düşünceleri gibi ayrıntılara yer verilmez.

Kezban

*Deniz Gurbetçileri'*nde Cennet'in annesidir. Bir halk hikâyesi gibi anlatılan Cennet ve İmdat'ın yaşamında çok etkin değildir. Ona sert davrandığı için kocasından korkar. Kendisinden yapmasını istediği her şeyi itiraz etmeden yapar. Kocasını çocuğu olmuyor diye büyücülere ihtiyarlara gider. Tavşan burnunda Kızıлтаşı diye bilinen yere götürüp üç gece kırmızı taşa oturmasını söylerler. Çok korkmasına rağmen yine karşı koymaz. Aylar sonra kızını dünyaya getirir. Kızı büyüyüp İmdat' a kaçana kadar yine varlık göstermez. Cennet, ortadan kaybolup günlerce gelmeyince bir annenin yapamayacağı kadar sakin ve yüzeysel davranır. Kızını kaybettikten sonra torunu Selim'i intikam alması konusunda sık sık tembihler. Selim on iki yaşına gelince de hastalanarak yaşamını yitirir.

Nüzhet- Nimet

Bulamaç'ta Nimet ve Nüzhet, başkişi Haşmet Karaoğuz'un kızkardeşi olarak yer alırlar. Olay örgüsündeki hareketleri ve görünüşleri gelişi güzeldir. Sadece Haşmet'i sekreteriyle basan annesine refakat ederler. Bunun dışında bir de Martı'nın kocasıyla tartışmasını, ona çıkışmasını ayıplarlar. Ana hikâyeye üstünkörü yerleştirilmiş bu genç kızların romandaki varlıkları siliktir.

3.2.2.1.1.8. Fettan genç kız tipi

Zehra

Ötelerin Çocukları'nda Elif'in bir diğer ablası Zehra, sert ve acımasızdır. O Ayşe ve Fatma gibi sessiz her şeyi kabullenen biri değildir. Evlenemediği ve mutlu olamadığı için öfkesini karşısındaki insanları ezerek dindirmeye çalışır. Böylelikle hayattan intikamını alır. Kalıpları ve kuralları vardır. Annesinin ölümünden sonra evin reisliğini üstlenir. Diğerleri ona koşulsuz şartsız biat ettiği için hedefinde sürekli Elif vardır. Zehra'ya göre onun başına buyrukluğu, kendilerini yakacaktır. Hamileliğini duyunca karnındaki büyük bir günah olduğunu söyler. Küfürler savurur. Yüreğindeki zehri kardeşini ezerek akıtmaya çalışır.

Ayşetü'l Şakşaki

Uluç Reis'te Ali'yi Cezayir'de teslim edecekleri Emeti kadının komşusudur. Ayşetü'l Şakşaki, düğünlerde eğlencelere katılır. Şişmanca iri yarı iyi bir kadındır. Kulağı deliktir. Nerede ne olur her şeyi duyar ve bilir. Fal bakar. En büyük zaafi kendinden yaşça büyük Tahtabacak Hasan'dır. Tahtabacak sürekli Ayşe kadınla evlenmek istediğini söylese de gönlü olmasına rağmen kendisiyle dalga geçtiğini düşünür; bu yüzden adamı sürekli tersler. Girişken, fettan bir tip olsa da içten içe saf bir kadındır.

Gemiye dönmek için türlü yollar deneyen Ali, geminin kalkacağı zamanı öğrenmek için Ayşe'nin yanına gider. Orada fal baktıran İbni Zekaziki denilen adam da onun herkesten her şeyden haberi olduğunu bildiği için fal bahanesiyle ağzından bilgi almaya çalışır. Ali durumu fark eder adamı takip edip onun, aslında bir ajan olduğunu öğrenir ve bu bilgiyi Kara Yusuf'la paylaşır. Barbaros'un huzura çıkan Ayşe kadın iki gözü iki çeşme ağlar af diler. Paşa samimiyetine inandığı için Ayşe'yi Tahtabacak'la evlenmesi ön koşuluyla affeder.

3.2.2.1.2 Erkek Tipleri

3.2.2.1.2.1. Genç erkek tipi

Aliş

Aganta Burina Burinata'da Murat Dayı'nın oğlu Aliş, küçük yaşlarda yoksulluktan tayfa olur uzunca bir süre ortadan kaybolur. Babası ondan haber alamayınca öldüğünü düşünür. Bir gemide Mahmut'la karşılaşır, birlikte tayfalık yaparlar. Aliş kara saçlı, kara gözlü boylu poslu bir delikanlı; gözüpek bir denizcidir. Yolları Mahmut'un Bodrum'a dönmesiyle ayrılır.

Kuşadalı Hurşit

Uluç Reis'te Kara Yusuf'la beraber korsanlık yapar. Ali'nin sünnetinde Karagöz'ün gelin olmasını oynayan Hurşit'e arkadaşları takılır. O da başından geçen ilginç bir hadiseden bahseder. On dokuz yaşında, Mısır açıklarında Venedik gemileriyle çarpışırken kendini kıyıda yaralı bulur. Ona bir Arap yardım eder. Yedirir, içirir, yaralarını sarar. Önceleri insanlık namına yardım ettiğini düşünür ama sonra olayın iç yüzünü anlar. Onu köle pazarına çıkarıp satmaya çalışır. Kendisine alıcı çıkar. Yaralı olduğu için olaylara karşı koyamaz. Kadın elbiseleri giydirilerek bir odaya konulur. Odada, sokaktan geçerken genç adamı görüp beğenen ve satın alan güzel bir kadın vardır. Hurşit, odadayken kadının kocası aniden geldiği için apar topar dışarıya çıkarılır. Cariyelerin kaldığı odanın penceresinden atlayarak kaçır. Kara Yusuf gemiyi havaya uçurunca o da ölür.

Nuh ve Musa

Romadaki gelişmeler hareketlilik katan Nuh ve Musa, Turgut Reis'in gemisinde tayfalık yaparlar. Her ikisi de gemiye gelmek isteyen eşleri Nimet ve Suna'ya şiddetle karşı çıkar. Nimet, kocası Nuh'u ne yapar ne eder kandırır. Suna ise ne kadar dil de dökse kocasını ikna edemez. Ama sonunda bir Ali Cengiz oyunuyla gemiye girmeyi başarır. Karısını gemide erkek kılığında gören Musa öfkeden kudursa da yanında olmak için bu kadar çok eziyete katlanan kadının sevgisine merhametle bakar onu kucaklar. Her iki denizci de aylarca hanımlarıyla gemide karı koca gibi değil korsan gibi yaşar omuz omuza savaşırlar. Genç, cevval ve korkusuz gençler Turgut Reis'in emrinde tayfa olarak çalışırlar.

Sarı Hamdi

Halikarnaslı Sarı Hamdi Reis, Turgut Reis'in gemisindeki genç korsanlardandır. Şövalye Fidardo'nun gemisi ele geçirilince, esirler başka bir gemiye alınır. Ele geçirilen gemi, Hamdi'ye emanet edilir. Yarım mil mesafeyle Turgut Reis'i arkadan takip eder. Datça ve Sömbeki yarımadalarına yakın bir yerde büyük bir fırtına kopar. Korkunç geçen gecenin ardından takip eden geminin kaybolduğu anlaşılır. Arkadaşlarının öldüğünü düşünen denizciler, ölmüşlerin ruhuna Fatiha okurlar.

Düşündükleri gibi gemi fırtınaya dayanamaz alabora olur. Ancak Sarı Hamdi ve bir denizci arkadaşı harap olmuş teknede günlerce aç, susuz kurtarılmayı beklerler. Birkaç gün geçince Hamdi'nin de tüm itirazlarına rağmen denizci arkadaşı dayanamayıp denizin tuzlu suyunu içer. Aradan birkaç saat geçince bir karavela gördüm diye bağırır. Hayalinin peşinden denize atlar ancak bir daha çıkamaz. Ardından Hamdi de delirmekten korkar. Dalgalar genç denizciyi bir sahilevurur. Ne kadar süre orada baygın olduğunu bilmeden yatar. Gözlerini bir mağarada açar. Angeliki adında bir Rum kızı ona yardım eder. Kendisine bir annenin yavrusuna baktığı gibi hassas davranır. Karnını doyurur, yaralarını sarar. Sahilde dolaştıkları bir vakit birlikte uyuyakalırlar. Uyandıklarında ise Angeliki'nin babası Paho adamlarıyla etraflarını çevirir. Sarı Hamdi, adamları tarafından vurulur. Kız hasta yattığı süre içinde genç korsanı babası iyileştirmeye çalışır. O iyileşir ancak kızı ölür.

Öfkesini dizginleyemeyen acılı baba, Hamdi'yi gemisine forsa olarak aldırır. Acısını onun sırtını kırbaçlayarak hafifletmeye çalışır. Kızının ölümünde kendisinin de payı olduğunu düşündüğü için her şeyini Hamdi'ye bıraktığını söyleyerek bir Türk korsan gemisine saldırır. Düşman olmamalarına rağmen gemiye saldırması bile bile ölüme gitmesi demektir. Bu gemi Turgut Reis'indir. Gemi zapt edilince genç korsan da kurtulur. Turgut Reis Paho'nun yaşadıklarını öğrenince iki denizcinin arasını düzeltir; bundan sonra ikisi de onun emrinde çalışır. Bir müddet gemide korsan avına çıkarlar. Daha sonra İspanya'nın Müslüman köylerinden birinde Paho kızı Angeliki'ye çok benzeyen Hamra'yı görür. Gözlerine inanamaz. Sarı Hamdi'ye kızıdan bahsedip onu Endülüslü kızın yanına götürür. Genç adam şaşkınlık içinde bir an Angeliki'yi karşısında gördüğünü sanır. Nikâhlanırlar. Hamra'nın tek şartı annesine ve ablalarına kıyan Engizisyon Mahkemesi üyesi Arşivek'i

öldürmektir. Çaresiz sevdiği kız için her türlü fedakârlığı yapar. Ön koşullarına sabırla biat eder. Aradan geçen süreyle sabrı da tükenir. Paho ile Turgut Reis'ten izin alarak İspanya'da karış karış onu arar. Sonunda Palma Adası'nda Arşivek'le umudu tükenmiş bir şekilde onu bulur. Turgut Reis'in Arşivek'i astırmasıyla karısına kavuşur.

İmdat

*Deniz Gurbetçileri'*nde İmdat, Bozburun körfezinde yaşar. Küçük yaşlarda anne ve babasını kaybeder. Onu nalbantlık yapan amcası himaye eder. Saraçlıkta yetenekli olduğu için amcası onu bu alanda yetiştirir. Bir gün Muğla'ya giden bir yabancıнын eyerini onarma işi ona düşer. Eyerin güzelliği, işçiliği onu çok etkiler. On dokuz yaşında amcasını kaybeder. Onun yerine nalbantlığa devam eder. Bir gün onunla aynı yaşlarda olan köyün ağası Dümbelekoğlu Haşim Ağa'nın oğlu Muhsin kırsağı için eyer diktirmek ister. İmdat özenle günler süren bir çabayla güzel bir eğer diker. Muhsin eyeri alır, ama ücretini sonra verme vaadiyle oradan ayrılır. Aradan aylar geçmesine rağmen parasını ödemez. Köy kahvesinde karşılaştığı Muhsin çok sarhoş olduğu için selam vermeme bahanesiyle kavga çıkarır. İmdat'ı bıçakla yaralar. Bunun üzerine kadiya gidip şikâyetçi olur. Suçlunun babası güçlü bir adam olunca kendini mahkemede bulur. Muhsin'i öldürme kastı suçundan üç yıl hapis cezası alır. İçerideyken kendisine iftira atanlara olan kını her geçen gün bilenir. Hapisten çıkınca ne iş bulursa yapıp para biriktirerek bir tüfek satın alır. Muhsin'e tuzak kurarak onu vurur. Adalet uğradığı haksızlıktan sonra inanmadığı için teslim olmaz, dağlara kaçır. Dümbelekoğlu, Öksüz İmdat'ı öldürtmek için çok çabalayıp avuç dolusu paralar harcansa da başaramaz. Eşkıya gibi dağlarda dolandır ama adam öldüremez. Karnını doyurmak için köylere dadanır, yiyecek çalar. Bir gün yine hırsızlık yapmak için girdiği evlerden birinde Cennet'le göz göze gelir. Hırsızlık yapmadan çıkmak ister ama dayanamaz, kızla konuşur sonra da birlikte kaçarlar.

İmdat, kendisini köy ahalisine sevdirdiği için uzun süre yakalanamaz. Evlenip bir çocuğu olduğu haberi kinini hiç unutmayan Dümbelekoğlu'nun kulağına gidince bu sefer onu öldürtmek için her yolu dener. Öldürüleceği haberini duymasına rağmen karısını, çocuğunu bırakıp kaçmak istemez. Onu yaşadığı mağarada sıkıştırırlar. Yardımına koşan karısı Cennet'le birlikte ölür. Mağaranın eteklerinde

mezarları yapılır. Yaşarken köy halkı tarafından sevilen bu çiftin, öldükten sonra da adlarına türküler yakılır mezarlarına geçenler tarafından çiçekler bırakılır.

Hırsız Selim

Deniz Gurbetçileri'nde yaşamı, aşkları ve ölümleri farklı ve etkileyici anlatılan, öldükten sonra bile yöre halkı tarafından sevmeye devam edilen Cennet ve İmdat'ın oğludur. Onu ninesi Kezban büyütür. Ninesi hasta yatağında, babasının kaması ve biraz da para vererek son nefesini verir. Hayattaki tek yakını ninesini kaybedince köyünü terk eder. Deniz kıyısına ulaşınca yürümekten yorulur ve kıyıdaki kayıklardan birinde uyuyakalır. Ertesi gün uyandığında karşısında öfkeli iki denizci bulur. Küçük çocuğun üstündeki parayı bulunca hırsızlık yaptığını, kaçıp kayığa saklandığını düşündükleri için kızgındırlar. Selim denizcileri hırsızlık yapmadığına, paraları kendisine ölmeden önce ninesinin verdiğiğine, dünyada kimsesiz kaldığını tüm masumluğuyla anlatınca inandırır. Denizcilerden Bekir Dayı onu kayığa yazdırmanın bir yolunu bulup yanına alır. Çocuk da verilen her işe deli gibi koşturur ondan ne istenirse anında yapar böylece kendini hem kayıktakilere sevdirebilir hem de kanıtlar. Zamanla iyi bir sünger avcısı olur. Artık tam bir deniz insanıdır. Onu bulan denizci Bekir Dayı, ağır hastalanınca ölüm döşeğindeyken onu kıyıya atmaya çalışan patronuyla yumruklaşır. İki yıl çalıştığı gemide patronla kavga edip yumruklaşınca hapisliğe girer. Kavgayla arkadaşı Karakaş Murtaza da dâhil olduğu için birlikte iki aylık mahkûmiyetleri bitince haptan çıkarlar.

Patron takımının eziyetlerinden bıktınca küçük bir kayık alıp süngeri tek başlarına avlamaya karar verirler. Paraları yetmediği için dalgıçların kullandıkları birçok malzemeyi alamazlar. Bunun için çıplak dalış yaparlar. Arkadaşı Karakaş, yaşı genç olmadığı için çok derinlere dalamaz. Zorlandığını anlayınca Selim ona yardım etmek ister. Onu sığ yerlere daldırır, kendisi de daha derinlere dalarak en çok süngeri o avlar. Durumu fark eden Karakaş, daha fazla derinliklere iner. Amacı arkadaşının desteği altında ezilmeden ona yardım edebilmektir. Ancak başaramaz, ağzından, burnundan ve kulaklarından kan gelir ve ölür. Selim bir yandan arkadaşının acısıyla başa çıkmaya çalışırken bir yandan da parasızlıktan yeniden çalışabileceği bir patron arar. Sömbeki limanında meyhanelerden birinde Barba Manol adlı bir denizciyle karşılaşır. Karabatak ve Çağanoz'un da aralarında

bulunduğu Ateşoğlu ve tayfasının varlığından haberdar olur. Onlara katılır. Patlamada can verenler arasında Selim de vardır.

Dalgıç Hüseyin

Bulamaç romanındaki Dalgıç Hüseyin, *Ötelerin Çocukları*' ndaki Dalgıç Davut'la aynı kimsedir. Duygulu genç bir deniz insanıdır. Kalbini barda çalışan Zehra'ya kaptırmıştır. Zehra da yine *Ötelerin Çocukları* romanındaki Veda ile aynı kişidir. Ancak Veda ile Dalgıç Davut'la ilgili ayrıntılara daha fazla yer verilmiştir. Dalgıç Hüseyin, sadece ana olayı destekleyen yan kişilerdendir. Genç adam, barda çalışan Zehra'ya öylesine âşık olmuştur ki evlenme teklifi etmeyi bile düşünür. Bara öfkeyle dalan boğa Karaoğlan, ortalığı karıştırınca onların hikâyesi de yarım kalır.

3.2.2.1.2.2. Çaresiz erkek tipi

Nusret Ağa – Kasım Efendi

Aganta Burina Burinata'da Nusret Ağa ve Kasım Efendi çaresiz erkek tipinin en belirgin kişileridir. Halil Usta'nındükkânında sürekli otururlar. Kasım Efendi, emekli gümrük ambar memurudur. Çok konuştuğu için herkes ondan kaçır. Onu dinlemekten bıkmayan yegâne dostu Nusret Ağa'dır. Nusret Ağa ölen dolap beygirinin yerine bir ikincisini alacak parası olmayınca bahçesi kurumasın diye dolap beygirinin yerine kendisi ve karısı çalışmaya başlar. Kimse ayıplamasın diye geceleri gizli gizli çalışır. Çocuğu hastalanınca durmadan hintyağı içerince hastalığı günden güne ağırlaşır sonunda çocuğu son nefesini verir. Bir yıl sonra da evladının acısına daha fazla dayanamayan karısını kaybeder. Koca dünyada tek başına kalan Nusret Ağa dolabı tek başına çevirerek yaşamaya çalışır. Bahçesi kötüleşince yoksulluk yakasına yapışır. Bunun üzerine bahçesini satar. Ardından kendi bahçesinde ırgat gibi çalışır, dolap çevirmeye devam eder. Yaşlanıp tek gözü kör olunca kovulur. Nusret Ağa'nın yaşamında yitip giden üç ayrı hayat sergilenir.

Himmet

*Uluç Reis'te*Kara Yusuf'un mürettebatına katılmış yeni bir korsandır. Asıl adı Musluoğlu Kaşlı Himmet'tir. Yaşadıkları çaresizliğinin göstergesidir. Dalgın dalgın oturduğu bir gün gemiye tükürür. Kural ve kaidelere göre gemiye tükürmek geminin bu bölümü aynı zamanda mescit olarak kullanıldığı için yasaktır. Burada

namaz kılınır. Ceza olarak falakaya yatırılması gerekir ancak Kara Yusuf gönülsüzdür. Falaka hazırlanırken Himmet biran kendisinden bahseder. Aslında genç adam Kaş'ta deniz kenarında bir köyde yaşar. Her yıl uzaktaki bahçesine ailesiyle birlikte mahsul toplamaya gider. Başına kara belaların yağdığı o yıl gebe ve hasta karısını annesine bırakır tek başına gider. Döndüğünde köydeki tüm evleri yakılıp yıkılmış bulur. Havada kokuşmuş ve yanmış insan eti kokusu vardır. Her yer çocuk, kadın, ihtiyar cansız bedenleriyle dolmuştur. Koşarak evine gider kimseyi bulamaz. Karısının ortalıkta çıldırmış bir şekilde dolandığını ve çılgılık attığını duyar. Çaresiz kadın kocasını tanıyamaz. Himmet'in elinden tutup zorla harabe olmuş bir odaya götürür. Odada sırtlarını duvara yaslamış çocuk cesetleri vardır. Zavallı kadın köydeki evlerde un, mercimek ne bulursa çocukların üstüne atıp yemelerini söyler Odanın ortasında kendi oğlunu görür. Ona da yemek yedirmeye çalışır. Çocuğun kımıldadığını gören Himmet, yaşadığını düşünerek bağırıp onu almaya çalışır. Himmet'in parmakları çocuğun çürümüş vücuduna saplanır. Cansız bedeni kurtlarla dolduğu için hareket etmiştir. Çocuğuna ismiyle seslenince karısı onu tanır, ağlayarak sarılır ve kollarında can verir. Çaresizce karısını toprağa gömer. Öç almak için yemin eder. İşte yaşadıkları aklına gelince dayanamayıp tükürmüştür Himmet. Gönüllü olarak da falakaya geçer. Himmet bu seferlik görmezden gelelim uyarılarına itiraz eder. Düşman gemisiyle çatıştıkları bir anda gemiden savrulan keski bir tahta parçası adamın yüreğine saplanarak şehit düşer.

Paho

Turgut Reis romanına acı yaşamıyla zenginlik ve renk katar. Balıkçılıkla geçinen kendi halinde yaşayan yaşlı bir deniz insanıdır. Kızıl kale inşasını yapan şövalyeleri kale inşaatının duvarı çökünce gece kayıkla geçen Osmanlılar tarafından yapıldığını düşünür. Paho Rum olduğu halde kayığıyla Türkleri adaya taşımakla suçlanır. Evine bir sabah üç asker saldırır. Elleri, ayakları bağlanır. Gözlerinin önünde iki oğlunu öldürüp karısının ırzına geçerler. Bu esnada kızı Angeliki yorganın altında olduğu için kurtulur Onu meydanda asacaklarını söyleyerek bağlı bir şekilde evde bırakıp giderler. Paho bu fırsatı kaçırmak istemez. Sürüklenerek odada yanan mangalda ellerini ve bağlı olduğu ipi yakar. Kızını alıp kayığıyla gizlice kaçar. Tenha bir adada kızını gizlice büyütür. Yaşadıklarını unutamaz böylelikle korsanlığa başlar. Aradan yıllar geçer kızını sahilde yabancı bir erkekle uyduğunu

görür. Kim olduğunu anlamaya çalışırken adamlarından biri genç adamı vurur. Öldüğünü düşünen kızı, üzüntüden son nefesini verir. Kızını kaybetmeye dayanamayan Paho, delikanlının yarası iyileşince onu gemisine forsa yapar. Sirtına kırbaç vurarak intikam almaya çalışır. Bir gün Hamdi, kızını sen öldürdün diyerek Paho'yu kendisiyle yüzleştirir. Genç adamı ambara kilitleyip ölüme gitmek için karşılaştığı ilk gemiye saldırır. Yalnız bu sefer çetin cevize denk gelir; çünkü saldırdığı bu gemi Turgut Reis'indir. Reis, gemiyi ele geçince Paho'nun kendisine neden saldırdığını anlamaya çalışır. Yaşlı korsan hayatını, yaşadıklarını anlatıp emrinde çalışmak istediğini söyler. Sonra da Müslüman olur. Sessiz Mehmet adını alır. İspanya kıyılarında Müslüman köylerin birinde Hamra adlı bir kızla tanışır. Kaybettiği Angeliki'ye çok benziyordur. Tanrının kendisine verdiği ikinci bir şans olduğunu düşünen Paho, Hamdi'yi kızın yanına götürür. Genç adamın kıza kavuşmasına yardım eder. Böylece vicdan azabından kurtulur.

Yunus

Deniz Gurbetçiler'inde deniz insanların birçoğu yoksulluk, adaletsizlik kışkacında çaresizce bir yaşam sürer. Yunus güçlü, kuvvetli ve uzun boylu bir denizcidir. Çıkan bir fırtınada direk devrilir bir parçası da onun başına düşer. Aldığı ağır darbe sonucu aklını oynatır. Zararsız bir delidir. Yunus'un kendi kendine uydurduğu yaşamı masal havasındadır. Annesi yunus balığı, babası da orfozdur. Annesini köpek balığı yutunca onu Zehra Bacı adında bir balık emzirir. Süngerci Hasan tarafından da büyütülür. Aslında yunus balığı olduğunu dalmak istediğini sık sık dile getirir. Onun bu sözleri fırsatçı Karakulak'ı harekete geçirir. Zavallı deliye forma giydiren. Dalış yapar ama çok dayanamaz bir süre sonra ölüsü su yüzüne çıkar. Karakulak onu o kadar derine daldırır ki suyun basıncından miğferinin camı parça parça olur.

Ümmet

Deniz Gurbetçiler'inde Karakulak'ın zalimliğinin bir diğer kurbanı Ümmet'tir. Henüz on altı yaşında olmasına rağmen Karakulak'ın zenginlik vaadine kanar. Amacı çok sevdiği ablasının çeyizi için para biriktirmektir. Aslında toy olmasına rağmen iyi bir dalgıçtır. Süngerlerin her çeşidini bilecek kadar bilgilidir. Ama ilk dalışı sırasında vücudu suyun basıncına alıştırmadan çok derinlere indirilir.

Ağızından kan kusar hemen çıkarılır, ölmez ama aynı koşullarda dalış yapmaya daha fazla dayanamaz. Bir gün yine dalıp çıktığında Karakulak'ın övgüsü ve pohpohlamasıyla vücudundaki karıncalanma olduğunu söylemez. Çıktıktan bir süre sonra bilincini kaybeder ve ölür.

Badi Badi Nuri

Bulamaç'taki bu roman kişisi, *Ötelerin Çocukları* adlı romanda da aynı isimle aynı yaşam hikâyesiyle yer alır. O da dalgıçlık yapar. Merhametli, iyi yürekli bir deniz insanıdır. Öyle ki vaktiyle hakkını yemiş alacaklı olduğu bir adamın, hasta evladı için kapı kapı doktor arar. Çaresiz erkek olmasındaki en büyük etken karısıdır. Çok sevdiği karısı Zeynep'in ilgisizliğinden sık sık şikâyet eder. Talihsizlikler daha çocukken yakasına yapışmıştır. Sık sık dayak yiyen zavallı çocuk, evlatlık olduğu evden kovulmuştur. Çocukken yaşamış olduğu sıkıntılar, yoksulluk ve dayak bile onun yaşama sevincini öldürememişken batık bir gemide para bulmak için daldığı sırada, bir kamarada karısı ve sevgilisinin cesediyle karşılaşınca dehşete düşer. Karısının gerçek yüzünü öğrendiği bu dalış onun son dalışı olur.

3.2.2.1.2.3. Olgun erkek tipi

Ethem Reis

Ötelerin Çocukları'nda Ethem Reis, genç dalgıçlarla balığa çıkan tecrübeli bir denizcidir. Sünger avlayarak geçimini sağlar. Evli değildir, evi olduğu halde kayıklarda uyur gecesini gündüzünü denizde geçirir. Suskundur. Çevresindekiler geçmişi ile ilgili bir şey bilmez. Öğrenmek için yanına gelenleri ise tersler. Babayiğit bir adamdır. Vücudu bıçak izleri ve kurşun yaraları ile doludur. Yüreğindeki hüznü göstermemek için çatık kaşlarını ve mühürlü dudaklarını bir zırh gibi kullanır. Yaşadıkları yüreğine ağır gelir dayanamaz Şaban Kaptan'a her şeyi anlatır.

Vaktiyle canından çok sevdiği karısıyla kulübe de yaşarlar. Karısı seferde olduğu bir zaman, başka bir adamla kendisini aldatır. Dedikodular, Ethem Reis'in kulağına kadar gelir. Karısını karşısına alır doğru olup olmadığını sorar. Cevap alamaz ama göğsündeki morlukları görünce kendini kaybeder, boğazını sıkarak öldürür, kaçar. Şaban Kaptan'la denizlere açılır. Güvertedeki yorgun arkadaşlarına gidip dinlenmelerini, dümenin başında olduğunu söyler. Balıkçılar uyanınca geminin kendi haline bırakıldığını fark ederler. Güverteye çıkarlar ama ortalıkta kimsecikler

yoktur. Ethem Reis, sessizce denizin sularına kendini bırakmıştır. Karaya ulaşınca nüfus dairesine ölüm haberi bildirilir. Aldıkları cevap herkesi hayrete düşürür. Ethem Reis'in aslında otuz yıl önce ölmüş olduğunu öğrenirler. Denize bedeniyle birlikte gerçek kimliği ve sırlarıyla da gömülür.

Ateşoğlu

Ötelerin Çocukları'nda Haşmet Bey'in batık paralarını bulmak için denize açılan kaptanlardan biridir. Doksan yaşlarında olmasına rağmen heybetli bir deniz insanıdır. Denizin en derinliklerine dalabilecek kadar iyi ve bilgili bir denizcidir. Hayatının seksen yılını açık denizlerde geçirir. Paralar için çıktığı seferde kopacak olan fırtınayı önceden fark eder ama Haşmet Bey'e dinletemez. Çıkan büyük Provezza fırtınasında denizle ölüm kalım savaşını tek başına verir. Gemiyle bir bütün olur. Dümenin başında dimdik durur, fırtınaya ve hırçın dalgalara kafa tutar. Galip gelir ama kendisi de dümeni başında ölür. Denizine kavuşur.

KaraYusuf

Uluç Reis'te küçük Ali'yi denizin ortasında bulan geminin kaptanıdır. Deneyimli, cevval eski bir denizcidir. Denizdeki ufuklara olan bağlılığı onu korsanlığa iter. Tek sebep bu değildir tabii. Aynı zamanda hem ganimet toplayıp geçimini sağlar hem de kıyılarını, topraklarını düşman korsanlardan korur. Gözünü daldan budaktan esirgemeyen yaşlı kurt, Ali'yi sahiplenir. Gemi bir düşmanla karşılaştığında güvertede saklanması için çocuğu tembihler, ona babalık yapar. Cebiri, trigonometriyi, logaritmayı, gemiciliği, hesap kitap işini Ali'ye o öğretir. Kara Yusuf'un adaleti, vicdanı da kılıcı kadar keskindir. Diyeo de Azueras'ı yaptığı zulümleri anlatır. Allah'ın izniyle öldürür, cesedini denize atar. İnançlı ve iman sahibidir. Savaşmadan tüm mürettebata abdest aldırır, namaz kıldırır. Kıyafetlerinin altına kefen niyetine beyaz içlikler giydirir. Çarpıştığı düşman gemisiyle ölüm kalım savaşında ölüme bile bile gideceğini görmesine rağmen kaçmaz. Şehadet şerbetini içerken de eli boş gitmez. Geminin cephaneliğini havaya uçurarak düşmanı da kendisiyle birlikte Akdeniz'in tuzlu sularına gömer.

Endülüslü

Turgut Reis romanında adı Endülüslü olarak geçer. Bir ikinci ismi yoktur. Turgut Reis'in ilk deniz seferi bir ticaret gemisini şövalyelerden korumak için olmuştur. Ele geçirdikleri geminin forsaları arasında ihtiyar bir Endülüslü de vardır. Vücudu yara bere içindedir. Yaşadıklarını Reis'e anlatır. Endülüslü, kardeşiyle birlikte Bilinsiye' de deniz haritaları ve pusulalar yapar. Aydın, bilgili biridir. Hatta ünlü Portekizli kâşif Vasco Dö Gama Hindistan'a gitmek için onun haritalarını kullanır. İspanyollar yaşadıkları şehri alır. Kardeşine ve kendisine işkence yapılır. Kardeşi daha fazla dayanamaz ölür. Kendisi de Osmanlı korsanlarının baskınıyla kurtulur. Osmanlılar için de haritalar yapar. Portekiz kıyılarında birbirlerini kaybederler, bazıları da ölür.

Endülüslü forsa olarak Rodos'a götürülürken Turgut Reis'le yolları kesişir. Onun emrinde çalışarak ve hizmet ederek yük olmadan yanlarında kalmak ister. Kaptanın sağ kolu olur. Turgut'un yaptırdığı ilk geminin ikinci kaptanı olarak görev yapar. Gecelerce birlikte harita başında çalışırlar. Onun da Turgut'un da en büyük hayali Akdeniz'in efendisi Oruç ve Hızır kardeşlerin yanına gitmektir. Cezayir'e gidenlerin arasında o da vardır. Romanda hayatının sonraki kısmı ve ölümü ile ilgili bilgi verilmez.

Çağanoz İdris

Deniz Gurbetçiler'inde Ateşoğlu ve tayfası sünger avındayken kayığına sığınan dalgıçtır. Canını kurtarmak için gizli gizli kayığa yanaşır. Ufak tefek saç sakalına karışmış bir deniz insanıdır. O da sömürü düzeninin başka bir patronu Göbeklioğlu'ndan kaçır. Karadaki dolandırıcılıklarını denize de taşıyan patronu, kayığına akraba takımından dokuz kişiyi tayfa olarak yazdırıp içlerinde sadece Çağanoz'la birlikte üç kişi dalış yaptırır. Böyle giderse öleceğiz diyen genç bir dalgıcı evire çevire döverler. Çağanoz'u da onları gaza getirmekle başkaldırtmakla suçlarlar. Bu yüzden gece nöbetini tutarken öldürmeye çalışırlar.Ölmek için denize atlar onları atlatıp karaya yüzer. Kıyıdaki çobandan Ateşoğlu'nun kayığının yerini öğrenir ve onlara sığınır. Arkadaşlarını aralarına seve seve kabul ederler. Daha sonra bir akşam yemeğinde kayıktakilere hayatının bir bölümünü anlatır.

Genç bir delikanlıyken arkadaşıyla bir kayık alıp balıkçılık yapar. Tuttuğu balıkları köylere götürüp satarlar. Marmaris, Bodrum, Çanakkale derken Marmara'ya

kadar balık avlamak için dolaşırlar. Daha ötelere Karadeniz'e de geçerler ama elleri boş dönerler çıkan bir kasırgada da kayıkları batar. Yakınlardan geçen bir taka onları görür ve kurtarır. İstanbul'a gider. İstanbul Derince arasında tuzlu sardalye gönderen bir şirkette iş bulur. Deniz motoruyla balık taşır. Motorunu demirlediği bir yerde koca bir tarlada çalışan işçilerin arasında canla başla çalışan kara bir kız dikkatini çeker. Merhabalaşarak Halime kızla tanışır. Çocukluğundan beri tarlalarda ağır işlerde çalışan genç kızın kara gözleri Çağanoz'un gönlünü bağlar. Kimsesi olmayan bu garip kızla evleneceğini tarladaki diğer çalışanlara söyler. Hemen bir hoca bulup nikâhını kıyarlar. Halime'nin keçisini koyununu satıp sandal alırlar. Deniz dolmuşçuluğu yapar. Karısına da Üsküdar'da bir oda kiralar. Gebe olan Halime'nin doğum sırasında durumu ağırlaşır, hastaneye kaldırılır. Karısını da bebeğini de kaybeder. Onları defnedip İstanbul'dan ayrılır. Hayat mücadelesiyle yıllar geçer. Ateşoğlu'nun kayığına adalet için emek hırsızlarından kaçmak için sığınır. Ama o da patlamada yaşamını yitirir.

Süleyman Reis

Deniz Gurbetçiler'inde asıl adı Tokmakçı Sert Süleyman'dır. İsminin önündeki önadın sebebi küçük kayığındaki ağın bir ucunu kıyıya ilişitir diğer ucunu tutarak tokmağıyla su yüzeyine vurup balıkları korkutarak ağa doğru kaçırmaya çalışmasıdır. O da yoksullukla boğuşur. Tuttuğu balıkları ya satar ya da değişik yiyeceklerle takas eder. Bazen de eli boş döner. Çocuğu Cennet doğduktan sonra işleri iyice kötü gitmeye başlar. Karısının Çavdarlı'daki köyüne gitmeye, tarla ekip biçmeye karar verir. Kayığını satıp göç ederler. Bu deniz insanı tarlayla boğuşur ama bir türlü beceremez.Öküzlere olanca sesiyle 'Orsaalabanda!' Diye bağırır. Sonra hafif hafif güler, 'Ne günlere kaldık!' derdi.(s.194)bu cümle deniz insanının karayla çaresizce mücadelesinin bir kanıtıdır. Böyle yaşamaya birkaç yıl dayanabilir sonra hastalanarak ölür son nefesinde son sözleri yine deniz, dalga, orsa, orsa! olur.

Ethem Reis

Bulamaç romanı ve *Ötelerin Çocukları* romanında hikâyesi anlatılan Ethem Reis aynı kimselerdir. Dalgıçlara sünger kılavuzluğu yapar. Bütün deniz insanları tarafından sevilir ancak konuşkan olmaması, geçmişi ile ilgili bilinmezliklerin olmasıyla dikkati çeker. Başka bir denizci arkadaşı Şaban Reis'e karısını kendisini

başka bir erkekle aldattığı için öldürdüğünü itiraf eder. Batık gemideki paralarını bulmak için Haşmet Bey, sünger avcılığı yapan Ethem Reis ve ekibiyle anlaşır. Badi Badi Nuri ve Sadık denizde boğulunca kendisinin de romandaki varlığı sona erer. Ötelerin Çocukları romanında Ethem Reis’le ilgili daha ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir.

Kara Mahmut

Bulamaç’ta Kara Mahmut’un üç yaşındaki halinden ihtiyar bir adama dönüşene kadar varlığı devam eder. Üç yaşında babasını, toprağı sürecektir hayvanlara bakacak yaşa geldiğinde ise annesini kaybeder. Ona, Cura adında bir çingene kadın analık eder. Yüksek hayal gücüyle hiç arkadaşı olmadan kendi kendine yetebilmektedir. Genç bir delikanlı olunca tarlasındaki taşları toplamak için gelen ırgatlardan Hacer’e gönlünü kaptırır. Evlenirler. Kızları Martı, çocukken karısını aniden kaybeder. Kızına hem ana hem baba olur. Günden güne zenginleşir. Tek sıkıntısı yahut isteği, artık genç kız olan kızının mürüvvetini görmektir. Kızını evlendirir ancak kısa süre sonra Martı kocasını terk edip baba evine döner. Kara Mahmut hâlâ yaşıyor mudur? Kızının ayrılışına tepkisi nasıl olur? gibi sorular cevapsız kalır.

3.2.2.1.2.4. Kişiliksiz koca tipi

Ötelerin Çocukları’nda Alyanak Cafer bu tipin en güzel örneğidir. Küçük yaşlarda Berber Nazif’in yanında çıraklık yapar. Dağda ot toplayan Emine ile karşılaşır onunla arkadaşlık eder. Birlikte büyürler. İri yarı yakışıklı bir delikanlı olur. Çalıştığı berberden birkaç ustura ve makas çalarak Emine’yle birlikte kaçarlar. Gittiği yerlerde ne berberlik yapabilir ne de iş bulabilir. Ellerinde avuçlarında hiçbir şey kalmaz. Yürüyerek oradan oraya savrulurlar. Çaldıkları kapılar yüzüne kapanır. Yolları Kıroba’da sokakta kumaşlar, düğmeler satan Numan Ağa’yla kesişir. Cafer ondan iş ister. Numan Ağa’nın da yükünü taşıyacağı birine ihtiyacı vardır. İş için tek şartı iki kişiye verecek parası olmadığı için yanındaki Emine’yi bırakmasıdır. Hiç düşünmeden, Emine’ye sanki beş dakika sonra geri gelecekmiş gibi burada bekle diyerek onu sokak köpeği gibi terk eder. Emine, onu tekrar bulsa da ona sahip çıkmaz. Numan Ağa bıçaklanır, polis kumaşlara el koyunca Cafer yine işsiz kalır. Ardından Milas’a dönmeye karar verir. Arkadaşlarıyla gittiği bir eğlencede

Danacıların Hanife'yle tanışır. Parası, malı, mülkü çok olan bu kadınla rahat yaşamak uğruna hiç düşünmeden evlenir ve Bodrum'a taşınır. Alyanak, Hanife'yle darbuka çalarak eğlenceleri şenlendirdiğini, kadın-erkek arabuluculuğu yaptığını bilerek evlenir. Gerdeğe girdikten sonra bol kazançlı başka yollardan da para kazandığını anlar. Rahat ve konforlu bir yaşamdan vazgeçmemek için kabullenir. Hatta kendisi evdeyken yan odalarda olanlara sessiz kalır. Emine'nin kötü yola düşmesinin müsebbibi olmasına rağmen onun sokaklardaki içler acısı halini görünce utanmaz, üzülmez. "Yanıdaki adamlardan biri, şu zavallı kadına bak Milas'a mı gidiyor acaba? dedi. Cafer içinden, Cehennem dibine kadar yolu var diye düşündü.(s.115)Onun tek düşündüğü parası ve rahatlığıdır. Bir süre sonra Cafer'in parasını yemesi Danacıların Hanife'yi rahatsız eder. Hacı Resul'ün ricası üzerine zaptiye olur. Üniformayı sırtına geçirince saygınlığı artar. Deliren Emine'yi tımarhaneye götüren zaptiyelerden biri de o'dur. Geminin batmasıyla boğularak ölür. Yaptıkları yanına kar gibi görünse de masum Emine'nin intikamını Arşipel alır.

Konte Cino di Pardenone

Uluç Reis'te Pardenone bir asilzade olmasına rağmen fakir bir adamdır. Karısı çok güzel olduğu için fakirliğini sorun etmez. Karısının güzelliği-özellikle gözleri- dilden dile dolaşır. "Bir kraliçenin o gözlere sahip olmak için ne vereceğini bilmiyorum, fakat zengin erkeklerin ne vereceklerini tahmin edebilirim. Karım olunca o paraların da topu bana gelecek."(s360)Kont ahlaksız niyetini bu sözlerle dile getirir. Evlendikten sonra hiç vakit kaybetmeden karısı ve çapkınlığıyla ünlü Savua Prensi Emanuel Filiberto'nun arasını yapmaya çalışır. Karısını sürekli tebessüm etmesini, prens'e iltifatlar yağdırması hususunda uyarır. Prensi akşam yemeğine davet ederler. Genç kadının itirazlarına kulak tıkayan Pardenone, prensi yemekten sonra bahçeye çekip ne istiyorsa teklifsiz kabul etmesini söyler. Üstelik kendisi de onları ağaçlıkların ardından izler. Prens kadına sahip olmaya çalışırken Uluç Ali korsanlarıyla beraber villaya baskın düzenler. Karısını orada bırakıp prensin kaçmasına yardım eder.

Konçini

Turgut Reis romanında Konçini, okuyucuya hem acımasız bir koca hem de baba örneğini verir. Yıllar önce Sicilya'da birlikte olduğu kadının Berberistan korsanları tarafından hamile bırakıldığını öğrenir. Çocuğu olmadığı için bebeği annesinden koparır. Çocuk onu babası bilir. Oğluna eş olmak için gelen kadına göz

diker. Oğlunun kendisine layık olmayan bir piç olduğunu söyleyerek kadını nikâhına alır. Bir gece yatakta karısının uykusunda, oğlunun adını sayıkladığını duyar. Yataktan büyük bir öfkeyle fırlar. Kadının boynunu satırla vurdurur. Tam oğlunu öldüreceği zaman Turgut Reis baskın yaparak onu kurtarır. Delikanlı Konçini de ünlü denizcinin emrine girer.

Süleyman Kaptan

Deniz Gurbetçiler’inde Kara Hacer’in kocası Süleyman Reis, sadakatli bir eş olmaması hasebiyle bu başlık altında değerlendirilir. O da Bodrumlu birçok erkek gibi denizcilikle sünger ve balık avıyla ilgilenir. Lakabı ‘Hovarda’ çapkınlığının boyutunu gösterir. Oldukça yakışıklı ve etkileyici bir adamdır. Mahalledeki tüm kadınlar gibi Zehra da ona âşıktır. Ancak bu kadın yakışıklı denizciyi elde etmek için her şeyi yapar. Peşini bırakması için kızıp öfkelenirse de kadın hiç vazgeçmez. Sefer dönüşü tarlada ekinleri biçmeye gidince Zehra orada da onu bulur. Süleyman kaptan iradesine sahip olamaz ve karısını aldatır. Karısı durumu öğrenince önce kadını evire çevire döver sonra da kocasıyla hesaplaşmak için onu arar. Ama çıktığı deniz seferinden dönemediğini öğrenir O da birçok denizcinin kaderini paylaşır. Denizde boğularak can verir.

Muhip

Bulamaç romanında başkişi Handan’ın ruh değişimi geçirdiği eğlence ve içkiye eğilimli zamanlarında karşılaştığı evli ve iki çocuk babası bir avukattır. Handan, Rıdvan’a olan sevgisini unutmak için kendini Muhip’in kollarına atar. Maddi anlamda sahip olabileceği her şeyi elde eden Handan, analığı yaşamak için Muhip’e âşık olur.

Muhip, evli olmasına rağmen gizlice bir ev kiralayarak dayayıp döşeyip gönül işlerini orada yürüten çapkın bir adamdır. Bu yüzden Handan’ın ilgisine kayıtsız kalmaz. Ciddi ve efendi görünüşüyle genç kızları kandırarak karısına sadakatsizlik eder. Handan’la bir süre birlikte olur. Daha sonra onun analık özlemine, çocuk sahibi olma isteğine karşı çıkararak ayrılır.

3.2.2.1.2.5. Züppe erkek tipi

Ötelerin Çocukları'nda Şefik Ulvi Bey Mülkiye-i Şahane'den¹¹² mezun Avrupai bir tiptir. Reşadiye'ye bucak müdürü olarak atanır. Dürri Efendi adında önemli bir tüccarın oğlu olan Ulvi Bey kumral, mavi gözlü, uzun boylu genç bir adamdır. Tek evlat olduğu için babası tahsiliyle yakından ilgilenir, iyi bir eğitim alır.

Bürokrat Türk aydınını temsil eden Şefik Ulvi Bey'in halka bakışı, arada büyük bir eğitim ve bu eğitimden kaynaklanan bir zihniyet farkı bulunduğu için halkı eğitmek çerçevesinde olmuştur.¹¹³ Bu nedenle köye atanınca bilgisiyle oradaki insanları aydınlatacağına inanır. Bunun için birkaç girişimi olur ama komik bir şekilde ters teper. Şefik Ulvi Bey alafranga züppeliğin hem aydın-köylü çatışmasının hem de popüler kültürden etkilenmiş olmanın iyi bir örneğini oluşturur.¹¹⁴ Ot biçmekte olan köylü Gâvur Ali'ye Fransız usulü orak biçmeyi öğretmek istemesi bu çatışmanın ilk kıvılcımıdır. Ona göre köy ahalisi cahil, hiçbir şeyden anlamaz öğrenmek de istemez. Konuşurken göz ucuyla süzdüğü Âdem dayı için "Yaradan'ın işi mi yoktu böyle kargacık burgacık adamı yarattı." düşüncesi bile köylüye karşı bakış açısını gösterir.

Tanımaya çalıştığı çevreyi gezerken sahilde Elif'le karşılaşır. Onu hayranlıkla izler. Bu kadar ilgili ve görgülü bir adam görmemiş olan Elif de ondan etkilenir. Şefik Ulvi Bey aslında zengin bir ailenin kızı ile evlidir. Karısı Seniha'yı daha çok geleceğini garanti altına almanın bir basamağı olarak görür. Kafasında karısını ve bu köylü kızını karşılaştırır. Kibar, görgülü bir İstanbul hanımefendisi bir yerde, elleri nasırlı kaba saba köylü kızı bir yerde. Aklını Elif'ten bir türlü alamaz.

Bir gece onunla sahilde buluşur, birlikte olurlar. Ardından İstanbul'a döner. Arkasında gebe bir kadın bırakır. Ona ve bebeğine sahip çıkmaz. Elif'in ona yazdığı zehir zemberek mektuba kayıtsız kalır. Birkaç yıl sonra bucak müdürü olarak ayrıldığı Reşadiye'ye kaymakam olarak döner. Elif, onu kızı için döndüğünü düşünerek kovar. Romanın sonunda kaymakam Ulvi Bey için yazılmış olan bir son yoktur.

¹¹² Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi

¹¹³ Levent Ali Çanaklı. (2011). *Türk Romanında Bürokrasi ve Memurlar(1872-1950)*. Özgür Yayınları, İstanbul, s.89.

¹¹⁴ Ümit Apaydın. (2015). Halikarnas Balıkçısı'nın kurmaca yapıtlarında coğrafyanın estetiği olarak mavi Anadoluçuluk. Doktora Tezi, On dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun

Muhsin

Deniz Gurbetçiler'inde Muhsin Hisar köyünün önde gelen eşraflarından birinin oğludur. Yirmili yaşlardaki bu genç adam İmdat'a kısırağı için eyer yapmasını söyler. İsteddiği malzemeleri de alır. Yaptırdığı eyerin parasını söz verdiği halde vermez. Kahvede karşılaştığı İmdat'a selam vermeme bahanesiyle sataşır. Sarhoşluğun verdiği cesaretle genç adamın sol kolunu yaralar. Kendisinden şikâyetçi olan adama iftira atarak temize çıkar. İftirasıyla üç yıl mahkûm olan İmdat tarafından vurulur. Sağ kolunu kaybeder.

3.2.2.1.2.6. Duygulu erkek tipi

Ötelerin Çocukları'nda Öteğillerin Aliş kız kardeşlerini sahiplenen onların geçimi için küçük yaşta sünger avcılığı yapan bir delikanlıdır. O da köy yaşantısında bıkar, mutluluğu denizde bulur. Ablalarının inek alır, bahçe süreriz gitme diye yaptıkları uyarıları duymaz denize döner. Aliş, aynı zamanda Elif'in en yakın arkadaşısıdır. Onun gibi çalışkan ve mücadelecidir. Ethem ve Şaban Reis'in ekibindedir. Kısa sürede onların da sevgisini kazanır. Yerleşik bir düzeni yoktur, Ethem Reis'in evinde kalır ona yardım eder. Bahçede oturduğu bir gün bitişik avludan sesler geldiğini işitir. Kontrol etmek için bakınır. Birkaç kadının taş bademi kırdıklarını görür. Aralarında oturan Çakır Raziye dikkatini çeker. Saçlarını, teninin beyazlığını, gülümsemesini hayranlıkla izler. Raziye'nin babası Tahsin Ağa, Muhsine Hanım'ı kızını Aliş için istediğini duyunca köpürür, onu kovar. Tek ve biricik kızını denizciye vermek istemez. Çünkü denizcilerin günü, gecesi, saati hatta dönüp dönemeyeceği bile belli olmaz bu yüzden kızının geleceğini yakmak istemez. Onu Çakır Raziye ikna eder. Denizcilerin aralarında topladıkları paralarla elbirliği ile evlendirirler. Aliş, gerdek gecesinden sonra sevdiğine doyamadan denize açılır. Dalış yaptığı sırada karanlık derinliklere indikçe iner, sonunda felç geçirir. Ellerini ve ayaklarını hareket ettiremez. Dönünce kocasını bu halde gören Raziye fenalık geçirir. Ona olan sevgisiyle Aliş'i hayata bağlar. Batık paraları bulmak için denize açılacakları sırada arkadaşları Aliş'i sedye yardımıyla gemiye taşır. İlk dalan Badi Badi Nuri'nin öldüğünü düşünen arkadaşları paniğe kapılır. Ardından felçli olsa da denizde tüy kadar hafif olan Aliş miğferini takar, denize atlar. Bu onun son dalışı olur.

Cicetto

Turgut Reis romanında Cicetto, sonucunu düşünmeden duygularıyla hareket eden genç bir hizmetlidir. Barbaros ve Turgut Reis Fondi kalesine baskın yapar. Cicetto da baskın yapılacak asilzadenin villasında Kontes'in hizmetkârıdır. Genç delikanlı Türklerin baskınından haberdar, efendisinin kapısını art arda yumruklar. Kontes ayna karşısında vücudunu mitolojik kahramanlarla özdeşleştirir. Kontu tarafından sürekli ezildiği için böylece vücuduna ve benliğine kutsiyet yükleyerek ruhundaki açlığı yatıştırmaya çalışır. Kapı çalındığında çırılçıplaktır. Cicetto daha fazla dayanamaz korku ve panikle kapıyı kırar. Kontesin üzerine ince bir tül vardır. Hiç düşünmeden kolundan tutar, ahıra götürür ve bir ata binip hızlıca uzaklaşırlar. Tehlikeyi atlınca üşümesin diye kadına ceketini giydirir. Bir köye girip yiyecek giyecek tedarik ederler. Kastellamera'ya varınca kontes kendisini çıplak gördüğü için Cicetto'nun başını vurdurur.

Balıkçı Hamza

Deniz Gurbetçiler'inde Hisarönü, Kocaada, Uzunada civarlarında balıkçılık yapar. Çakır Ayşe serinlemek için denize girmek isterken Balıkçı Hamza'yla karşılaşır. Bir merhabayla başlayan muhabbet derin bir aşka dönüşür. Ayşe'yi anlattığı masallarla etkiler. Biz denizkızıyla evli olduğunu- denizkızı diye Ayşe'yi tarif ederek- bu denizkızının bir değil bin deniz oğlanıyla oynadığını, ondan sıkıldığını söyler. Ardından da Ayşe'yi kaçırmaya ikna eder. Ama her nedense anlaştıkları saatte anlaştıkları yere gelmez. Kız atına atlayıp Hamza'sına kavuşur. Evlenirler ancak mutlu günleri çok sürmez. Üç yıl sonra sefer dönüşünde doğmamış evladını da görmeden kapı eşiğinde ölür. Ardında gözü yaşlı karısını bırakır.

Sadık

Bulamaç romanındaki Sadık ile Ötelerin Çocukları'ndaki Ötegillerin Aliş arasında isim farklılığı dışında her şeyi benzerdir. Karısı Çakır Emine ile karşılaşma şekli, âşık olması, evlenmesi, bir dalış sırasında vurgun yiyerek el, kol ve bacaklarının felç olması, sonunda da denizde can vermesi aynen aktarılır.

3.2.2.1.3. Tüccar tipi

Hakkı Reis

Aganta Burina Burinata'da her ne kadar denizci olsa da Hakkı Reis'i işini tüccar gibi yaptığı için bu tipin özelliklerini sergiler. Hakkı Reis, Mahmut'un tayfa olarak yazıldığı ilk geminin kaptanı aynı zamanda amcasıdır.

Yazarın deniz insanları arasında kötü özelliklerle donattığı tek kişidir. En belirgin kötü özelliği cimriliğidir. Ayrıca tayfalarına karşı insafsız tavırlar gösterir. Onları çok ağır şartlarda çalıştırır. Yoksulluktan beli bükülmüş olanlar onungemisine tayfa olarak yazılırdı. Mahmut Hakkı Reis için şunları söyler:

“Küçük amcam kaptan değil, doğuştan tüccardı. Vakıa karada temelli duvarlı bir idarehanesi yoktu. Fakat kayığı denizde yüzen yelkenli bir kâr evinden başka neydi ki? Gözü gönlü paradan başka her şeye kördü.”(s.96)

Gemide yemek yapan çocuk yaşındaki tayfasını zeytinyağını fazla akıttığı için öldüresiye döver. Amcasının yaptığı bu haksızlığı sindiremeyen Mahmut'un gözü döner öz amcasını döverek gemiden ayrılır.

Haşmet Bey

Ötelerin Çocukları'nda her şeye özellikle de kadınlara parayla değer biçen tek tüccar tip Haşmet Bey'dir. İri, ensesi kalın kodaman bir adamdır. Ulalı diye bilinir. Kristal Bar'ın müdavimidir. Kadınlara düşkündür; ancak kadınlar parası için bile olsa ona yüz vermezler. Barda namı olan güzeller güzeli Zizi'den tutun köylü kızı Zarife'ye, çingene kızı Cura'ya kadar çıtayı git gide düşürerek şansını denese de karşılığında yüzüne yumruk yer.

Yazar, Haşmet'in hikâyesini anlatırken zaman zaman onu gülünç duruma düşürmüştür. Köylü kızı Zarife'den yumruğu yiyince tanıdık kimse görmesin diye gece gizli gizli yürüyerek evine dönmeye çalışırken düşer. Başından aşağı köpek işer.

Ticaret hayatına köpek pisliği toplayarak atılır. Günden güne zenginleşir. İstanbul sokaklarına köpekler pisledikçe para kazanır. Bozkurt gemisinde batan paraları yüzünden dalgıçlarla yolu kesişir. Çıkan fırtınada yaşanan aksiliklerden parasını değil belki ama canını kurtarır. Paralarını çıkarabilme uğruna Nuri, Aliş gibi dalgıçlar kurban olur. Balıkçı onun için deacı bir son hazırlamaz. Romanın sonunda Aliş'i de kaybedince dalgıçlar miğferi üstüne atar sen çıkar derler.

3.2.2.1.4. Çocuk tipi

Aganta Burina Burinata'da çocuk olarak iki kişi karşımıza çıkar. Küçük Halil ve Mazlum. Bu iki tip romanda ağırlığı olmayantiplerdir. Küçük Halil Ateşoğlu'nun Mazlum ise Hakkı Reis'in yanında tayfalık yapar. Yazar Küçük Halil'le ilgili ayrıntılı bilgi vermez. Mazlum ise on beş on altı yaşlarında Marmaris doğumlu bir çocuktur. Denizciler İskenderiye sokaklarında başına darbe almış halde bulurlar. Kimsesi olmayan bu çocuk karın tokluğuna gemiye alınır. Mazlum sessiz, sürekli gülümseyen bir çocuktur. Yemek yaparken zeytinyağını fazla kullandığı için feci şekilde dövülür. Mahmut'un gemiden ayrılmasıyla Mazlum'la ilgili nasıl oldu? Gemide mi kaldı? Ayrıldı mı? şeklindeki sorular cevapsız kalır.

Muhsin

Uluç Reis'te Kara Yusuf'un ekibinde Ali'den başka korsanlık yapan Muhsin adında Çarpışırken sadece bedenini, kas gücünü kullanmaz tüm maneviyatıyla savaşır. Barut kokusu soluduğu için çok sinirlidir. Savaştığı bir an başı gövdesinden kopar o halde kılıç savurur. Bedeninden kan fişkirir sendeleyip düşer. Yaş olarak çocuk denecek yaşta olduğu için bu kategoride değerlendirilir.

Aliş

Deniz Gurbetçiler'inde Eminoğlu Aliş'in romandaki varlığı çocukluğuyadır. Yani çocuk olarak okuyucu karşısına çıkar ve çocuk olarak da ölür. Balıkçı, bu romanda başka kişilerin de çocukluğuna değinse de okuyucu, evliliğini yaşlılığını, çocuklarının doğumunu da tanık olur. Çağanoz, Selim gibi.

Aliş, dedesini ve babasını da denize kurban vermiş bir deniz insanıdır. Ninesinin engellemesiyle denizden uzak durmaya çalışsa da tutkusuna yenik düşer. On üç yaşına gelince yoksulluk pençesinde oldukları için ninesi, balık avlamasına izin verir. Yine balık tutmaya çalıştığı bir gün ağına kocaman bir orfoz takılır. Neredeyse kendi boyunda olan bu balığı tutunca artık kararını verir.

“Küçük Aliş hapyi yutmuştu. İçinde ve ara sıra homurdanan deniz özlemi, artık can evinden avaz avaz bağırmaya koyulmuştu. Dinmeyecekti artık ne ninesini ne de ninesine hak veren yaşlı başlı insanları! Denize açılacaktı.”(s.45)

Aliş tercihini denizden yana kullanır. Tuttuğu orfozu, köyde satmaya çalışırken Karakulak küçük çocuğu yanına almak için kandırır. Konuştuklarına

Teleskop Mehmet şahit olur ve babasının arkadaşları Aliş'i sömürgeci patronun elinden kurtarırlar. Ninesinin ikna ederekonu yanlarına alırlar. Aliş'in çabası ve isteğiyle ona kolaylıkla dalış yapmayı ve sünger avlamayı öğretirler. Birlikte denize açıldıkları tayfa takımında birbirinden tecrübeli denizciler vardır. Aliş onlardan çok şey öğrenir. Özellikle Ateşoğlu Murat Reis, süngerlerin adını, çeşidini, yerleri ne kadar derinlikte olur hepsini öğretir. İlk dalış denemesinde sünger avlamaz. Ona sadece vücudunu suya alıştırması söylenir. Aliş ilk dalışında eli boş dönmez koca bir orfoz balığıyla su yüzüne çıkar. Bu yüzden denizci abileri ona Orfoz Ali derler. Sünger avında da ilk olarak filkulağı süngeri bulur. Balıkçıların inanışına göre ilk dalışta filkulağı bulanlara uğur getirir. Kıyıya çıkınca Ateşoğlu filkulağını Aliş'e hatıra olarak saklaması, evlendiği kıza hediye etmesi için verir. Fakat bu sünger Aliş'e düşündükleri gibi şans getirmez. Karakulak kayıklarının altına dinamit döşeyip patlatınca Küçük Aliş de yaşamını yitirir.

3.2.2.1.5. Fırsatçı tipi

Cemal

Ötelerin Çocukları'nda Kokoz Cemalkarşısına çıkan fırsatları her ne pahasına olursa olsun kaçırmayan bir tiptir. Bizim Hırpani adıyla da bilinir. Aslında Fransızca ve İngilizce dersleri veren şiiirden anlayan bilgili ve romantik biridir ama asıl işi güzellik tellallığıdır. Bir gün Amerikalı turistlerin sokakta derdini anlatamadığını görür. Koşar akıcı İngilizcesiyle problemin ne olduğunu anlamaya çalışır. Adres soran turistleri istedikleri yere, kırmızı fenerli bir eve götürür. Turistler eline elli dolar sıkıştırır. O güne kadar parasız pulsuz, verdiği derslerle geçimini sağlayan Kokoz Cemal, hazır paranın sıcaklığını sever. Turistleri genelevlere götürerek paraya para demez. Kendine küçük bir meyhane de açar. Düşmüş kadınların durumundan faydalanır.

İbrahim Berat

Turgut Reis'te İbrahim Berat menfaati uğruna kendi topraklarına ihanet eden fırsatçı bir tiptir. Turgut Reis, Mehdiye kalesini ele geçirmeyi kafasına koyar. Şehir önde gelen eşraflar tarafından dört beş kişilik bir meclisle yönetilir. Bir gün limana sessizce gelen Turgut Reis, meclis üyelerinden İbrahim Berat'la gizli gizli konuşur. Onunla işbirliği karşılığında ne kazanırsa yarısını verme teklifi, meclis üyesinin iştahını kabartır. Kenti idare eden meclisi yaptıkları anlaşmaya göre ikna

etmeye çalışır ama istediği ve beklediği desteği alamaz. Bunu işiten Turgut Reis, asıl planından bahsederek Mehdiye'den ayrılır. Birkaç gün sonra gece, sessizce limana yaklaşan gemileri kimseler fark etmez. İbrahim Berat'ın korumakla görevli olduğu kalenin kapısından korsanlar gizli gizli girer. Sabah uyandıklarında şehir sessizce ele geçirilmiştir.

Napoli Kralı Alfonso Dragon, İspanya Kralı Ferdinand'ın da aralarında olduğu Mehdiye'yi almak isteyip de alamayan pek çok kişi olmuştur. Turgut Reis ise zekâsıyla orayı sessizce ele geçirir. İbrahim Berat, fırsatçı bir bürokrat olarak şahsi çıkarlarını hizmetinden sorumlu olduğu Mehdiye halkının menfaatlerinden önde tutmuştur.

Hacı Latif Ağa

Deniz Gurbetçiler'inde Salih Reis'in kulübesi ve çevresindeki araziye göz diken para babasıdır. Datça yarımadasının birçoğuna kirli oyunlarla sahip olur. Ama gözü doymak bilmeyen fırsatçı adam yaşlı denizcinin ölmek üzere olduğunu anlayınca tanıdıkları aracılığıyla Muğla Devlet Hastanesi doktoruna yaşlı adamın hastaneye yatırılması gerektiği yönünde rapor yazdırır. Yasal işlemlerin ardından Salih Reis'i jandarmalar eşliğinde apar topar hastaneye yatırır. Çok kurnaz ve dişlek bir adamdır. Vali ve kaymakam gibi üst düzey bürokratlarla arasını iyi tutar. Nazı ve sözü böylece herkese geçer. Gözüne kestirdiği bir araziye ne yapar ne eder alır. Para için karşısına çıkan fırsatları mutlaka değerlendirir. Elde etmek istediği şeyler için ayağına gelmeyen fırsatı kirli oyunlarla kendi yaratır.

Gülşen

Gülşen, *Bulamaç* romanının başkişisi Haşmet Bey'in yazıhanesinde çalışan sekreterdir. Hayatını garanti altına almak için arkasından sayıp sövdüğü hatta nefret ettiği patronunu baştan çıkarmaya çalışır. Tatlı dili ve işve yapmaktaki maharetini kullanarak zengin avını, evlenmek için ayartmaya çalışır. Bunun için her fırsatı değerlendirir. Patronunun kadınları kullanma zaafından ve kendini beğenen narsist tavrından faydalanır. Onu iltifat yağmuruna tutar. Haşmet Bey'in annesi ilişkilerini öğrenip yazıhaneyi basınca kovulur.

3.2.2.1.6. Çeşitli meslek tipleri

3.2.2.1.6.1. Din adamı tipi

Abdülvahap Hoca

Aganta Burina Burinata'da Müftü Abdülvahap Hoca her ne kadar din adamı olsa da bir din adamının taşıması gereken vasıfları taşımamaktadır. Anlatıcı, onu dar yürekli ve sağır kafalı olarak niteler. Yalancı ve dolandırıcıdır. Müftü olarak Eskişehir'den Bodrum'a gelir. Zengin bir ailenin kızıyla evlenir ve müftülüğten istifa eder. Abdülvahap Hoca Bodrum'a gelmeden önce aslında zaten evli ve iki çocuklu bir adamdır. Daha sonra Bodrum'a gelen karısını kardeşim, çocuklarını da öksüz yeğenlerim diye tanıtır. Bu duruma daha fazla dayanamayan karısı herkese gerçeği söyleyince evden çocuklarıyla birlikte kovulur. Dolandırıcılığı bununla da kalmaz. Köylülere mezarlığı geceleri evliya geldiğini söyleyerek değerinin çok üstünde bir paraya satar. Ayrıca müftü olmasına rağmen köyde yapılan mescitte kibleyi yanlış yöne kurduracak kadar din bilgisinden yoksundur.

İmam Hüseyin - Müftü Eyüp Efendi

Ötelerin Çocukları'nda iki din adamı vardır. Bunlardan biri İmam Hüseyin diğeri ise Müftü Eyüp Efendi'dir. İmam Hüseyin din adamı olmasına rağmen yıldan yıla bayram namazı kılan biridir. Kaymakama ahaliye namazı "*iki salla bir bağla, iki salla bir yat diye öğretiriz.*"(s.248) diyecek kadar gayri ciddi ve ilmi yönden zayıftır. Müftü Eyüp Efendi'nin ise üç karısı vardır. İlk karısını tarlası ve parası olduğu için alır diğer ikisini ise gençliği ve dişiliği için alır. Eyüp Efendi'nin din, ahiret, Allah gibi asıl işi olan konularla ilgili bir kaygısı yoktur. Yatırımlarını dünyalığı için yapar.

Uluç Reis'te papaz, rahip gibi Hristiyan âleminin din adamlarına rastlanılır. Bu din adamları dini vecibeler için insanlara yol gösteren Hristiyanlık dinine hizmet eden saygın kimseler değildir. Daha çok savaşlarla kaynayan dünyanın içinde, siyasi çıkarlar uğruna fakirleri kullanırlar. Para ve çıkar uğruna masum insanları diri diri yakma emrini veren merhamet dağıtıcısı gibi görünen aslında zulme önyak olan kimselerdir. Fra Bernardo adında ihtiyar bir papaz bile toplumdaki çarpıklığa, haksızlığa isyan eder.

"Onlara on bin kere Ave Mariya, on bin kere Pater Noster dualarını okumalarını emrediyorum. Fakat işin garibi şu ki neredeyse günah işlemeyen bu duaların onar binini

peşin okuyacaklar; sonra da ‘Günahların kefareti biz ödedik, gel keyfim gel! Artık gelsin günah!’ deyip çıkacaklar.”

Toplumun maneviyatı için hizmet etmeyen bir din adamı gibi değil siyasi güç gibi hareket eden engizasyon mahkemelerinde yargılamalarıyla insanlık dışı cezalar veren kimseler olarak romanda yer alırlar.

Turgut Reis ile Uluç Ali Reis neredeyse aynı yerde aynı dönemde yaşamıştır. Ortak zaman ve ortak mekânın ortak kişileri elbette olacaktır. Din adamları da benzer özellikler gösterir. Siyasi otoritenin maşası, menfaat düşkünü, hoşgörüsüz ve merhametsiz papaz ve rahipler vardır. Hatta Uluç Reis romanındaki Fra Bernardo adlı papanın serzenişi bile aynen aktarılmıştır.

Deniz Gurbetçiler’inde din adamı tipi, çok belirgin özellikleri olmasa da Elektrik İmam’da karşımıza çıkar. Askerliği sırasında elektrik işleriyle uğraşmıştır. İmam olmasına rağmen rakı içmesi ilginç bir ayrıntıdır. Ateşoğlu’na ilk tedaviyi de o yapar. Aynı romanda isim olarak verilmese de İmdat’ı hapse attıran kadı da bir din adamı özelliğiyle romanda yerini alır. Ancak yalancılık, dolandırıcılık, hak yeme gibi her türlü dinle bağdaşmayan özellikleri vardır. Yaralanan İmdat’ın şikâyeti üzerine davaya bakan kadı, adaleti Dümbelekoğlu’nun paralarının miktarına göre dağıtır. Yalancı şahitlik yapmasını istediği insanlar Kuran bizi çarpar diyerek yavaşmayınca “Ne biçim Müslümansınız! Müslümanlığı bilmiyorsunuz! Cenabet olanın yemini tutmaz. Onun için sizi kuran çarpmaz.”(s.188) sözleriyle nasihat verir. Ayrıca evli olmayanlara cenabet olmanın yollarının açık açık söyler. Bu özellikleriyle din adamı olmasına rağmen erdemli, ahlaklı ve iyi davranış özellikleri göstermez.

3.2.2.1.6.2. Sanatçı tipi

Ötelerin Çocukları’nda çok belirgin özellikler göstermese de Rüştü ve Hüsnü romanda amatörce tiyatro yapan sanatçı tiplerdir. Ahiköyün’de bu iki tiyatrocunun oyun sergileyip para kazanmaya çalışır. Bu sırada yolları Cafer ve Emine’yle kesişir. Cafer para karşılığı oyunun sergileneceği yeri ve zamanı ahaliye davul eşliğinde duyurur. Her iki tiyatrocunun aç ve yoksul kimselerdir. Hüsmen Ağa’nın kahvesine sarhoş bir şekilde tiyatro yaparlar. O sırada kavga çıkar. Rüştü, Hüsnü, Cafer ve Emine arkalarına bakmadan kaçarlar.

Cervantes

Uluç Reis’te Halikarnas Balıkçısı İnebahtı savaşına genişçe yer verdiği için Cervantes’ten de bahseder. Miguel Cervantes Savedra Uluç Ali’nin çarpıştığı

Ciyonni de Makado'nun *Markeza adlı* kadırgasında savaşıır. Romanda hem savaşıçı hem de sanatçı kimliği ile vardır. Savaşta sol kolundan yaralanır. Savaşın çirkin yüzünü görür, iki cephenin insanlarına üzölür. Don Kişot'u yazar. Cezayir' de beş yıllık bir esaret hayatı yaşar. Don Kiyote de la Manca yani bu güçsüz, zavallı, çaresiz şövalye aslında yazarın ta kendisidir. Kahramanlıklar yapıp destan yazmayı hayal eder, gülünç duruma düşer. İdealisttir ama gerçekçi değildir. Yazarla ilgili romanda verilmiş bilgiler aslında çeşitli kaynaklarda kolaylıkla bulabileceğimiz bilgilerdir. Savaşın artasına düşmüş büyük bir yazar olduğu için kuşkusuz Balıkçı Cervantes'e ayrı bir parantez açmak istemiştir.

Bulamaç romanında sanatçı tipi olarak *Ötelerin Çocukları* romanında da birebir aynı hikâyeleriyle yer alan ve amatörce tiyatro yapan Rüstü ve Hüsnu dikkat çeker.

3.2.2.1.6.3. Avcı tipi

Ötelerin Çocukları'nda Elif'in babası Şerif Mazılı bir avcıdır. Mazıda toprağı olmadığı için geçimini avcılıkla sağlar. Güçlü, cesur, atik bir adamdır. Genellikle pars avlar. Pars kolay bir av değildir. Avlarken saniyelerle yarışır çünkü geç kalması durumunda avcı av olabilir. Şerif'in çok sevdiği köpeği Çomar parsın yuvasına girer ve parçalanarak ölür o hırsıyla gözü dönen avcı Şerif, inine girip parsı öldürür kendisi de ağır yaralanır. O günden sonra ava çıkamaz. Evde küçük kızını Elif'e bakar ona ninniler söyler. Hasta yatağında da can verir.

3.2.2.1.6.4. Bürokrat tipi

Ötelerin Çocukları'nda Maliye müfettişı Fazlı Şevket Bey ve İçişleri müfettişı Muharrem Lütfullah Bey bürokrat tipinin en iyi örneğidir. Bu kişiler bozuk devlet düzeninin adamlarıdır. Rahatlarına düşkündürler. Devlet işi için gittikleri Milas'tan Aydın'a faytonla değil londo arabayla dönerler. Konforları verecekleri hizmetten daha önemlidir. Eşrafın verdiği ziyafetle kuzu dolmalarını mideye indirirler. Yazar, Fazlı Şevket Bey'i iri göbekli ensesi kalın olarak tasvir eder. Muharrem Lütfullah Bey ise tam tersi zayıf ve çelimsizdir. Görev için gittikleri yerde rüşvet alan devlet görevlileridir. Rüstem ve Hüsnu onların arabalarına gizliden binerek kaçarlar.

Rüstem Paşa

Turgut Reis'in tarihi gerçekliği de olan Rüstem Paşa, Turgut Reis romanında bürokratik bir tip olarak karşımıza çıkar. Balıkçı, onu “dalkavukluk sanatının sembolü” diye tanımlar. Hırvat kökenli devşirme bir yöneticidir. Kanuni Sultan Süleyman'ın hem damadı hem de veziri azâmıdır. Türlü oyunlarla kardeşi Sinan Paşayı –deniz tuttuğu halde- kaptan-ı derya yaptırmıştır. Kanuni Sultan Süleyman'ın kızı Mihriban'la evlidir. Rüşvet almayı kirli oyunlar oynamayı çok iyi bilir. Rüstem Paşa'nın Turgut Reis'in devlet görevlerindeki önünü kesme girişimleri tamamıyla kardeşi Sinan Paşa yüzündendir. Padişahın her fermanının sonunda son sözü Turgut Reis söylesin diyerek devlet filosu komutanlığını, dolaylı olarak ona vermesi ve Turgut Reis'e sempati duyması Sinan Paşanın öfkesine ve kıskançlığına neden olur. Bu yüzden saray entrikalarına aşina Rüstem Paşa, Turgut Reis'e kaptan-ı deryalık kapısını kapatır.

Deniz Gurbetçiler'inde yazar olayları toplumsal gerçekçilik bakış açısıyla ele alır. Balıkçıların sünger avcılarının sorunlarını devlet dairelerinin işlevsizliğini sık sık eleştirir. Bu romanda sosyal olaylara daha çok yer vermiştir. On gündür gümrükten mal müdürlüğü, nüfus, tapu arasında mekik dokuyan denizci mal müdürünün keyfi davranması nedeniyle eleştirir. Mesai saatlerinde işinin başında durmayanlardan yakınıdır. Bodrum'da bir abdesthanenin açılışını davullu zurnalı kaymakam tarafından açılması ironik bir şekilde ele alınır. “Kaza kaymakamı küçük suyuyla abdesthaneyi şerefendirirken bando da zart zurt marşlara koyuldu.”(s.255) Böylece Balıkçı, yergi ve mizahı kaleminde birleştirir.

3.2.2.1.6.5. Aydın tipi

Bulamaç romanına Doktor Muammer, evlendirme memuru Nihat Bey ve nakliye ambarı memuru Raif Bey'in entelektüel sohbetleri zenginlik katar. Bu üç yakın arkadaş, romanda anlatılan roman kişilerinin birçoğunun yaşamından haberdardırlar. Haşmet, Suzan, Handan, Abdullah Efendi, Hürmüz'le ilgili malumatları vardır. Örneğin okuyucu, Hürmüz'ün kadınlara takıntılı, onları kötü yola sürükleyen biri olduğunu, Abdullah Efendi'nin ölüm şeklini onların muhabbetleri aracılığıyla öğrenir. Gözlemci konumundadırlar. Olanlara yorum yaparlar yön

vermeye çalışmazlar. Sadece Doktor Muammer, annesini kaybeden Suzan'a evini bırakarak yardım eli uzatır.

3.2.2.2. Psikolojik tip

Mahmut

Aganta Burina Burinataromanın başkişisi Mahmut, ruh değişimlerinden kaynaklı deniz- kara arasında ikilem yaşar. Romanın ana konusu da bu psikolojik dalgalanmadan oluşur.

İlk deniz macerasını mahalle mektebinden arkadaşı Fatma sayesinde yaşar. Fatma'nın babası da yörede yaşayan birçok erkek gibi balıkçıdır. Onunla birlikte denize açılırlar. Dönünce anne ve babasının azarına rağmen denize olan tutkusu her geçen gün artar.

“O anda iki kayık, ufukta ayakuçlarına kalkmış gibi duruyorlardı; o yüksek noktadan sanki daha ötelere görüyor ve gördüklerini bana müjdeliyorlardı. Bana lisan-ı hal ile ‘Gel, gel deniz yavrusu! Mektepte işin ne? Seni açığa götürelim!’ diye çağırıyorlardı. Hele küçük adalar! Onlar tıpkı benim gibi çocuktular. Başlarını ufkun ötesine kaldırmışlar, Gel de birlikte oynaşalım! diye davet ediyorlar.”(s.74)

Yıllarca denize giden dönmediği, ölünce bir mezarı bile olmadığı için yapılan tüm itirazlar sonuçsuz kalır. Mahmut, ruh dünyasındaki ilk kritik noktadadır. O artık bir deniz insanıdır.

Denizlerde seferden sefere koşmuş, parasız kalmış, açlık çekmiş buna rağmen her seyahatinde ayrı yerleri görmek denizle bütünleşme heyecanı tüm benliğini sarar. Ruhu da hayalleri doğrultusunda dönüşür. Ancak aradan geçen zamanla Mahmut'un ara ara yüreğinde karaya dönme sızısı başlar. Ruhunda karaya özlemle ikinci bir dalgalanma gerçekleşir. İçinde yanıp tutuşan memleket hasretine, Fatma'ya kavuşma hayaline daha fazla dayanamaz sonunda Bodrum'a döner. Ayşe ile evlenince ruhu ve benliği kara insanına dönüşür. Denizın hırçın dalgalarını torağın sessizlik veren huzuruna tercih eder. Aradan geçen zamanla kara insanların menfaat düşkünlükleri, ikiyüzlülükleri, tembellikleri Mahmut'u bıktırır. Yüzünü ve gönlünü son değişimle denize çevirir. Hayatındaki duygu değişimleri kara ve denize göre yönünü belirler.

Romanı ayakta tutan Mahmut ve onun ruh dünyasındaki değişimlerdir.

Pico della Mirandola'nın insanın şerefi üzerine yazdığı *De hominis dignitate*'de(1486) Tanrı insana şöyle seslenir:“Seni ne sırf ahiret ne de sırf dünya

için yarattım ne ölümlü ne de ölümsüz yarattım ki sen kendin isteyerek kendi arzuladığın forma girebilesin".¹¹⁵ Balıkçı işte tam da bu anlayışla Mahmut'un iç dünyasındaki değişimi biçimlendirmiştir. Karşı gücün karşısındaki duruşu, özgürce yapmış olduğu seçimleri, iki ayrı kutup arasındaki dönüşümleri bu paralelde anlatmıştır.

3.2.2.3.Tarihten alınan tipler

Uluç Ali Reis yahut Kılıç Ali Paşa

Uluç Reis romanında başkişinin geçmişte yaşayan kimse olması hasebiyle öncelikle gerçek yaşamı ile ilgili bilgi vermek doğru olacaktır.¹¹⁶ Çünkü Uluç Ali Reis tarihten alınan bir tip özelliği göstermektedir.

Kılıç Ali Paşa nam-ı diğer Uluç Ali'nin doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Bazı kaynaklarda 1519, 1496,1500 şeklinde farklı tarihlere rastlanır. Ancak 1500'lü yılların başında doğduğu muhtemel bir kanaattir. İtalyan asıllıdır. Batılı kaynaklara "*Occiali*" ya da "*Uluçali*" olarak geçmiştir.Barbaros Hayrettin Paşa'nın öğrencisi olup Kanuni Sultan Süleyman devrinde Turgut Reis, Piyale Paşa gibi ünlü Türk denizcileriyle deniz muharebelerine iştirak etmiştir. Sığıla Sancakbeyliği, İskenderiye Beyliği, Trablusgarp Beylerbeyliği, Cezayir Beylerbeyliği gibi görevlerde bulunmuştur. Kanuni Sultan Süleyman, II. Selim ve III. Murat zamanında Osmanlı Devlet'ine hizmet etmiş 16.yy a diğer Türk denizcileriyle birlikte adını yazdırmıştır. Malta kuşatması Napoli, Sicilya, Tunus, Cezayir ve Trablusgarp harekâtlarında etkin bir rol üstlenmiştir. Asıl ününü Osmanlı Devleti için mağlubiyetle sonuçlanan İnebahtı deniz muharebesinde kazanmıştır. Osmanlı donanması ağır kayıplar verirken Uluç Ali, düşmanın sol cenahını perişan etmiştir. Merkez donanma yenilince geri çekilmek zorunda kalmıştır. İnebahtı'nda gösterdiği mücadele sonrası Kaptan-ı Derya olmuştur. İnebahtı'nda harap olan donanmayı beş altı ay içinde iki yüz elli kadırgadan oluşan dev bir yapıyla Akdeniz'e bırakarak Hristiyan dünyada şaşkınlık yaratmıştır. Böylece Osmanlı Devleti'nin

¹¹⁵Gürsel Aytaç. (1999). *Genel Edebiyat Bilimi*. Papirüs Yayınevi, İstanbul, s.170.

¹¹⁶ Uluç Reis'in gerçek yaşamı ile ilgili verilen bilgiler, aşağıdaki kaynaklardan derlenerek hazırlanmıştır:

y.y. (2005). Osman Gazi'den Sultan Vahidüddin Han'a Osmanlı Tarihi c.3, İstanbul: Çamlıca Basım Yayın, İstanbul, ss. 54-58, 200-201.

Erhan Afyoncu. (2016). *Sorularla Osmanlı İmparatorluğu*, Yeditepe yayınları, İstanbul, ss. 227-228.

İsmail Hakkı Danişmend.(1999). İzahlı Osmanlı Tarihi kronolojisi, c.2, Doğu Kütüphanesi, Ankara, ss.299-301, 385-389.

prestijini, gücünü tüm dünyaya göstermiştir. 21 Haziran 1587'de İstanbul'da vefat etmiştir. Türbesi Tophane'de Mimar Sinan'a yaptırdığı caminin yanındadır.

Turgut Reis

Turgut Reis'in tarihte yaşamış güçlü bir deniz insanıdır, bu yüzden gerçek yaşamı ile ilgili bilgi verilmesi faydalı olacaktır.¹¹⁷

Muğla'nın Serdaloz bölgesindeki köylerden birinde doğmuştur. Doğum tarihi birçok kaynakta 1485 olarak geçse de kesin bir bilgi değildir. Veli adında bir çiftçinin oğludur. Tarım ve hayvancılıkla uğraşmamış ok atmış, pehlivanlık yapmıştır. Gönüllü olarak Türk korsan gemisine yazılmıştır. Kısa sürede Barbaros Hayrettin Paşa'nın gözüne girmiştir. Preveze'de gönüllü gemilerin reisliğini yapmış; savaştan sonra da korsanlığa devam ederek Venedik, Ceneviz, İspanyol, Napoli ve Sicilya denizcileriyle başarılı bir şekilde çarpışmıştır. 1540'ta Korsika adasında gemilerini yağlarken İspanyolların baskınına uğramış, Janetino Dorya'nın adamları tarafından esir edilmiştir. Jonetino, amcası Andrea Dorya'ya Turgut Reis'i hediye etmiştir. Üç yıllık esaret hayatında gemilerde forsalık yapmış, Cenova'da gemiler limandayken o da zindana atılmıştır. 1543'te Barbaros'un tehdidi ve üç bin altın tazminat vermesiyle serbest bırakılır. Cerbe adasını üs gibi kullanır. Mehdiye kalesini zapt eder. Karlı ili Beylerbeyliği ve Trablusgarp Beylerbeyliği görevleriyle Osmanlı Devleti'ne hizmet etmiştir. Mısır, Trablusgarp, Cezayir ve diğer mühim yerleri elinde bulunduran Osmanlı Devleti için güzergâh üzerindeki Malta'nın ele geçirilmesi son derece önemlidir. Bunun üzerine Malta kuşatmasını başlatan devlet-i aliyenin adına Turgut Reis'te orada bulunmuştur. Bir top güllesinin kayayı parçalaması ve parçalarından birini savurması sonucu Turgut Reis başından yaralanır. 1565 yılında seksen iki yaşında vefat eder.

Turgut Reis ve *Uluç Reis* romanlarında çeşitli fonksiyonlarda tarihsel tiplere rastlanır. Barbaros Hayrettin Paşa, Oruç Reis, Şehzade Korkut, Yavuz Sultan Selim,

¹¹⁷ Yaşamı ile ilgili bilgiler aşağıdaki kaynaklardan derlenerek hazırlanmıştır:

- Uzunçarşılı, İ. H. (1983).Dünya tarihi- Osmanlı tarihi. Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
 - İsmail Hakkı Danişmend.(1999) İzahlı Osmanlı Tarihi kronolojisi, c.2, Doğu Kütüphanesi, Ankara, s.299-301, 385-389.
 - Halil İnalcık.(2008) Osmanlın imparatorluğu, klasik çağ.YKY, İstanbul.
 İncelen tezler:
 - Emrah Naki.(2015). İki savaş arası İspanya-Osmanlı ilişkileri(1571-1588): Büyük kaçış. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.36-61-97.
 -Tunç Akıncı. (2008). 1560 Cerbe Deniz Savaşı'nın Türk ve İspanyol tarihindeki yeri. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.62-71-95.

Kanuni Sultan Süleyman, II. Selim, III. Murat, Piyale Paşa, Sinan Paşa, Rüstem Paşa, Katip Çelebi bunlardan bazılarıdır.

3.3.KİŞİ SUNUMU

Romandaki olay örgüsü, mekân ve kişiler, bir anlatıcının varlığıyla anlam kazanır. Halikarnas Balıkcısı'nın romanlarındaki kişi sunumu, yani kişilerin olay örgüsündeki konumları, ruh dünyalarındaki değişimleri, yaşamları anlatıcı vasıtasıyla okuyucuya ulaşır.¹¹⁸

Yazarın, *Aganta Burina Burinata* adlı romanında anlatıcı, başkişi Mahmut'tur. Okuyucu Bodrum'u, deniz maviliğini, deniz insanını onun gözüyle görür; olayları onun yorumlamalarıyla idrak eder. Şahısların tanıtımı, yine başkişi tarafından yapılır.

“Ben çocuktum ama bu toprak adamıdır, şu deniz adamıdır diye çok söz işitmişim. Topal Mahmut Dayı denizci değildi amma hâza enginin öz be öz evladı bir deniz adamıydı.” (Halikarnas Balıkcısı, 2014:57).

Diğer romanlarında ise anlatıcı yazarın kendisidir. Kişilerin tanıtımı, bizzat yazar tarafından yapılır. Şahısları takdim ederken müdahaleci bir yaklaşım içindedir. Deniz insanları, her daim iyidir. Hatta överken abartmayı ihmal etmez. Örneğin *Bulamaç* romanında Sadık kişisiyle ilgili hadiseleri anlatınca, benzetme aracılığıyla mitolojideki gök Tanrısı Febüs'e gönderme yapar. Kara insanlarını ise çoğu zaman çirkin, göbekli, bencil, menfaat düşkünü, riyakâr olarak tanımlamaktadır. Bu keskin ayrımını yaparken ya bizzat kişileri kendi tanıtır ya da olayın akışı içinde şahıslar kendiliğinden var olur.

Romanlarındaki kişiler, kurgulanmış olsa da oldukça gerçekçi ve sokakta karşılaşılabilecek cinstendir. Bu da yazarın iyi bir gözlemci olduğunun kanıtıdır.

Tarihi nitelikteki *Uluç Reis* ve *Turgut Reis* romanlarında, gerçek hayatta yaşamış, tarihi gerçekliği olan kişiler olabildiği gibi yazarın hayal gücünün ürünü olanlar da vardır.

Halikarnas Balıkcısı, romanlarında kişi kadrosunu geniş tutar. Bu da kişileri isimlendirirken ister istemez onu tekrara iter. Danacıların Hanife, Gâvur Ali, Kör Hüseyin, Ali yahut Aliş gibi isimler, yazarın birden çok romanında karşılaşılır. Çil, Kör, Danacılar, Çakır gibi önadları, birçok roman kişisinde görmek mümkündür.

¹¹⁸İsmail Çetişli. (2016). *Metin Tahlillerine Giriş 2 Hikaye- Roman- Tiyatro*. Akçay Yayınları, Ankara, s.102.

Verilen lakaplar genellikle kişilerin fiziksel ve mizaç özelliklerinin bir ürünüdür. *Bulamaç* ve *Ötelerin Çocukları*'nın ortak kişisi Nuri'ye tıknaz olduğu için Badi Badi Nuri, *Deniz Gurbetçileri*'ndeki deniz insanı Mehmet'e çok uzaktaki cisimleri bile görebildiği için Teleskop, aynı romanda sürekli orfoz balığı avladığı için küçük Aliş'e Orfoz Ali ve gözlerinin maviliğinden dolayı Ayşe'ye Çakır, *Ötelerin Çocukları*'ndaki başkışı Elif'in tez canlı ve hareketli olduğu için Tiycan, esmer olduğu için Karakız denilmesi lakapların verilme dayanağını gösterir.

Halikarnas Balıkcısı, tarihi romanları *Uluç Reis* ve *Turgut Reis*'teki kişilere isim verirken tarihi gerçekliğe sadık kaldığı gibi hayal ürünüyle yarattığı kişiler de mevcuttur. Turgut Reis, Rüstem Paşa, Kâtip Çelebi, Sinan Paşa, Barbaros Hayrettin Paşa, Oruç Reis, Şehzade Korkut, II. Selim, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, İmparator Şarlken tarihi kaynaklarda karşılaşılabilecek şekilde romanda yer alır.

SONUÇ

Cevat Şakir Kabaağaçlı, Türk edebiyatında tanınan ve sevilen adıyla Halikarnas Balıkçısı, romanlarında Ege ve Akdeniz'i tematik olarak işleyen bir romancıdır. O, denizin sadece estetik yönüyle ilgilenmez. Deniz, kıyı köylerde yaşayan insanların hayatlarını ve mizaçlarını etkiler. İyi, yardımsever, mücadeleci deniz insanlarını doğuran bir ana gibi kutsiyet yükler.

Denize, Bodrum'a mitoloji ve tarihe olan ilgisini ve tutkusunu romanlarında görmek mümkündür. Bu dört unsur, aynı zamanda romandaki kişi kadrosunu şekillendiren etkenlerdir. Arşipel maviliğinin cazibesi, denizin davetkâr duruşu insanları özellikle de erkekleri denize çeker. Hayattaki tercihlerini, her zaman denizden yana kullanırlar.

Yazar, romanlarındaki kişi ayrımını, kara ve deniz insanı olarak iki ayrı cepheden yapar. Deniz insanları iyi, merhametli, yardımsever, idealist, görgülü iken kara insanı çıkarıcı, menfaat düşkünü, kaba ve yalancıdır. Kişilerdeki bu keskin ayırım, yazarın tüm romanlarında mevcuttur. Halikarnas Balıkçısı romanlarındaki kişileri, okuyucuya takdim ederken yaklaşım tutumunu da değiştirir. Deniz insanlarına daha iyimser, kara insanına ise daha tavırlı ve mesafeli yaklaşır.

Aganta Burina Burinata, Halikarnas Balıkçısı'nın ilk romanıdır. Denizin insan yaşamını nasıl şekillendirdiği en net, bu romanda görülür. Başkişi Mahmut kara ve deniz arasında gelgitler yaşamaktadır. Babasını ve amcasını denizde kaybeden Mahmut, tüm itiraz ve baskılara rağmen bile isteye denizin çağrısına kulak verir.

Ötelerin Çocukları hikâyeler zincirinden oluşan bir romandır. Issız, yoksul bir Ege kasabasında geçen olaylar anlatılırken deniz, yine şahıslar üzerinde etkin ve fonksiyoneldir. Kerimoğlu ve Selim Dede öldükten sonra denizlerine kavuşarak

sonsuzluğun, ötelerin çocuklarından olurlar. Emine'nin acı yaşamının sonu yine tımarhaneye götürülmek üzere bindiği geminin batması sonucu denizde olur.

Uluç Reis ve *Turgut Reistarihi* savaş sahneleri ön planda olsa da yaşamlarının anlatıldığı roman kişilerinin kaderini, yine deniz belirler. Uluç Ali, Likastro'daki sürekli dayak yediği eziyetli yaşamından, denize kaçarak kurtulur. Sonunda Kılıç Ali Paşa olur. Turgut Reis, anne ve babasının çobanlık yapması yönündeki baskısına rağmen kendisini denizler kahramanı yapacak olan maviliği tercih eder.

Deniz Gurbetçileri romanındaemek ve ekmek sömürücülüğü yapan patronların sünger avcılarının canını hiçe saymaları buna karşılık denizcilerin birlik olup emeklerini ve paralarını bölüşerek hayatta kalma mücadelesi anlatılır. Denizin işlevselliği bu romanda farklılık gösterir. Yazar bu romanında, denizcilerin sorunlarına duyarlı eleştirel bir tutum takınmıştır. Romanda anlatılanlarda, gerçeklik payı da bulunur. Roman kişilerinden Latif, Halikarnas Balıkcısıdır.

Cevat Şakir Kabaağaçlı edebiyata yenilik getiren çok yönlü, aydın bir yazardır. Yaşama, insanlara ve Ege maviliğine bağlılığı ve sevgisi, başına gelen her türlü zorluklara rağmen hiç azalmamıştır. Yazdıklarıyla ve aydın fikirleriyle edebiyata, ekip biçtiği ve yurt dışından getirttiği bitkilerle Bodrum'a tarihi eserlere sahip çıkmasıyla kültürel mirasa hizmet etmiştir.

KAYNAKLAR

- Aileler ve İnsanlar, Çılgın aileden bir yıldız kaydı. 6 Gazete Pazar, 31.08. 1997.
- Akbal, O. Balıkçı Üzerine. <http://www.earsiv.sehir.edu.tr> (22.10.2017)
- Akıncı, T. (2008). 1560 *Cerbe Deniz Savaşı'nın Türk tarihindeki yeri*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.62-71-95.
- Aktaş, Ş. (2003). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Akçay Yayınları, Ankara, s.106.
- Akyüz, K. (1995). *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, İnkılap Yayınevi, İstanbul, s.s66-69, 107-110, 140-146, 161,165, 179-190.
- Altınsoy, İ.(2013). *Gökyörük Kerimoğlu Ali*. Karina yayınları, Ankara.
- Anday, M. A. Olaylar ve Görüşler, Alt yapı- Üst Yapı. Cumhuriyet,(t.y) s.2. <http://www.earsiv.sehir.edu.tr>. (21.11.2017)
- Apaydın, Ü. (2015). *Halikarnas Balıkçısı'nın kurmaca yapıtlarında coğrafyanın estetiği olarak mavi Anadoluculuk*.Doktora Tezi, On dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Atatürk, M.K. (2007). *Nutuk*. YKY, Ankara.
- Aytaç, G. (1999). *Genel Edebiyat Bilimi*. Papirüs Yayınları, İstanbul, s.170.
- Balcı, Y. vd. (2015). *Türk Edebiyatı Tarihine Bir Bakış Yeni Türk Edebiyatı*. Kurgan Edebiyat, Ankara, s.s.41-50.
- Berk, İ. (1981). Halikarnas Balıkçısı. *Türk Dili Aylık Dil ve Yazın Dergisi* 42: 592.
- Bir insan bir hayat, cinayet, sevda, bodrum. Sabah.(03.09.1995).
- Borak, Sadi. (2002). *Halikarnas Balıkçısı ve Bir Duruşmanın Öyküsü*. Bilgi Yayınevi, Ankara, ss.19-67, 100-103.
- Canetti, C.(2007). *Edebiyatçılar Üzerine*.Aytaç, G. (Çev.), Payel Yayınları, İstanbul, I. Baskı, s.11.

- Ceyhan, N. vd. (2015). *Türk Edebiyatı Tarihine Bir Bakış Yeni Türk Edebiyatı*. Kurgan Edebiyat, Ankara, s.s.333-364.
- Çanaklı, L. A. (2011). *Türk Romanında Bürokrasi ve Memurlar(1872-1950)*. Özgür Yayınları, İstanbul, s.89.
- Çelik Y. vd. (2015). *Türk Edebiyatı Tarihine Bir Bakış Yeni Türk Edebiyatı*. Kurgan Edebiyat, Ankara, s.448.
- Çelik, Y.(2010). İmparatorluk döneminde denizciliğimiz: Ovadan okyanusa Turgut Reis. *TÜBAR*, s.146
- Çetin, N.(2009). *Roman Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitap, Ankara, s.s.34-69.
- Çetişli, İ. (2009). *Metin Tahlillerine Giriş/2 Hikâye-Roman-Tiyatro*. Akçağ Yayınları, Ankara, s.93.
- Çoban, A.H. (2009). *Ahmet Cevat Paşa'nın tarih-i askeri-i osmani (Kitab-ı Rabi') adlı eserinin transkripsiyonlu metni*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon, s.s.3, 5.
- Çokum, S.(2013) Tarihi romanda yaşanmışlık- II.milletlerarası tarihi roman ve romanda tarih sempozyumu, 7-9 Kasım, İstanbul, ss.50-58. <http://www.academia.edu.tr> 21.10.2017.
- Danış, N.S. (1973). Sana benden de bir merhaba. *Yeditepe*, (206).
- Danışmend, İ.H. (1999). *İzahlı Osmanlı Tarihi kronolojisi*, c.2, Doğu Kütüphanesi, Ankara, s.s.299-301, 385-389.
- Değirmenci, U. (1996). *Resimli Ay Mecmuası*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, ss.2-8.
- Denizcilik terimleri. <http://www.samsunyelken.com.tr> (19 Eylül 2017).
- Dıngıl, F.A. (2011). Saravulos'tan Malta'ya. Turgut Reis Kültür ve Sanat Yayınları, 1. Turgut Reis Türk denizcilik Tarihi Sempozyumu, 27-28 Mayıs, Bodrum, s.52.
- Doğan, M. Gönenç, T. (1972). Bir soy şair- balıkçının şiirleri. *Dost Halikarnas Balıkçısı Özel Sayısı*, 80(2):8.
- Ergül, S.T.(2014). Dil, siyaset ve edebi eleştiri bağlamında mavi Anadolu hareketi. *Tarih Okulu Dergisi*, (20), s.s1-22.
- Ergün, M. (t.y.). Kendinden kurtulmak isteyen adam. *Evrensel Kültür*, 128:44,45,46. [http:// www. earsiv.sehir.edu.tr](http://www.earsiv.sehir.edu.tr). (17.10.2017)

- Erhan Afyoncu. (2016). *Sorularla Osmanlı İmparatorluğu*, Yeditepe yayınları, İstanbul, ss.227-228.
- Eyüpoğlu, İ. Z. Olaylar ve Görüşler, Halikarnas Balıkçısı. *Cumhuriyet*, 17.10.1973, s.2.
- Fethi Naci. (2002). *Yüzyılın 100 Romanı*. Adam Yayınları, İstanbul, s.81.
- Gariper C. vd.(2004). *Yeni Türk Edebiyatı 1839-2000*. Grafiker Yayıncılık, Ankara, s.s52-55.
- Genel Türk Tarihi- 20. Yüzyıl Türk Tarihi Kronolojisi- .http:// www.tarih.gen.tr (11.09.2017)
- Georgeon, F. (2006). *Osmanlı-Türk modernleşmesi 1900-1930 seçilmiş makaleler*. Berktay, A. (Çev.), YKY, İstanbul ss. 1-23.
- Gökovalı, Ş. (1972). Türk turizmde balıkçı ya da Anadolu'nun savunması. *Dost Halikarnas Balıkçısı Özel Sayısı*.2(80).
- Gökovalı, Ş.(t.y.) Olmadığı yerde olabilen adam Halikarnas Balıkçısı. Kapak/Deniz, s.s45-46http:// www.earsiv.sehir.edu.tr. (22.11.2017)
- Gökovalı, Ş.(t.y.). Halikarnas Balıkçısı ve dil. İstanbul Şehir Üniversitesi e-arşiv Kayıtları, Taha Toros Arşivi, s.571-573. http:// www.earsiv.sehir.edu.tr. (22.11.2017)
- Gülendam, R. vd.(2015). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. Akçağ Yayınları, Ankara, s.s.423-425.
- Günyol, V. (1979). Halikarnas balıkçısına merhaba.Taha Toros Arşivi. http:// www.earsiv.sehir.edu.tr. (13.10.2017).
- Halikarnas Balıkçısı. (1994). *Turgut Reis*, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Halikarnas Balıkçısı. (1996). *Bulamaç*. Bilgi Yayınevi. Ankara.
- Halikarnas Balıkçısı. (2008). *Deniz Gurbetçileri*. Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Halikarnas Balıkçısı. (2010). *Ötelerin Çocukları*. Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Halikarnas Balıkçısı. (2014). *Aganta Burina Burinata*. Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Halikarnas Balıkçısı.(2010). *Uluç Reis*, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Kabağaçlı Noonan, İ. (2010) *Halikarnas Balıkçısı'nın Kızından Anılar Akın Akın*. Bilgi Yayınevi, Ankara, ss. 276, 246.s.13
- Kılıçarslan, A.(2010). *Halikarnas Balıkçısı hikâyesi ve romanlarında mitolojik unsurlar*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.s.6-8.

- Kolcu, A.İ. (2007). *Milli Edebiyat II Nesir*. Salkımsöğüt Yayınevi, Erzurum, s.11.
- Köprülü, M. F. (1980). *Türk Edebiyatı Tarihi*. Ötüken Yayınları, İstanbul, s.207.
- Kumrular, Ö. (2011). Turgut Reis'in 1550 yılındaki faaliyetleri: Mit ve gerçek arasında bir denizci figürü. Turgut Reis Belediyesi Kültür ve Sanat yayınları, I. Turgut Reis Türk Denizcilik Tarihi Sempozyumu, 27-28 Mayıs, s.59.
- Kundera, M. (1989). *Roman Sanatı*. Afa Yayıncılık, İstanbul, s.s.49-50.
- Kurdakul, Ş.(t.y.). 5. yıldönümünde Halikarnas Balıkçısı: Deniz insanını ve denizi destanlaştıran ilk yazarımız, s.16-17. Taha Toros Arşivi. <http://www.earsiv.sehir.edu.tr>. (28.08.2017)
- Miho gibi bir adamdı, Halikarnas Balıkçısının yaşam öyküsü. *Extra Gazete*. (01.10.1978)
- Naki, E.(2015). *İki savaş arası İspanya-Osmanlı ilişkileri(1571-1588): Büyük kaçış*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.s.36-61-97.
- Namık Kemal.(2015).*Vatan yahut Silistre*. Say yayınları, İstanbul.
- Ong, W.J. (1995). *Sözlü ve Yazılı Kültür*. S. P. Banon (Çev.). Metis Yayınları, İstanbul, s.174; R. Altinkulaç Demirdağ. (t.y.). Anlatıcı ve bakış açısı bağlamında Halikarnas Balıkçısı'nın Deniz Gurbetçileri romanı. (Akt.). ss. 102-103 <http://www.turkishstudies.net> (17.10.2017).
- Orman, İ.H. (2005). *Merhaba Halikarnas Balıkçısı*. Bilgi Yayınevi, Ankara, s.s.11-19-35.
- Ölümünün birinci yılında Halikarnas Balıkçısı. *Cumhuriyet*,1974, s.6.
- Özçelebi, B. (2003). *Cumhuriyet Döneminde Edebi Eleştiri(1923-1938)*. MEB, İstanbul, s.133.
- Özçelebi,B.(t.y.).Türk edebiyatında hümanist eleştiri anlayışının temelleri. <http://www.ayk.gov.tr>(21.09.2017)
- Özdemir, A.U. (1995). İkinci Dünya Savaşı yıllarında Serteller ve Tan gazetesi(1939-1945). <http://www.dergiler.ankara.edu.tr>, (11.09.2017).
- Özkan, A. (2011). *A'dan Z'ye Kurtuluş Savaşı ve Atatürk Dönemi*. c. III, Morpa Ofset, İstanbul, s.s.626-886.
- Özpay, A. (2004). *Kemal Bilbaşar'ın romancılığı*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.498.

Razuk, Muhammed. (t.y.). *Hafsiler*. İslam Ansiklopedisi 15, s.127.

<http://www.islamansiklopedisi.info> (21.09.2017).

Röportaj. *Milliyet Sanat*. (08.12.1972)

Sakar, A. (t.y.) Efesten notlar, Halikarnas Balıkçısı ve kara yolları. Türksesi Dergisi. Taha Toros Arşivi. <http://www.earsivsehir.edu.tr>. (12.09.2017)

Uzunçarşılı, İ. H. (1983). *Dünya tarihi- Osmanlı tarihi*. Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

y.y. (2005). *Osman Gazi'den Sultan Vahidüddin Han'a Osmanlı Tarihi* c.3, Çamlıca Basım Yayın, İstanbul, s.s54-58, 200-201.

Yazıcı, N. (1998). *Halikarnas Balıkçısının eserlerinde tabiat*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.30,33-34.

Yoksulabakan. A.R. (1981). Halikarnas balıkçısı ve romanları üzerine görüşler. *YAZKO Edebiyat*, 14 (2): 24-25, 122, 125.